

Pasaules
Luterāņu federācija

Pontifikālā kristiešu vienotības
veicināšanas padome

No konflikta uz kopību

Luterāņu un katoļu kopīga
reformācijas gadadienas atcere 2017. gadā

LATVIJAS EVANĢĒLISKI LUTERISKĀ BAZNĪCA

No konflikta uz kopību

Pasaules
Luterāņu federācija

Pontifikālā kristiešu vienotības
veicināšanas padome

No konflikta uz kopību

Luterāņu un katoļu kopīga
reformācijas gadadienas atcere 2017. gadā

Luterāņu un Romas katoļu vienotības
komisijas ziņojums

LATVIJAS EVAŅĢĒLISKI LUTERISKĀ BAZNĪCA
RĪGA

No konflikta uz kopību

Luterāņu un Romas katoļu vienotības komisijas ziņojums

Tulkotāja Daiga Vīndedze

Teoloģiskā redaktore Sandra Gintere

© 2017 Latvijas evaņģēliski luteriskā Baznīca

© 2013 by Evangelische Verlagsanstalt GmbH · Leipzig
and Bonifatius GmbH Druck – Buch – Verlag Paderborn

Vāka noformējums: Kai-Michael Gustmann

ISBN 978-9934-8549-8-9

Saturs

Priekšvārds	9
Ievads	11
1. nodaļa	
Reformācijas atcere ekumenisma un globalizācijas laikmetā	13
Iepriekšējo gadadienu raksturojums	13
Pirmā ekumeniskā reformācijas gadadiena	14
Gadadienas atcere jaunā – globalizācijas un sekularizācijas – kontekstā	15
Jauni izaicinājumi reformācijas atcerei 2017. gadā	16
2. nodaļa	
Jauns skatījums uz Mārtiņu Luteru un reformāciju	18
Pētījumu par viduslaikiem ieguldījums	18
Katoļu divdesmitā gadsimta pētījumi par Luteru	19
Ekumeniskie projekti, kas sagatavoja ceļu uz vienprātību	20
Ekumenisma attīstība katoļu vidē	21
Ekumenisma attīstība luterāņu vidē	23
Ekumenisko dialogu nozīme	23
3. nodaļa	
Ieskats luteriskajā reformācijā un katoļu atbildē uz to	25
Ko nozīmē reformācija?	25
Reformācijas iedegšanās: uzskatu sadursme par grēku atļaidām	27
Prāvas pret Luteru	27
Neizdevušās tikšanās	29
Mārtiņa Lutera nosodišana	29
Svēto Rakstu vara	30
Luters Vormsā	31
Reformācijas kustības sākums	32
Nepieciešamība pārraudzīt luterāņu draudzes	32
Svēto Rakstu nodošana tautai	33
Katehismi un dziemas	33
Draudžu mācītāju ordinācijas	34
Mēģinājumi reliģisko konfliktu atrisināt teoloģiskās sarunās	34
Reliģiju karš un Augsburgas miera līgums	36
Tridentas koncils	37
Vatikāna II koncils	40

4. nodaļa

Mārtiņa Lutera teoloģijas pamattēmas luterāņu un

Romas katoļu dialoga kontekstā

	42
Nodaļas struktūra	43
Mārtiņa Lutera viduslaiku mantojums	44

Monastiskā un mistiskā teoloģija	44
Taisnošana	45
Eiharistija	56
Garīgais amats	62
Raksti un tradīcija	73
Ar skatījumu uz nākotni: evaņģēlijs un baznīca	78
Ceļā uz vienprātību	80

5. nodaļa

Aicinājums uz kopīgu gadadienas atceri

	81
Kristība – vienotības un kopīgas atceres pamats	81
Gatavojoties gadadienas atcerei	82

Sestā nodaļa

Pieci ekumeniskie imperatīvi

87

Pielikumi

Saīsinājumi	90
Luterāņu un Romas katoļu vienotības komisijas kopīgie dokumenti	92
1. posms (1967–1972)	
2. posms (1973–1984)	
3. posms (1986–1993)	
4. posms (1995–2006)	
Luterāņu–Romas katoļu vienotības komisija	93

Priekšvārds

Cīņa ar Dievu virzīja un noteica visu Mārtiņa Lutera dzīvi. Viņu pastāvīgi nomāca jautājums: »Kā lai es atrodu žēlsirdīgu Dievu?« Žēlsirdīgu Dievu viņš atrada Jēzus Kristus evaņģēlijā. »Patiesa teoloģija un Dieva atziņa ir krustā sistajā Jēzū.« (*Lutera Heidelbergas disputs*)

2017. gadā katoļi un luterāņi piecsimt gadus senos notikumus pieminēs atbilstoši šai atziņai – centrā liekot Jēzus Kristus evaņģēliju. Evaņģēlijs ir jāsvin un mūsdienu cilvēkiem jāsludina tā, lai pasaule ticētu, ka Dievs tajā dāvā sevi un aicina mūs kopībā ar Viņu un Viņa Baznīcu. Šeit rodams pamats priekam par mūsu kopīgo ticību.

Šis prieks ietver vērīgu un paškritisku skatījumu pašiem uz sevi ne tikai vēsturē, bet arī mūsdienās. Mēs, kristieši, pavisam noteikti ne vienmēr esam bijuši uzticīgi evaņģēlijam. Pārāk bieži esam piemērojušies apkārtējās pasaules domāšanas un uzvedības modeļiem. Ne vienu reizi vien mēs esam stāvējuši ceļā Labajai vēstij par Dieva žēlastību.

Mums gan kā indivīdiem, gan ticīgo kopienai ir nepieciešama pastāvīga grēku nožēla un pārveidošanās, uz kuru mūs iedrošina un vada Svētais Gars. »Mūsu Kungs un Mācītājs Jēzus Kristus, sacīdams: »Atgriezieties no grēkiem«, grib, lai visa ticīgā cilvēka dzīve uz zemes būtu atgriešanās no grēkiem.« Ar šādu teikumu sākas 1517. gadā publicētās Lutera »95 tēzes«, kuras aizsāka reformācijas kustību.

Kaut gan mūsdienās šī tēze nav pati par sevi saprotama, mēs, luterāņi un katoļi, vēlamies to uztvert nopietni, vispirms kritiski palūkojoties paši uz sevi, nevis viens uz otru. Par vadošo principu mēs izvēlamies taisnošanas mācību, kas izsaka evaņģēlija būtību un tādējādi »nemitīgi orientē mūsu baznīcu mācību un praksi uz Jēzu Kristu« (*Vienotā deklarācija par taisnošanas mācību*).

Patiesa Baznīcas vienotība var pastāvēt tikai kā vienotība Jēzus Kristus evaņģēlija patiesībā. Centieni izprast šo patiesību 16. gadsimtā Rietumu kristietību noveda pie vienotības zaudēšanas. Šis fakts pieder pie baznīcas vēstures tumšajām lappusēm. 2017. gadā mums atklāti jāatzīst, ka Kristus priekšā mēs esam bijuši vainīgi Baznīcas vienotības sašķelšanā. Šis piemiņas gads liek mums sastapties ar diviem izaicinājumiem: atmiņu šķīstīšanu un dziedināšanu un kristiešu vienotības atjaunošanu atbilstoši Jēzus Kristus evaņģēlija patiesībai (Ef 4:4–6).

Šajā izdevumā ir aprakstīts ceļš no konflikta uz kopību – ceļš, kura mērķi mēs vēl neesam sasnieguši. Taču Luterāņu un Romas katoļu vienotības komisija ir nopietni uztvērusi pāvesta Jāņa XXIII teikto: »Tas, kas mūs vieno, ir lielāks par to, kas mūs šķeļ.«

Mēs aicinām visus kristiešus mūsu komisijas ziņojumu izlasīt ar atvērtu un kritisku prātu un sekot mums ceļā uz dziļāku kopību kristiešu vidū.

Karlheincs Dīcs (*Karlheinz Diez*),
Fuldas palīgbīskaps,
komisijas katoļu līdzpriekšsēdētāja
vārdā

Ēro Huovinens (*Eero Huovinen*),
Helsinki bīskaps *emeritus*,
komisijas luterāņu
līdzpriekšsēdētājs

Ievads

1. 2017. gadā luterāņi un katoļi kopīgi pieminēs reformācijas sākuma 500. gadadienu. Mūsdienās luterāņi un katoļi dzīvo pieaugošas savstarpējas sapratnes, sadarbības un cieņas apstākļos. Viņi ir atzinuši, ka daudz vairāk ir tā, kas viņus vieno, nekā tā, kas šķir, pāri visam – kopīga ticība Trīsvienīgajam Dievam un atklāsmei Jēzū Kristū, kā arī taisnošanas mācības pamatpatiesību atzīšana.
2. Jau Augsburgas ticības apliecības 450. gadadiena 1980. gadā deva iespēju luterāņiem un katoļiem veidot kopīgu izpratni par ticības pamatpatiesībām, norādot uz Jēzu Kristu kā kristīgās ticības dzīvo centru.¹ 1983. gadā Mārtiņa Lutera dzimšanas 500. gadadienai veltītajā Starptautiskajā Romas katoļu un luterāņu dialogā kopīgi tika atzītas vairākas būtiskas problēmas, uz kurām bija norādījis Luters. Komisijas ziņojumā Luters ir nosaukts par »Jēzus Kristus liecinieku« un pasludināts, ka »kristieši – gan protestanti, gan katoļi – nedrīkst ignorēt šo cilvēku un viņa vēstījumu«.²
3. Gaidāmais 2017. gads mudina katoļus un luterāņus uz dialogu, kurā apspriest Vitenbergas reformāciju ar tās centrā esošo Mārtiņa Lutera personību un idejām. Ir jāapspriež reformācijas problēmas un sekas, kā arī jāizstrādā perspektīvas reformācijas atcerei un tās saistībai ar mūsdienām. Mūsdienās Lutera reformējošā darbība rada garīgu un teoloģisku izaicinājumu gan luterāņiem, gan katoļiem.

---

¹ Roman Catholic/Lutheran Joint Commission, »All Under One Christ: Statement on the Augsburg Confession 1980,« in Harding Meyer and Lucas Visser (eds.), *Growth in Agreement I: Reports and Agreed Statements of Ecumenical Conversations on a World Level, 1972–1982* (Geneva: World Council of Churches, 1984), 241–247.

² Roman Catholic/Lutheran Joint Commission, »Martin Luther: Witness to Jesus Christ« I.1, in Jeffrey Gros, FSC, Harding Meyer and William G. Rusch (eds.), *Growth in Agreement II: Reports and Agreed Statements of Ecumenical Conversations on a World Level, 1982–1998* (Geneva: WCC Publications, 2000), 428.

1. NODAĻA

Reformācijas atcere ekumenisma un globalizācijas laikmetā

4. Ikvienai atcerei ir savs konteksts. Mūsdienu kontekstā reformācijas atcere sastopas ar trim galvenajiem izaicinājumiem, kuros ietvertas gan iespējas, gan pienākumi. (1) Tā ir pirmā gadadiena, kas tiks atzīmēta ekumenisma laikmetā. Tāpēc kopīga gadadienas atcere dod iespēju padziļināt kopību katoļu un luterāņu starpā. (2) Tā ir pirmā gadadiena globalizācijas laikmetā. Tāpēc šīs gadadienas kopīgajai atcerei ir jāietver gan Dienvidu un Ziemeļu, gan Austrumu un Rietumu baznīcas kristiešu pieredze un skatījums. (3) Tā ir pirmā gadadiena, kuru raksturo jaunas evaņģelizācijas nepieciešamība. Šī gadadiena tiek pieminēta laikmetā, kad gan izplatās jaunas reliģiskās kustības, gan daudzviet pieaug sekularizācija. Tādējādi kopīga gadadienas atcere sniedz iespēju un uzliek pienākumu kopīgi apliecināt ticību.

Iepriekšējo gadadienu raksturojums

5. 1517. gada 31. oktobris relatīvi agri kļuva par 16. gadsimta protestantu reformācijas simbolu. Arī mūsdienās daudzas luterāņu baznīcas šajā dienā piemin notikumu, kurš ir pazīstams kā reformācija. Reformācijas simtgades svinības bija greznas un krāšņas, bet šo notikumu laikā dažādu konfesionālo grupu viedokļu pretnostatījums bija īpaši pamanāms. Luterāņiem šīs atceres dienas un simtgades svinības deva iespēju vēlreiz pastāstīt par sev raksturīgās – »evaņģēliskās« – baznīcas sākumiem, lai pamatotu tās pastāvēšanu izteikti atšķirīgā formā.

Šis stāsts dabiski tika sasaistīts ar Romas katoļu baznīcas kritiku. Savukārt katoļi šādus atceres pasākumus uztvēra kā iespēju apsūdzēt luterāņus par neattaisnojamu atdalīšanos no patiesās Baznīcas un Kristus evaņģēlija noraidīšanu.

6. Sākotnējo simtgadu svinību raksturu bieži vien noteica politiskās un ar baznīcpolitiskās intereses, piemēram, 1617. gadā reformācijas 100. gadadienas svinēšana palīdzēja luterāņiem un citiem reformātiem nostiprināt un atdzīvināt viņu kopīgo reformēto identitāti. Luterāņi un reformāti savu solidaritāti demonstrēja ar labi argumentētas polemikas palīdzību, kopīgi vērsoties pret Romas katoļu baznīcu. Viņi kopīgi slavināja Luteru kā cilvēku, kas viņus atbrīvojis no Romas baznīcas jūga. Daudz vēlāk, 1917. gadā, Pirmā pasaules kara laikā, Luteru uzskatīja par Vācijas nacionālo varoni.

Pirmā ekumeniskā reformācijas gadadiena

7. 2017. gads būs pirmais gads, kurā reformācijas piecsimtgade tiks atzīmēta ekumenisma laikmetā. Šis gads arī iezīmēs luterāņu un Romas katoļu dialoga piecdesmito gadadienu. Kopīgas lūgšanas, pielūgsmes un kalpošana sabiedrībai kā ekumeniskās kustības daļa ir bagātinājušas gan katoļus, gan luterāņus. Viņi kopīgi saskaras arī ar politiskiem, sociāliem un ekonomiskiem pārbaudījumiem. Starpkonfesionālās laulībās novērojamais garīgums ir radījis jaunas atziņas un jautājumus. Apzinoties savu ietekmi vienam uz otru, luterāņi un katoļi ir spējuši no jauna skaidrot savas teoloģiskās tradīcijas un prakses. Tāpēc viņi ilgojas 2017. gadu pieminēt kopā.
8. Minētās pārmaiņas pieprasa jaunu pieeju. Mūsdienu laikmetam vairs neatbilst vienkārša agrāko stāstu par reformāciju atkārtošana, jo tie atspoguļoja savstarpēji nodalītus, bieži vien pat pretējus luterāņu un katoļu viedokļus. Vēstures notikumu atcere nozīmē to, ka no vēsturisko notikumu pārpilnības vienmēr tiek izvēlēti atsevišķi elementi un apvienoti nozīmīgā veselumā. Pagātnē šie stāsti lielākoties tika pretnostafīti viens otram, tāpēc tie bieži vien saasināja konfliktu starp konfesijām, bet dažkārt noveda pat līdz atklātam naidīgumam.

9. Vēstures notikumu atceres konfesiju savstarpējās attiecībās ir radījušas praktiskas sekas. Šā iemesla dēļ kopīga ekumeniska luteriskās reformācijas sākuma atcere ir tik svarīga un vienlaikus arī tik sarežģīta. Pat mūsdienās vārds »reformācija« daudziem katoļiem pirmām kārtām asociējas ar Baznīcas sašķelšanos, taču luterāņiem – galvenokārt ar no jauna atklātu evaņģēliju, ticības drošību un brīvību. Lai starp divu konfesiju viedokļiem atrastu vienojošo un iesaistītu tās dialogā, ir jāuztver nopietni abas minētās izejas nostādnes.

Gadadienas atcere jaunā – globalizācijas un sekularizācijas – kontekstā

10. Pēdējā gadsimta laikā kristietība ir kļuvusi arvien globālāka. Mūsdienās visā pasaulē dzīvo dažādu konfesiju kristieši; kristiešu skaits dienvidos turpina pieaugt un ziemeļos – sarukt. Baznīcas dienvidos turpina ieņemt arvien svarīgāku vietu pasaules kristietībā. Šīs baznīcas 16. gadsimta starpkonfesionālos konfliktus tik viegli nepieņem par savējiem, pat ja caur dažādām kristīgajām apvienībām tās ir saistītas ar Eiropas un Ziemeļamerikas baznīcām, kas stāv uz kopīga mācības pamata. Attiecībā uz 2017. gadu būs ļoti svarīgi rēķināties ar šo baznīcu ieguldījumu, jautājumiem un nostāju.
11. Zemēs, kur kristietība jau vairākus gadsimtus ir jutusies kā mājās, pēdējā laikā daudzi cilvēki ir aizgājuši no baznīcas vai arī aizmirsuši savas baznīcas tradīcijas. Tieši caur tradīcijām baznīcas no paaudzes paaudzē nodod visu, ko tās ir saņēmušas no saskarsmes ar Svētajiem Rakstiem: izpratni par Dievu, cilvēci un pasauli, kā tā ir atsaukusies Dieva atklāsmei Jēzū Kristū; paaudžu gaitā uzkrāto gudrību, kas veidojusies no kristiešu dzīves pieredzes, no tuvības ar Dievu visa mūža garumā; kā arī liturģisko formu bagātību, dziesmas, lūgšanas, katehēzes prakses un diakonisko kalpošanu. Baznīcas tradīciju aizmiršanas rezultātā mūsdienās tikpat kā nav zināms arī daudz kas no tā, kas pagātnē sašķēla Baznīcu.
12. Tomēr ekumenisms nevar balstīties tikai uz to, ka ir aizmirstas tradīcijas. Bet kā tad 2017. gadā tiks pieminēta reformācijas vēsture?

Ko no tā visa, par ko 16. gadsimtā cīnījās divas konfesijas, vajadzētu saglabāt? Mūsu ticības tēvi un mātes bija pārliecināti, ka bija kaut kas, par ko bija vērts cīnīties, kaut kas, kas bija nepieciešams dzīvei ar Dievu. Kā nodot tik bieži aizmirstās tradīcijas mūsdienu paaudzei, lai tās būtu interesantas ne tikai vēstures pētniekiem, bet palīdzētu aktīvai kristiešu dzīvei? Kā nodot tradīcijas nākamajai paaudzei, lai tās vēl vairāk nesašķeltu dažādu konfesiju kristiešus?

Jauni izaicinājumi reformācijas atcerē 2017. gadā

13. Gadsimtu gaitā baznīca un kultūra bieži vien ir bijušas savstarpēji ļoti cieši saistītas. Daudz kas no tā, kas kādreiz piederēja pie baznīcas dzīves, laika gaitā atradis vietu savu valstu kultūrā, kur tam arī mūsdienās ir sava loma, dažreiz pat neatkarīga no baznīcas. Gatavojoties 2017. gada svinībām, nepieciešams noskaidrot šos dažādos kultūrā pārņemtos tradīcijas elementus, tos izprast un, ņemot vērā šos dažādos aspektus, veidot dialogu starp baznīcu un kultūru.
14. Vairāk nekā simts gadu laikā visā pasaulē plaši izplatījušās pentakostu jeb Vasarsvētku draudzes un citas harismātiskās kustības. Šie ietekmīgie novirzieni salikuši jaunus uzsvarus, kuri daudziem senajiem konfesiju strīdiem liek izskatīties vecmodīgiem. Daudzās baznīcās pentakostu kustība pastāv kā harismātiska kustība, kas rada arvien jaunas, pāri konfesiju robežām pastāvošas apvienības un kopienas. Tādējādi šī kustība paver jaunas ekumeniskas iespējas un vienlaikus rada papildu izaicinājumus, kuriem būs būtiska loma reformācijas gadadienas atcerē 2017. gadā.
15. Senāk reformācijas gadadienas atzīmēja zemēs, kurās dominēja viena konfesija, vai arī zemēs, kur lielāka daļa no iedzīvotājiem bija kristieši, taču mūsdienās kristieši visā pasaulē dzīvo multirelīgiskā vidē. Šis plurālisms rada jaunu izaicinājumu ekumenismam un padara to nevis lieku, bet gan vēl svarīgāku, jo konfesionālo pretrunu naidīgums samazina kristietības ticamību. Tas, kā kristieši pārvar savstarpējās atšķirības, citu reliģiju pārstāvjiem var daudz ko atklāt par viņu ticību. Reformācijas sākuma atzīmēšanas laikā īpaši nozīmīgs ir jautājums

par kristiešu iekšējo konfliktu risināšanu, tāpēc mūsu pārdomās par 2017. gadu īpašu uzmanību ir pelnījis fakts, ka mūsdienās situācija ir izmainījusies.

2. NODAĻA

Jauns skatījums uz Mārtiņu Luteru un reformāciju

16. Pagātnes notikumus nevar izmainīt, taču laika gaitā var mainīties tas, ko un kā mēs no pagātnes atceramies. Atcere dara pagātņi klātesošu. Pagātņi pašu par sevi pārveidot nevar, taču var mainīt tās klātesamību tagadnē. Runājot par 2017. gadu, galvenais ir nevis stāstīt kādu citu vēsturi, bet gan šo pašu vēsturi stāstīt citādāk.
17. Luterāņiem un katoļiem ir daudz iemeslu atstāstīt vēsturi jaunos veidos. Viņus ir satuvinājušas ģimeņu attiecības, misijas kalpošana plašajā pasaulē un daudzās vietās kopīga pretošanās tirānijai. Šis padziļinātais kontakts mainījis abu pušu uztveri un radījis steidzamu nepieciešamību pēc ekumeniska dialoga un tālākiem pētījumiem. Ekumeniskā kustība ir mainījusi baznīcu uzskatus par reformāciju un ļauj tos aplūkot no cita skatpunkta: ekumenisma teologi izlēmuši vairs neuzstāt uz sava konfesionālā viedokļa nozīmību, kas reizē noniecina otru dialoga partneri, bet gan meklēt kopīgo atšķirībās un pat pretstatos, tādējādi turpināt strādāt pie Baznīcu šķeļošo atšķirību pārvarēšanas.

Pētījumu par viduslaikiem ieguldījums

18. Pētījumi par viduslaikiem dažādos veidos ir palīdzējuši mainīt uzskatus par pagātņi. Attiecībā uz reformāciju šie pētījumi ietver gan protestantu, gan katoļu atziņas par baznīcas vēsturi un ir spējuši labot iepriekšējos konfesionālos vēstures izklāstus, jo ir izmantotas striktas metodoloģiskas vadlīnijas un izvērtēti pašu viedokļi un pieņēmumi.

Katoļu pusē tas īpaši attiecas uz jaunākajiem pētījumi par Luteru un reformāciju, un protestantu pusē – uz mainītiem priekšstatiem par viduslaiku teoloģiju un plašāku un atšķirīgāku skatījumu uz vēlinajiem viduslaikiem. Mūsdienu reformācijas perioda atspoguļojumā vēl nebijusi uzmanība tiek pievērsta lietām, kas nav saistītas ar teoloģiju, piemēram, politiskiem, ekonomiskiem, sociāliem un kultūras aspektiem. »Konfesionalizācijas« paradigma ir ieviesusi svarīgus labojumus agrākajā reformācijas perioda historiogrāfijā.

19. Vēlīnie viduslaiki vairs netiek uzskatīti par pilnīgi tumšiem laikiem, kā to bieži attēloja protestanti, bet tos neuzskata arī par pilnīgi gaišiem, kā tas redzams senākos katoļu aprakstos. Mūsdienās šo laikmetu uzskata par lielu pretstatu pilnu laiku: ārējā dievbijība un iekšējais dziļums; uz darbiem orientēta teoloģija tādā nozīmē kā *do tu des* («es dodu, lai tu dotu») un pārliecība, ka cilvēks ir pilnībā atkarīgs no Dieva žēlastības; vienaldzība pret reliģiskiem pienākumiem, pat amata pienākumiem un nopietnas reformas kā dažos mūku ordeņos.
20. Baznīca nepavisam nebija monolīta vienība; *corpus christianum* ietvēra sevī dažādus teoloģiskos ieskatus, dzīvesveidus un uzskatus par Baznīcu. Vēsturnieki atzīst, ka 15. gadsimts baznīcā bija izteiktas dievbijības laiks. Šajā laikā arvien vairāk laju saņēma labu izglītību, un tāpēc viņi ļoti vēlējās dzirdēt labāku sprediķošanu un teoloģiju, kas viņiem palīdzētu dzīvot kristīgu dzīvi. Šādas teoloģiskās un dievbijības tendences nonāca Lutera redzeslaukā, un viņš tās attīstīja tālāk.

Katoļu 20. gadsimta pētījumi par Luteru

21. 20. gadsimta katoļu pētījumi par Luteru ir balstīti uz 19. gadsimta otrajā pusē radušos katoļu interesi par reformācijas vēsturi. Šie teologi pamatojās uz katoļu centieniem protestantu dominētajā Vācijas Impērijā atbrīvoties no vienpusīgas, pret Romas katoļiem vērsta protestantu historiogrāfijas. Katoļu pētījumu lielākais sasniegums bija tēze, ka Lutera sevī uzveica katolicismu, kas nebija pilnībā katolisks. Saskaņā ar šo uzskatu vēlīno viduslaiku baznīcas dzīve un mācība kalpoja reformācijai galvenokārt kā negatīvs fons, un katolicismā

valdošas krīzes apstākļos zināmus cilvēkus pārliecināja Lutera reliģiskie protesti.

22. Jaunajā skatījumā Lutera tika attēlots kā patiesi reliģiozs cilvēks un apzinīgs lūdzējs. Rūpīgi un detalizēti vēsturiski pētījumi liecina, ka pēdējo četru gadsimtu laikā līdz mūsdienām katoļu literatūru par Lutera ievērojami ietekmēja Johanesa Kohleusa (*Johannes Cochlaeus*), Lutera pretinieka, laikabiedra un Saksijas grāfa Džordža padomdevēja, komentāri. Johanness Kohleuss raksturojis Lutera kā no ticības atkāpušos mūku, kristietības iznīcinātāju, ētikas samaitātāju un herētiķi. Pirmo pētniecības periodu raksturoja kritiska, bet iejūtīga attieksme pret Lutera, un tā sasniegums bija katoļu pētījumu atbrīvošana no šādu polemisku darbu vienpusīgās pieejas Lutera. Citu katoļu teologu veiktā objektīvā vēstures analīze atklāja, ka ne jau reformācijas pamatjautājumi, piemēram, taisnošanas mācība, bija vainojami pie Baznīcas šķelšanās, bet gan, drīzāk, uz to pamata radusies Lutera kritika par situāciju tā laika baznīcā.
23. Nākamais solis katoļu pētījumos par Lutera bija dažādās teoloģisko domu struktūrās un sistēmās ietvertā analogā satura atklāšana, kam īpaši palīdzēja sistemātiska abas konfesijas pārstāvošo teologu Akvīnas Toma un Mārtiņu Lutera uzskatu salīdzināšana. Šie pētījumi palīdzēja teologiem izprast Lutera teoloģiju tās pašas ietvarā. Tajā pašā laikā katoļi pētīja taisnošanas mācības nozīmi Augsburgas ticības apliecībā. Tajā Lutera centienus pēc reformām varēja apskatīt plašākā, tas ir, luterisko ticības apliecību sarakstīšanas, kontekstā. Tā rezultātā var saskatīt, ka Augsburgas ticības apliecības mērķis bija gan izsacīt fundamentālus centienus pēc reformām, gan arī saglabāt Baznīcas vienotību.

Ekumeniskie projekti, kas sagatavoja ceļu uz vienprātību

24. Šie centieni tiešā ceļā aizveda pie ekumeniskā projekta, kuru luterāņu un katoļu teologi iesāka 1980. gadā Vācijā saistībā ar Augsburgas ticības apliecības 450. gadadienu, kas noveda pie tā, ka arī katoļi atzina Augsburgas ticības apliecību. Vēlāk izveidotā protestantu un

katoļu teologu ekumeniskā darba grupa, kas balstījās uz šajā projektā notikušajiem katoļu pētījumiem par Luteru, guva ievērojamus sasniegumus, kuri tika apkopoti ziņojumā »Reformācijas laikmeta nosodījumi: vai tie vēl aizvien šķir?« (*The Condemnations of the Reformation Era: Do They Still Divide?*).³

25. »Vienotā deklarācija par taisnošanas mācību« (*The Joint Declaration on the Doctrine of Justification*),⁴ kuru 1999. gadā parakstīja Pasaules Luterāņu federācija un Romas katoļu baznīca, pamatojās uz iepriekš minētajiem pētījumiem un ASV luterāņu un katoļu dialoga ziņojumu »Taisnošana ticībā« (*Justification by Faith*).⁵ Līdz ar to luterāņu un katoļu starpā tika panākta vienošanās par taisnošanas mācības pamatpatiesībām.

Ekumenisma attīstība katoļu vidē

26. Vatikāna II koncils atbildēja uz iepriekšējo desmitgažu Svēto Rakstu, liturģisko un patristikas atdzimšanu un izskatīja tēmas kā cieņa un godbijība pret Svētajiem Rakstiem baznīcas dzīvē; visu kristīto vispārējās priesterības atklāšana no jauna; baznīcas nepieciešamība nemitīgi šķīstīties un reformēties; izpratne par baznīcas amatu kā kalpošanu; cilvēku brīvības un atbildības nozīmīgums, kā arī reliģiskās brīvības atzīšana.
27. Koncils apstiprināja, ka arī ārpus Romas katoļu baznīcas ir sastopami svēttapšanas un patiesības elementi. Tas apgalvoja, ka »ievērojama un nozīmīga daļa no tām vērtībām, kas, kopā ņemtas, ceļ un dzīvina pašu Baznīcu, var pastāvēt arī ārpus katoļu baznīcas redzamajām robežām«,

³ Karl Lehmann and Wolfhart Pannenberg (eds.), *Condemnation of the Reformation Era: Do They Still Divide?* Translated by Margaret Kohl (Minneapolis, MN: Fortress, 1990).

⁴ The Lutheran World Federation and the Roman Catholic Church, *Joint Declaration on the Doctrine of Justification* (Grand Rapids, Michigan/Cambridge, U. K.: William B. Eerdmans, 2000). Originally published as *Gemeinsame Erklärung zur Rechtfertigungslehre* (Frankfurt am Main: Verlag Otto Lembeck/Paderborn: Bonifatius-Verlag, 1999).

⁵ H. George Anderson, T. Austin Murphy, Joseph A. Burgess (eds.), *Justification by Faith, Lutherans and Catholics in Dialogue VII* (Minneapolis, MN: Augsburg Publishing House, 1985).

un uzskaitīja šos elementus: »rakstītais Dieva Vārds; žēlastības dzīve; ticība, cerība, mīlestība un citas iekšējās Svētā Gara dāvanas, kā arī citi redzamie elementi« (UR 1:3).⁶ Koncils runāja arī par »kristietības daudzajām liturģiskajām darbībām«, kuras lieto atšķeltie »brāļi«, un paziņoja, ka tās »var, bez šaubām, patiesi radīt žēlastības dzīvi« atbilstoši katras baznīcas vai kopienas atšķirīgajai situācijai. Šīs liturģiskās darbības jāuzskata par tādām, kas »paver ceļu uz pestīšanas kopību« (UR 1:3). Paziņojums attiecās ne tikai uz atsevišķiem šo kopienu elementiem un darbībām, bet arī uz pašām »atšķeltajām baznīcām un kopienām«. »Jo Kristus Gars neatsakās tās izmantot par pestīšanas līdzekļiem.« (UR 1:3)

28. Vatikāna II koncila lēmumos redzamajā katoļu teoloģijas atjaunošanās gaismā mūsdienu katoļi spēj novērtēt Lutera izvirzītos reformācijas jautājumus un pieņemt tos ar lielāku atvērtību, nekā likās iespējams agrāk.
29. Konteksts, kurā tika atzīts, ka Lutera nolūks bija baznīcu reformēt, nevis sašķelt, ir novedis pie jaunas viņa katolicitātes izvērtēšanas un netiešas tuvināšanās Lutera izvirzītajiem jautājumiem. Tas redzams kardināla Johanesa Vilebrandsa (*Johannes Cardinal Willebrands*) un pāvesta Jāņa Pāvila II apgalvojumos.⁷ No jauna atklājot šīs divas galvenās Lutera un viņa teoloģiju raksturojošās iezīmes, radās jauna ekumeniska izpratne par Lutera kā »evaņģēlija liecinieku«.
30. Pāvests Benedikts 2011. gadā viesojās auguštīniešu eremītu klosterī Erfurtē, kur Lutera kā katoļu mūks bija dzīvojis apmēram sešus gadus. Vizītes laikā viņš norādīja uz veidiem, kādos Mārtiņa Lutera personība un teoloģija rada garīgu un teoloģisku izaicinājumu mūsdienu katoļu teoloģijai. Pāvests Benedikts komentēja: »Tas, kas pastāvīgi nodarbināja [Lutera], bija meklējums pēc Dieva, un tas bija viņa dziļākais pārdzīvojums un visas dzīves ceļa virzošais spēks. »Kā lai es atrodu žēlsirdīgu Dievu?« – šis jautājums viņu pārņēma līdz sirds

⁶ *Unitatis Redintegratio* = UR 1:3.

⁷ Johannes Willebrands, Lecture to the 5th Assembly of the Lutheran World Federation, on July 15, 1970, in *La Documentation Catholique* (6 September 1970), 766; John Paul II, » Letter to Cardinal Willebrands for the Fifth Centenary of the Birth of Martin Luther,« in *Information Service*, no. 52 (1983/II), 83–84.

dziļumiem un bija pamats visiem viņa teoloģiskajiem meklējumiem un iekšējām cīņām. Teoloģija viņam nenozīmēja tikai akadēmiskas studijas, bet gan cīņu par sevi, kas savukārt bija cīņa par un ar Dievu. »Kā lai es atrodu žēlsirdīgu Dievu?« Mani vēl aizvien stipri aizkustina fakts, ka šis jautājums virzīja visu viņa dzīvi. Jo kuru mūsdienu cilvēku, pat kristiešu vidū, nodarbina šis jautājums? Kāda nozīme mūsu dzīvē ir meklējumiem pēc Dieva? Mūsu sludināšanā? Mūsdienās lielākā daļa cilvēku, pat kristieši, balstās uz iepriekšpieņēmu, ka pašos pamatos Dievs neieinteresējās ne par mūsu grēkiem, ne tikumiem.«⁸

Ekumenisma attīstība luterāņu vidē

31. Ievērojami ir attīstījušies arī luterāņu pētījumi par Luteru un reformāciju. Visus pieņēmumus par vēstures progresu un kristietības attiecībām ar Rietumu kultūru izmainīja divu pasaules karu pieredze. Šajā laikā radās kerigmātiskā teoloģija⁹, kura pavēra jaunu ceļu arī skatījumam uz Luteru. Dialogs ar vēsturniekiem palīdzēja reformācijas kustības aprakstos iekļaut arī vēsturiskos un sociālos faktoros. Luterāņu teologi atzina, ka teoloģiskās idejas bija cieši savijušās ar politiskajām interesēm ne tikai katoļu pusē, bet arī pašu vidū. Dialogs ar katoļu teologiem palīdzēja pārvarēt vienpusējo konfesionālo pieeju un kļūt kritiskākiem pret pašu tradīciju aspektiem.

Ekumenisko dialogu nozīme

32. Dialogu partneri ir uzticīgi katrs savas baznīcas doktrīnām, kas saskaņā ar viņu pārliecību izsaka ticības patiesību. Šīs doktrīnas ir ļoti līdzīgas,

⁸ Benedict XVI, Address, Meeting with the Council of the Evangelical Church in Germany, September 23, 2011, at www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2011/september/documents/hf_ben-xvi_spe_20110923_evangelical-church-erfurt_en.html; translation altered.

⁹ 20. gadsimtā Rūdolfa Bultmana un Karla Bārta ietekmē protestantu teoloģijā izveidojusies dominējoša nostāja, kas uzsver, ka *kerygma* jeb apustuliskās sludināšanas saturs sprediķošanā Jēzus kļūst eksistenciāli klāstošs un caur to – Dieva glābjošā darbība Kristū. *Red. piezīme.*

bet to formulējumi var atšķirties vai pat būt pretrunā cits ar citu. Šo līdzību dēļ dialogs ir iespējams, bet atšķirību dēļ – nepieciešams.

33. Dialogs parāda to, ka abas puses runā dažādās valodās un atšķirīgi saprot vārdu nozīmes; tās izceļ atšķirīgas lietas un izmanto atšķirīgas domformas. Tomēr tas, kas šķiet pretējs vārdos, ne vienmēr ir pretējs saturā. Lai precīzi noskaidrotu attiecīgo doktrīnu sastāvdaļu savstarpējās attiecības, teksti jāinterpretē, ņemot vērā to veidošanās vēsturisko kontekstu. Tādā veidā ir iespējams saprast, kur patiešām pastāv atšķirības vai pretēji viedokļi un kur to nav.
34. Ekumeniskais dialogs nozīmē atteikties no domāšanas veida, kurš rodas no atšķirībām konfesiju starpā un tās uzsver. Tā vietā dialoga partneriem vispirms jāmeklē kopīgais un tikai tad jādomā par savstarpējo atšķirību nozīmīgumu. Taču šīs atšķirības netiek ignorētas vai uztvertas pavirši, jo ekumeniskais dialogs ir kopīgi kristīgās ticības patiesības meklējumi.

3. NODAĻA

Ieskats luteriskajā reformācijā un katoļu atbildē uz to

35. Mūsdienās par luterisko reformāciju mēs varam stāstīt kopīgi. Lai gan luterāņiem un katoļiem par to ir atšķirīgi viedokļi, ekumeniskais dialogs ļauj atturēties no tradicionālās antiprotestantu un antikatoļu hermeneitikas un atrast veidu, kā kopīgi pieminēt pagātnes notikumus. Šī nodaļa nav pilnīgs visas reformācijas vēstures un strīdīgo teoloģisko viedokļu apraksts. Tā izceļ tikai dažus no svarīgākajiem 16. gadsimta reformācijas vēsturiskajiem notikumiem un teoloģiskajiem jautājumiem.

Ko nozīmē reformācija?

36. Antīkajos laikos latīņu lietvārds *reformatio* apzīmēja domu, ka sliktu tagadnes situāciju var mainīt, atgriežoties labajā un veiksmīgākajā pagātnē. Viduslaikos jēdzienu *reformatio* ļoti bieži lietoja klosteru reformu kontekstā. Mūku ordeņi iesaistījās reformācijā, lai pārvarētu disciplīnas un reliģiskā dzīvesveida pagrimumu. Viena no lielākajām reformācijas kustībām radās 10. gadsimtā Klinī klosterī.
37. Vēlīnajos viduslaikos nepieciešamība pēc reformām tika attiecināta uz visu baznīcu. Baznīcas koncilus un gandrīz visus Svētās Romas Impērijas reihstāgus nodarbināja *reformatio*. Konstances koncils (1414–1418) uzskatīja, ka ir nepieciešama baznīcas reforma »galvā un

tās locekļos». ¹⁰ Plaši izplatītā reformu dokumentā *Reformacion keyser Sigmunds* tika uzsvērtā reformu nepieciešamība gandrīz visās dzīves jomās. 15. gadsimta beigās reformu idejas aizsniedza arī valdību un universitāti. ¹¹

38. Pats Luters reti kad lietoja jēdzienu »reformācija.« Savā darbā »95 tēžu skaidrojums« Luters uzsver, ka »baznīcai vajadzīga reformācija, kura nav cilvēka, proti, pāvesta, vai arī daudzu cilvēku, proti, kardinālu, darba rezultāts, kā parādījis iepriekšējais koncils. Reformācija ir visas pasaules darbs, patiesi, tas ir vienīgi Dieva darbs. Taču vienīgi Dievs, kurš radījis laiku, zina, kad šī reformācija notiks.« ¹² Dažreiz Luters lietoja vārdu »reformācija«, lai paskaidrotu, piemēram, kārtības uzlabošanu universitātēs. Savā 1520. gada traktātā »Uzsaukums vācu nācijas kristīgajai muižniecībai« Luters iestājās par »taisnīgu, brīvu koncilu«, kas ļautu debatēt par piedāvātajām reformām. ¹³
39. Ar laiku termins »reformācija« sāka apzīmēt vēstures notikumu kopumu, kas šaurākā nozīmē aptver laiku no 1517. līdz 1555. gadam, tas ir, no Mārtiņa Lutera »95 tēžu« popularizēšanas līdz Augsburgas ticības miera noslēgšanai. Tajā laikā valdošās situācijas dēļ Lutera teoloģijas izraisītās teoloģiskās un baznīciskās diskusijas ātri vien savijās ar politikas, ekonomikas un kultūras norisēm. Tādējādi tas, ko apzīmē ar terminu »reformācija«, sniedzas daudz tālāk par to, ko mācīja un bija iecerējis Luters. Jēdzienu »reformācija« kā visa laikmeta apzīmējumu 19. gadsimtā ieviesa Leopolds fon Ranke (*Leopold von Ranke*), kurš arī popularizēja paradumu runāt par »reformācijas laikmetu«.

¹⁰ Council of Constance, session 3, 26 March 1415.

¹¹ Sk.: *The Lutheran World Federation and Pontifical Council for Promoting Christian Unity, The Apostolicity of the Church: Study Document of the Lutheran–Roman Catholic Commission on Unity* (Minneapolis, MN: Lutheran University Press, 2006), 92, n. 8. [= *ApC*].

¹² Martin Luther, *Explanations of the Ninety-Five Theses*, translated by Carl W. Folkemer, in Helmut T. Lehmann and Jaroslav Pelikan (eds.), *Luther's Works*, American Edition, 55 vols. (Philadelphia and St. Louis, 1955–1986), 31:250 (= *LW*); *WA* 1, 62, 27–31.

¹³ Luther, *To the Christian Nobility of the German Nation concerning the Reform of the Christian Estate*, translated by Charles M. Jacobs, rev. James Atkinson, in *LW* 44:127; *WA* 6, 407, 1.

Reformācijas iedegšanās: uzskatu sadursme par grēku atlaidām

40. 1517. gada 31. oktobrī Luters nosūtīja savas »95 tēzes« ar nosaukumu »Disputi par indulgenču spēku un iedarbību« kā pielikumu vēstulei Maincas arhibīskapam Albrehtam. Vēstulē Luters izteica nopietnas bažas par grēku atlaidu sludināšanas un izsniegšanas praksi, par kuru bija atbildīgs arhibīskaps, un aicināja viņu ieviest pārmaiņas šajās jomās. Tajā pašā dienā viņš aizrakstīja arī Brandenburgas diecēzes bīskapam Hieronīmam. Kad Luters sūtīja savas tēzes dažiem kolēģiem un, visticamāk, piesprauda tās pie Vitenbergas baznīcas durvīm, viņš vēlējās sākt akadēmisku disputu par atklātiem un neatrisinātiem jautājumiem saistībā ar atlaidu izsniegšanas teoriju un praksi.
41. Tā laika dievbijībā grēku atlaidām bija svarīga loma. Grēku atlaida bija laicīga soda atlaišana par grēkiem, kuru vaina jau bija dzēsta. Atlaidu kristieši varēja saņemt, ievērojot noteiktus nosacījumus kā lūgšana, mīlestības darbi un žēlastības dāvanu došana. Par grēku atlaidām bija atbildīga baznīca, jo tā spēja no Kristus un svēto gandarīšanas bagātības piešķirt un piemērot gandarīšanu grēku nožēlotājam.
42. Pēc Lutera domām, atlaidu piešķiršana bojāja kristiešu garīgo dzīvi. Viņš šaubījās par to, vai atlaidas varēja atbrīvot grēku nožēlotājus no Dieva uzliktajiem sodiem; vai jebkuri priesteru uzliktie sodi būtu spēkā arī šķīstītavā; vai sodu dziedinošā un šķīstījošā loma nozīmē, ka patiesi grēku nožēlotājs labāk izvēlētos izciest sodus nekā atbrīvoties no tiem; vai atlaidu pārdošanā nopelnīto naudu nevajadzētu labāk atdot nabagiem. Luters prātoja arī par baznīcas bagātību būtību, no kurām pāvests izsniedza atlaidas.

Prāvas pret Luteru

43. Lutera »95 tēzes« ātri izplatījās visā Vācijā un izraisīja lielu sensāciju, un reizē negatīvi ietekmēja grēku atlaidu pārdošanas pasākumus. Drīz vien paklīda baumas, ka Luteru varētu apsūdzēt herēzē. Jau 1517. gada decembrī Maincas arhibīskaps »95 tēzes« kopā ar papildu materiālu Lutera teoloģijas izpētei bija aizsūtījis uz Romu.

44. Cilvēku reakcija uz viņa tēzēm Luteru pārsteidza, jo viņš nebija plānojis publisku pasākumu, bet gan drīzāk akadēmisku disputu. Viņš baidījās, ka plašāka auditorija varētu tēzes viegli pārprast, tāpēc 1518. gada martā publicēja »Sprediķi par grēku atlaidām un žēlastību«. Tas bija ārkārtīgi veiksmīgs traktāts, kas Luteru ātri vien padarīja par Vācijas sabiedrībā labi pazīstamu personu. Lutera atkārtoti uzstāja, ka, neskaitot pirmos četrus priekšlikumus, tēzes nebija viņa galīgie apgalvojumi, bet gan disputam rakstīti priekšlikumi.
45. Roma uztraucās par to, ka Lutera mācība grauj baznīcas mācību un pāvesta autoritāti. Tāpēc Luteru uzaicināja uz Romu, lai viņš kūrījas tiesas priekšā atbildētu par savu teoloģiju. Taču pēc Saksijas kūrfirsta Frīdriha Gudrā lūguma prāva tika pārcelta uz Vāciju, uz Sv. Romas Impērijas reihstāgu Augsburgā. Kardinālam Kajetānam tika dots mandāts reihstāgā noprotināt Luteru. Pāvesta mandāts noteica, ka Lutera vai nu bija jāatsakās no saviem uzskatiem, vai arī, ja viņš to atteiktos darīt, kardinālam bija tiesības nekavējoties uzlikt Lutera lāstu vai arī viņu apcietināt un aizvest uz Romu. Pēc satikšanās ar Luteru Kajetāns sagatavoja lēmumu maģistērijam, ko pāvests oficiāli apstiprināja drīz pēc noprotināšanas Augsburgā, bet uz Lutera argumentiem nesniedza nekādu atbildi.¹⁴
46. Visa procesa pamatā, kas noveda pie Lutera izslēgšanas no baznīcas, valdīja dziļa neviennozīmība. Lutera piedāvāja jautājumus disputam un izvirzīja argumentus. Viņš un sabiedrība, kura no daudzajiem pamfletiem un publikācijām bija uzzinājusi par Lutera nostāju un viņa pašreizējo situāciju, sagaidīja, ka par strīdīgajiem jautājumiem notiks diskusijas. Lutera tika apsoltā taisnīga tiesa. Tomēr, lai gan viņam apliecināja, ka viņš tiks uzklauts, Lutera atkārtoti saņēma ziņu, ka viņam vai nu jāatsakās no savas nostājas, vai arī viņu pasludinās par herētiķi.
47. 1518. gada 13. oktobrī Lutera nopietnā *protestatio* paziņoja, ka viņa mācītais saskan ar Svētās Romas katoļu baznīcas mācību un ka viņš neatsacīsies no saviem uzskatiem, ja vien viņu nepārliecinās, ka viņš ir kļūdījies. 22. oktobrī viņš atkal norādīja, ka domājis un mācījis saskaņā ar Romas katoļu baznīcas mācību.

¹⁴ Leo X, *Cum postquam*, 9 November 1518, DH 1448, cf. 1467 un 2641.

Neizdevušās tikšanās

48. Pirms tikšanās ar Luteru kardināls Kajetāns bija ļoti rūpīgi izstudējis Vitenbergas profesora publikācijas un pat sarakstījis traktātus par tām. Taču Kajetāns interpretēja Lutera uzskatus caur savu konceptuālo prizmu un tādējādi pārprata Lutera uzskatus par ticības drošību, kaut arī pareizi atspoguļoja viņa nostājas nianses. Savukārt Luters nebija pazīstams ar Kajetāna teoloģiju, bet nopratināšana, kuras laikā bija iespējama tikai neliela diskusija, bija centieni piespiest Luteru atteikties no saviem uzskatiem. Luteram nebija iespējas izprast Kajetāna nostāju. Tā ir traģēdija, ka divi no labākajiem 16. gadsimta teologiem satikās prāvā, kurā viens no viņiem tika apsūdzēts herēzē.
49. Nākamajos gados Lutera teoloģija strauji attīstījās un pavēra ceļu jaunām uzskatu sadursmēm. Apsūdzētais teologs centās aizstāvēt savu nostāju un meklēja sabiedrotos cīņā pret tiem, kuri grasījās viņu pasludināt par herētiķi. Parādījās daudzas publikācijas par un pret Luteru, taču notika tikai viens disputs Leipcigā 1519. gadā. Tajā no vienas puse piedalījās Andreass Bodenšteins fon Karlštats un Luters un no otras – Johans Eks.

Mārtiņa Lutera nosodīšana

50. Romā process pret Luteru turpinājās, un visbeidzot pāvests Leons X nolēma rīkoties. Lai izpildītu sava »pastorālā amata« pienākumus, pāvests Leons X jutās spiests aizsargāt »ortodoksālo ticību« no tiem, kas »sagroza un piesārņo Rakstus« tā, ka tie »vairs nav Kristus evaņģēlijs«. ¹⁵ 1520. gada 15. jūnijā pāvests izdeva bullu *Exsurge Domine*, kas nosodīja četrdesmit vienu apgalvojumu no dažādām Lutera publikācijām. Lai gan tie visi bija atrodami Lutera rakstos un tika pareizi citēti, tie bija izņemti no konteksta. Bulla *Exsurge Domine* raksturo šos priekšlikumus kā »herētiskus vai skandalozus, vai nepatiesus, vai dievbijīgām ausīm aizvainojošus, vai bīstamus

---

¹⁵ Peter Fabisch and Erwin Iserloh (eds.), *Exsurge Domine in Dokumente zur Causa Lutheri (1517–1521)*, vol. 2 (Münster: Aschendorffsche, 1991), 366; *Exsurge Domine*, DH 1451–1492, also at www.ewtn.com/library/papaldoc/110exdom.htm.

vienkāršiem prātiem, vai arī katolisko patiesību graužošus».¹⁶ Bulla tieši nepasaka, kuram Lutera apgalvojumam atbilst katrs no tās raksturojumiem. Bullas beigās pāvests izsacīja neapmierinātību ar to, ka Luters ignorējis visus viņa mēģinājumus sākt diskusiju, un cerību, ka Luters sirdī piedzīvos atgriešanos un novērsīsies no saviem maldiem. Pāvests Leons deva Luteram sešdesmit dienas laika, lai atzītu savas »kļūdas«, pretējā gadījumā viņam draudēja izslēgšana no baznīcas.

51. Johans Eks un Hieronīms Aleanders publicēja *Exsurge Domine* Vācijā un aicināja sadedzināt Lutera darbus. Atbildot uz šo aicinājumu, 1520. gada 10. decembrī daži Vitenbergas teologi sadedzināja vairākas no tām grāmatas, kuras vēlāk kļuva pazīstamas kā »kanonisko likumu« grāmatas, kā arī dažas Lutera oponentu grāmatas. Luters iemeta ugunī arī pāvesta bullu. Tādējādi bija skaidrs, ka Luters negrasās atteikties no savas nostājas. Ar 1521. gada 3. janvāra bullu *Decet Romanum Pontificem* Luters tika izslēgts no baznīcas.

Svēto Rakstu vara

52. Konflikts par grēku atlaidām ātri vien pārauga konfliktā par varu. Lutera acīs Romas kūrīja bija zaudējusi savu varu, jo tā uz savu varu uzstāja formāli, nevis pamatojās uz Svētajiem Rakstiem. Konflikta sākumā Luteram Svēto Rakstu, baznīctēvu un kanoniskās tradīcijas teoloģiskā vara bija vienots veselums. Konflikta laikā šī vienotība izjuka, jo Luters secināja, ka Romas augstāko instanču interpretācijā kanoni ir pretrunā Svētajiem Rakstiem. No katoļu redzes viedokļa, strīds bija ne tik daudz par Svēto Rakstu varu, kuru atzina arī katoļi, bet gan par pareizu Svēto Rakstu interpretāciju.
53. Kad Luters Romas oficiālajiem apgalvojumiem nesaskatīja biblisku pamatojumu vai arī domāja, ka tie ir pretrunā ar biblisko vēstījumu, viņš par pāvestu sāka domāt kā par Antikristu. Ar šo neapšaubāmi šokējošo apsūdzību Luters domāja to, ka pāvests neļāva Kristum teikt

¹⁶ Peter Fabisch and Erwin Iserloh (eds.), *Exsurge Domine in Dokumente zur Causa Lutheri (1517–1521)*, vol. 2 (Münster: Aschendorffsche, 1991), 368; *Exsurge Domine*, DH 1451–1492, also at www.ewtn.com/library/papaldoc/110exdom.htm.

to, ko Viņš gribēja teikt, un ka pāvests sevi ir nostādījis augstāk par Bibli, nevis pakļāvis tās autoritātei. Pāvests apgalvoja, ka viņa amats ir iedibināts atbilstoši *iure divino* («dievišķajām tiesībām»), taču Luters šim apgalvojumam neatrada biblisku pamatojumu.

Luters Vormsā

54. Saskaņā ar Vācu nācijas Svētās Romas Impērijas likumiem cilvēku, kurš bija izslēgts no baznīcas, arī valstij bija jāizsludina par stāvošu ārpus likuma. Taču Vormsas reihstāga locekļi pieprasīja, lai Luteru nopratina neatkarīga vara. Luteram lika ierasties Vormsā, un tagad jau par herētiķi pasludinātajam Luteram imperators piedāvāja drošu ierašanos pilsētā. Luters reihstāgā bija gaidījis disputu, bet viņam tikai pajautāja, vai viņš ir sarakstījis uz galda viņa priekšā stāvošās grāmatas un vai viņš ir gatavs atteikties no savas nostājas.
55. Luters uz šo aicinājumu atbildēja ar slavenajiem vārdiem: »Ja vien mani nepārlicinās Svēto Rakstu liecības vai skaidrais saprāts (jo es neuzticos vienīgi pāvestam vai konciliem, jo tie pārāk bieži ir kļūdījušies un bijuši pretrunās), es palieku saistīts pie Svētajiem Rakstiem, kurus esmu citējis, un mana sirdsapziņa seko Dieva Vārdam. Es nevaru un negribu neko noliegt, jo nav ne droši, nedz pareizi rīkoties pretēji sirdsapziņai. Lai Dievs man palīdz! Āmen.«¹⁷
56. Uz Lutera vārdiem imperators Kārlis V atbildēja ar ievērības cienīgu runu, kurā viņš izklāstīja savus nodomus. Imperators norādīja, ka viņš ir cēlies no lielas valdnieku dinastijas, kura katoļu ticības aizstāvēšanu »dvēseļu glābšanas dēļ« vienmēr uzskatījusi par savu pienākumu, un ka arī viņam ir tāds pats pienākums. Imperators apgalvoja, ka viens mūks ir kļūdījies, ja viņa viedoklis ir pretējs kristietībai pēdējo tūkstoš gadu laikā.¹⁸

¹⁷ Luther, *Luther at the Diet of Worms*, translated by Roger A. Hornsby, in *LW* 32:112–3. Tur, kur »Word« vietā ir »Words«, sk.: *WA* 7, 838, 7; frāzes »I cannot do otherwise, here I stand« izlaidumu (sal. *WA* 7, 838, 9), sk. 113, n. 2: »Šie vārdi latīņu tekstā ir doti vācu valodā, kas ir šā tulkojuma pamatā,« bet »ir pamatoti pierādījumi«, ka Luters tos nav teicis.

¹⁸ Fritz Reuter (ed.), *Der Reichstag zu Worms von 1521: Reichspolitik und Luthersache*, vol. 2 (Köln and Wien: Böhlau, 1981), 226–29; sk. arī *LW* 32, 114–15, n. 9.

57. Vormsas reihstāgs pasludināja Luteru par stāvošu ārpus likuma, par tādu, kurš jāapcietina vai pat jānogalina, un pavēlēja valdniekiem visiem iespējamiem līdzekļiem apturēt »luterisko herēzi«. Tā kā daudziem kūrfirstiem un pilsētām Luteru argumenti likās pārliecinoši, viņi pavēli neizpildīja.

Reformācijas kustības sākums

58. Luteru izpratne par evaņģēliju pārliecināja arvien vairāk priesteru, mūku un sludinātāju, kuri mēģināja ieviest viņa mācību savā sprediķošanā. Bija novērojamas dažādas pārmaiņas, piemēram, laji saņēma Svēto Vakarēdienu zem abām zīmēm, daži priesteri un mūki apprecējās, daži gavēņa noteikumi vairs netika ievēroti, un dažreiz tika izrādīta necieņa pret svēto tēliem un relikvijām.
59. Luters negribēja izveidot jaunu baznīcu, bet viņš bija daļa no plašas un daudzpusīgas vēlmes pēc reformām. Viņa aktīvā loma arvien vairāk pieauga – viņš mēģināja dot savu ieguldījumu tās baznīcas prakses un mācības reformēšanā, kuru pamatā, šķiet, bija vienīgi cilvēku autoritāte un kas bija pretrunā ar Svētajiem Rakstiem. Savā traktātā »Uzsaukums vācu nācijas kristīgajai muižniecībai« (1520) Luters iestājās par visu kristīto vispārējo priesterību, tātad arī par laju aktīvu iesaistīšanos baznīcas reformās. Reformācijas kustībā lajiem – teritoriālajiem valdniekiem, rātskungiem vai vienkāršiem ļaudīm – bija svarīga loma.

Nepieciešamība pārraudzīt luterāņu draudzes

60. Tā kā reformu organizēšanai nebija ne centrāla plāna, ne centrālas vadības, katrā pilsētā un ciemā valdīja atšķirīga situācija. Radās vajadzība organizēt baznīcu vizitācijas. Tam bija nepieciešama teritoriālo valdnieku vai rātskungu pilnvara, tāpēc 1527. gadā reformatori vērsās pie Saksijas kūrfirsta ar lūgumu izveidot un pilnvarot Vizitāciju komisiju. Tās uzdevums bija ne tikai novērtēt

garīdznieku sludināšanu, kalpošanu un dzīvi, bet arī pārliecināties, ka viņi saņem līdzekļus savam uzturam.

61. Komisija izveidoja zināmu baznīcas pārvaldi. Superintendentiem bija uzdots pārraudzīt noteiktu reģionu mācītājus, viņu mācību un dzīvesveidu. Komisija arī pārbaudīja dievkalpojumu kārtības un pārraudzīja to vienotību. 1528. gadā tika publicēta »Mācītāju rokasgrāmata«, kura risināja visas lielākās mācības un prakses problēmas. Šai rokasgrāmatai bija svarīga loma luterisko ticību apliecību vēsturē.

Svēto Rakstu nodošana tautai

62. Lutera kopā ar Vitenbergas Universitātes kolēģiem pārtulkoja Bībeli vācu valodā, lai vairāk cilvēku paši varētu to lasīt un, cita starpā, iesaistīties garīgā un teoloģiskā savas dzīves baznīcā pārspriešanās. Šā iemesla dēļ luteriskie reformatori nodibināja skolas gan zēniem, gan meitenēm un pielika nopietnas pūles, lai pārliecinātu vecākus ļaut saviem bērniem tajās mācīties.

Katehismi un dziesmas

63. Lai uzlabotu mācītāju un laju sliktās zināšanas par kristīgo ticību, Lutera uzrakstīja »Mazo katehismu« vispārējai sabiedrībai un »Lielo katehismu« – priesteriem un labi izglītotiem lajiem. Katehismi izskaidroja desmit baušļus, lūgšanu »Mūsu Tēvs«, ticības apliecības, kā arī iekļāva mācību par Kristības un Svētā Vakarēdiena sakramentiem. »Mazais katehisms«, kas bija Lutera ietekmīgākais darbs, ievērojami uzlaboja vienkāršo ļaužu zināšanas par ticību.
64. Šo katehismu mērķis bija palīdzēt cilvēkiem dzīvot kristīgu dzīvi un attīstīt teoloģiskās un garīgās spriestspējas. Katehisms ilustrēja faktu, ka reformatoriem ticība nozīmēja ne tikai uzticēties Kristum un Viņa apsolījumam, bet arī apstiprināt ticības būtisko saturu, ko var un vajag iemācīties.

65. Lai veicinātu laju piedalīšanos dievkalpojumā, reformatori rakstīja dziesmas un publicēja dziesmu grāmatas. Tām bija patstāvīga loma luterāņu garīgumā, un tās kļuva par visas baznīcas vērtīgu mantojumu.

Draudžu mācītāju ordinācijas

66. Tagad, kad luterāņu draudzēm bija Svētie Raksti dzimtajā valodā, kā arī katehismi, dziesmas, baznīcas kārtība un dievkalpojumu kārtība, palika neatrisināta kāda liela problēma, proti, kā nodrošināt draudzes ar mācītājiem. Pirmajos reformācijas gados daudzi priesteri un mūki kļuva par mācītājiem, tā kā draudzes mācītāju bija pietiekami. Bet šī metode mācītāju iegūšanai drīz vien kļuva nepietiekama.
67. Apbrīnojami, ka reformatori gaidīja līdz pat 1525. gadam, līdz sāka organizēt paši savas ordinācijas Vitenbergā. Augsburgas ticības apliecībā (1530) reformatori pasludināja, ka būtu gatavi paklausīt bīskapiem, ja viņi atļautu sludināt evaņģēliju saskaņā ar reformācijas ticību. Tā kā tas nenotika, reformatoriem bija jāizvēlas: vai nu saglabāt tradicionālo, bīskapu veikto priesteru ordināciju un atteikties no reformācijas sludināšanas, vai arī saglabāt reformācijas sludināšanu, bet mācītājus ordinēt citiem mācītājiem. Reformatori izvēlējās otro risinājumu un atjaunoja agrīnajā baznīcā pastāvējušo Hieronīma pastorālo vēstuļu interpretācijas tradīciju.
68. Vitenbergas Universitātes Teoloģijas fakultātes locekļi baznīcas vārdā izpētīja gan kandidātu mācību, gan viņu dzīvi. Ordinācijas notika Vitenbergā, nevis kandidātu draudzēs, jo mācītāji tika ordinēti kalpot visai baznīcai. Ordinācijas solījums uzsvēra ordinētā mācītāja doktrinālo vienprātību ar katolisko baznīcu. Ordinācijas rituāla pamatā bija roku uzlikšana un Svētā Gara izlūgšanās.

Mēģinājumi reliģisko konfliktu atrisināt teoloģiskās sarunās

69. Augsburgas ticības apliecība (1530) mēģināja atrisināt luteriskās reformācijas reliģisko konfliktu. Tās pirmā daļa (artikuli 1–21)

atspoguļo Lutera mācību, kas ir saskaņā ar »katoliskās Baznīcas vai Romas katoļu baznīcas«¹⁹ mācību; otrā daļa pievēršas reformatoru aizsāktajām pārmaiņām, lai izlabotu noteiktas prakses, kuras viņi uzskatīja par »nepareizām« (artikuli 22–28), un piedāvā iemeslus šīs prakses mainīšanai. Pirmās daļas beigās rakstīts: »Šis ir gandrīz viss mūsu mācības kopsavilkums, kurā var redzēt, ka tur nav nekā tāda, kas nesaskanētu ar Rakstiem vai kristīgo [katolisko] Baznīcu, vai Romas baznīcu... Ja tas ir tā, tad tie, kuri pieprasa mūsējos uzskatīt par ķeceriem, spriež cietsirdīgi.«²⁰

70. Augsburgas ticības apliecība ir spēcīga liecība luterāņu reformatoru apņēmībai saglabāt Baznīcas vienotību un palikt vienā redzamā Baznīcā. Apliecība skaidri parāda, ka atšķirībai ir maza nozīme. Tā līdzinās tam, ko mūsdienās sauktu par diferencētu vienprātību.
71. Tūlīt pēc Augsburgas ticības apliecības pieņemšanas daži katoļu teologi redzēja nepieciešamību atbildēt uz to un ātri sagatavoja »Augsburgas ticības apliecības atspēkojumu«. Atspēkojums cieši sekoja Augsburgas ticības apliecības tekstam un argumentiem. Atspēkojums, tāpat kā Augsburgas ticības apliecība, apstiprināja daļu no kristīgās mācības pamatpatiesībām, piemēram, mācību par Trīsvienību, mācību par Kristu un mācību par Kristību. Tomēr »Atspēkojums«, balstoties uz bibliskiem un baznīctēvu tekstiem, noraidīja vairumu luterāņu uzskatus par Baznīcu un sakramentiem. Tā kā luterāņus nepārliecināja »Atspēkojuma« argumenti, 1530. gada augustā tika sākts oficiāls dialogs, lai samierinātu pretējo pušu atšķirīgos uzskatus. Šis dialogs tomēr nespēja atrisināt visas ar mācību par Baznīcu un sakramentiem saistītās problēmas
72. Vēl viens mēģinājums atrisināt reliģisko konfliktu bija tā sauktās sarunas par reliģiju jeb kolokviji (Špeierē /Hageno (1540), Vormsā (1540–1541), Rēgensburgā (1541–1546)). Imperators vai viņa brālis karalis Ferdinands sarīkoja pārrunas, kas notika impērijas pārstāvja

¹⁹ The Augsburg Confession, Latin text, in Robert Kolb and Timothy J. Wengert (eds.), *The Book of Concord: The Confessions of the Evangelical Lutheran Church* (Minneapolis, MN: Fortress, 2000), 59.

²⁰ Vienprātības grāmata, XXI artikuls.

uzraudzībā. To mērķis bija pārliecināt luterāņus atgriezties pie viņu oponentu uzskatiem. Šajās sarunās svarīga loma bija stratēģijai, intrigām un politiskajam spiedienam.

73. Sarunu vadītāji 1541. gadā sastādīja »Rēgensburgas grāmatu« (*Regensburger Buch*) – ievērojamu tekstu par taisnošanas mācību, bet domstarpības par Eiharistijas mācību šķita nepārvaramas. Beigās gan Roma, gan Lutērs noraidīja sarunu gala iznākumu, un sarunas cieta neveiksmi.

Reliģiju karš un Augsбургas miera līgums

74. Imperatora Kārļa V vadītā Šmalkaldes kara (1546–1547) pret luterāņu zemēm mērķis bija sakaut to teritoriālos valdniekus un piespiest viņus atcelt visas pārmaiņas. Sākumā veiksmē bija imperatora pusē. 1547. gada 20. jūlijā viņš karu bija uzvarējis. Drīz pēc tam viņa karapulki ieradās Vitenbergā, un imperators nepieļāva karavīriem izrakt un sadedzināt Lutera līķi.
75. Augsбургas reihstāgā (1547–1548) imperators uzspieda luterāņiem tā saukto Augsбургas pamieru, kas luterāņu zemēs noveda pie nebeidzamiem konfliktiem. Šis dokuments skaidroja taisnošanu galvenokārt kā žēlastību, kas veicina mīlestību. Tas uzsvēra pakļaušanos bīskapu un pāvesta varai, taču arī atļāva priesteriem doties laulībā un pasniegt Svēto Vakarēdienu zem abām zīmēm.
76. 1552. gadā pēc teritoriālo valdnieku sazvērestības sākās jauns karš pret ķeizaru, kas piespieda viņu bēgt no Austrijas. Tas noveda pie pamiera noslēgšanas starp luterāņu teritoriju valdniekiem un karali Ferdinandu. Tādējādi mēģinājums izskaust »luterāņu herēzi« ar militāru spēku cieta neveiksmi.
77. Karš beidzās ar Augsбургas ticības miera noslēgšanu 1555. gadā. Šis līgums bija mēģinājums rast veidu, kādā dažādu reliģisko pārliecību cilvēkiem sadzīvot vienā valstī. Vācijas Impērija atzina gan tās teritorijas un pilsētas, kas atbalstīju Augsбургas ticības apliecību,

gan arī katoļu apdzīvotās teritorijas, taču neatzina citu ticību ļaudis kā reformātus un anabaptistus. Teritoriālajiem valdniekiem un rātskungiem bija tiesības noteikt savu pavalstnieku reliģiju. Ja valdnieks mainīja reliģiju, viņa teritorijā dzīvojošie cilvēki pieņēma viņa reliģiju, izņemot vietas, kur bīskapi bija laicīgie valdnieki. Pavalstniekiem bija tiesības emigrēt uz citu zemi, ja viņi nepiekrita valdnieka reliģijai.

Tridentas koncils

78. Tridentas koncils (1545–1563) tika sasaukts vienu paaudzi pēc Lutera reformām. Tas sākās pirms Šmalkaldes kara (1546–1547) un beidzās pēc Augsбургas ticības miera noslēgšanas (1555). Bulla *Laetare Jerusalem* (1544. gada 19. novembris) noteica koncilam trīs uzdevumus: sašķelto konfesiju samierināšana, baznīcas reformēšanu un miera nodibināšana, lai varētu rūpīgāk izplānot aizstāvību pret osmaņiem.
79. Koncils nolēma, ka katrā sesijā tiks pieņemts dekrēts par baznīcas mācību, kas apstiprinātu baznīcas ticību, un dekrēts par baznīcas kārtību, kas palīdzētu reformēt baznīcu. Dekrētos par baznīcas mācību pārsvarā nebija iekļauts visaptverošs teoloģisks ticības apraksts, bet tie vairāk koncentrējās uz reformatoru noraidītajām mācībām un izcēla pastāvošās atšķirības.

Svētie Raksti un tradīcija

80. Koncils vēlējās saglabāt »no visām kļūdām brīva evaņģēlija tīrību« un 1546. gada 8. aprīlī apstiprināja dekrētu par atklāsmes avotiem. Tieši vārdā neminot, koncils noraidīja *sola scriptura* principu, iestājās pret Rakstu nošķiršanu no tradīcijas. Koncils pasludināja, ka evaņģēlijs, »visas pestīšanas patiesības avots un rīcības noteikumu kopums«, tiek saglabāts »rakstītās grāmatās un nerakstītās tradīcijās«, taču attiecības starp Rakstiem un tradīciju palika neatrisinātas. Turklāt koncils mācīja, ka tās apustuliskās tradīcijas, kas attiecās uz ticību un morāli, tika »nesaraujama kārtībā saglabātas katoļu baznīcā«. Raksti un tradīcijas ir jāpieņem »ar vienādu dievbijību un godbijību«. ²¹

²¹ Council of Trent, Fourth Session, 8 April 1546, Decree Concerning the Canonical Scriptures.

81. Dekrētā bija publicēts Vecās un Jaunās Derības kanonisko grāmatu saraksts.²² Koncils uzstāja, ka Svētos Rakstus nedrīkst interpretēt nedz pretēji baznīcas mācībai, nedz pretēji »Baznīcas tēvu vienprātīgajai mācībai«. Visbeidzot koncils pasludināja, ka Vulgāta – vecais Bībeles tulkojums latīņu valodā – ir »autentisks« teksts, kas paredzēts lietošanai baznīcā.²³

Taisnošana

82. Attiecībā uz taisnošanu koncils nepārprotami noraidīja gan pelagiānisma mācību par taisnošanu caur darbiem, gan mācību par taisnošanu vienīgi ticībā (*sola fide*). Tajā pašā laikā ticība galvenokārt tika saprasta kā piekrišana atklātajai mācībai. Koncils apstiprināja taisnošanas kristoloģisko pamatu un atzina, ka cilvēki ir »uzpotēti« Kristus žēlastība, tomēr šis process neizslēdz cilvēka atvērtību žēlastības saņemšanai vai arī brīvās gribas līdzdarbošanos. Koncils paziņoja, ka taisnošanas būtība ir ne tikai grēku atlaišana, bet arī »cilvēka iekšējā svēttapšana un atjaunošana«, ko veic pārdabiska žēlastība.²⁴ Formālais taisnošanas cēlonis ir »Dieva taisnība, ne tā, kas Viņu padara taisnu, bet tā, kas mūs dara taisnus«, un beidzamais taisnošanas cēlonis ir »Dieva un Kristus godība un mūžīgā dzīvība«. ²⁵ Tika atzīts, ka ticība ir taisnošanas »sākums, pamats un avots«. ²⁶ Taisnošanas žēlastība var tikt pazaudēta, ne tikai zaudējot ticību, bet arī izdarot nāves grēku, lai gan to var atkal atgūt caur grēksūdzes sakramentu. ²⁷ Koncils apstiprināja, ka mūžīgā dzīvība ir žēlastība, nevis tikai atalgojums. ²⁸

²² Council of Trent, Fourth Session, 8 April 1546, Decree Concerning the Canonical Scriptures.

²³ Ibid. Decree Concerning the Edition and Use of the Sacred Books.

²⁴ Council of Trent, Sixth Session, 13, January 1547, chapter VII.

²⁵ Ibid.

²⁶ Ibid., chapter VIII.

²⁷ Ibid., chapter XIV–XV.

²⁸ Ibid., chapter XVI.

Sakramenti

- 83.** Koncila septītajā sesijā sakramenti tika atzīti par parastiem līdzekļiem, ar kuriem »vai nu sākas visa patiesā taisnība, vai, reiz iegūta, iegūst spēku, vai, ja pazaudēta, tiek atjaunota«. ²⁹ Koncils paziņoja, ka Kristus iedibināja septiņus sakramentus un nosauca tos par iedarbīgām zīmēm, kas piešķir žēlastību ar paša sakramenta rituālu palīdzību (*ex opere operato*), nevis tikai ar sakramentu saņēmēja ticību.
- 84.** Debates par Svēto Vakarēdienu zem abām zīmēm izcēla mācību, ka zem jebkuras no abām zīmēm Kristus tiek saņemts visā pilnībā un nedalīts. ³⁰ Pēc koncila noslēguma 1565. gada 16. aprīlī pāvests dažās Vācijas baznīcas diecēzēs un pārmantotajās Hābsburgu dinastijas zemēs atļāva, ievērojot īpašus nosacījumus, pasniegt biķeri arī lajiem
- 85.** Atbildot uz reformatoru kritiku par mises upura raksturu, koncils apstiprināja, ka mise ir salīdzināšanas upuris, kas padara krusta upuri reāli klātesošu. Koncils mācīja, ka mise nav vienreizējā Golgātas upura atkārtojums, jo misē Kristus kā priesteris gan sniedz tās pašas upurdāvanas kā pie krusta, bet atšķirīgā veidā. Koncils atzīmēja, ka mise var tikt upurēta par godu svētajiem, gan arī par uzticīgiem ticīgajiem – dzīviem vai mirušiem«. ³¹
- 86.** Dekrēts par ordināciju norādīja uz ordinācijas sakramentālo raksturu un to, ka baznīcas hierarhija ir dievišķi iedibināta. ³²

Pastorālās reformas

- 87.** Koncils ierosināja arī pastorālās reformas. Koncila reformu dekrēti veicināja Dieva Vārda sludināšanu, jo tika veidoti semināri labākai priesteru apmācībai un pieprasīts sprediķot svētdienās un svēto dienās. Bīskapiem un priesteriem bija jādzīvo savās diecēzēs un draudzēs. Koncils novērsa dažus ļaunprātīgas varas izmantošanas gadījumus

²⁹ Council of Trent, Seventh Session, 3 March 1547, Foreword.

³⁰ Council of Trent, Twenty-first Session, 16 July 1562, chapter III, can. 2.

³¹ Council of Trent, Twenty-second Session, 17 September 1562, chapter II, can. 3.

³² Council of Trent, Twenty-third Session, 15 July 1563, chapters III and IV.

saistībā ar jurisdikciju, ordināciju, patronātu, garīdznieku īpašumiem un grēku atlaidām, bet tajā pašā laikā tika palielināta bīskapa vara. Bīskapi bija pilnvaroti vizitēt no nodokļiem atbrīvotajos garīdznieku īpašumos un pārraudzīt no nodokļiem atbrīvoto ordeņu un kapitulu pastorālo darbu. Tika pieprasīts nodrošināt provinču un diecēžu sinodes. Lai labāk sludinātu ticību, koncils atbalstīja radušos praksi rakstīt katehismus, piemēram, Pētera Kanīzija katehismu, un palīdzēja sagatavot Romas katoļu baznīcas katehismu.

Sekas

- 88.** Tridentas koncils, lai gan lielākoties bija paredzēts kā atbilde uz protestantu reformāciju, nenosodīja atsevišķus indivīdus vai kopienas, bet gan noteiktas doktrinālās nostājas. Tā kā koncila doktrinālie dekrēti bija atbildes reakcija uz to, ko tas uzskatīja par protestantu kļūdām, starp protestantiem un katoļiem izveidojās polemiska vide un tendence katoļticību pretnostatīt protestantismam un uzskatīt to par pārāku. Šāda pieeja līdzinājās daudziem luterāņu *konfesionālajiem* rakstiem, kas arī luterāņu nostāju formulēja pretstatā katoļu nostājai. Tridentas koncila lēmumi bija pamats katoļu identitātes veidošanai līdz pat Vatikāna II koncilam.
- 89.** Uz Tridentas koncila trešās sesijas beigām tika skaidri atzīts, ka Rietumu pasaules baznīcas vienotība ir sašķelta. Luterāņu teritorijās veidojās jaunas baznīcu struktūras. 1555. gada Augsburgas ticības miers sākumā nodrošināja stabilas politiskas attiecības, bet tās nespēja aizkavēt 17. gadsimta lielo Eiropas konfliktu – Trīsdesmit gadu karu (1618–1648). Reformācijas gaitā nodibinātās sekularizētās, konfesionāli izteikti norobežotās nacionālās valstis palika kā smags reformācijas perioda mantojums.

Vatikāna II koncils

- 90.** Lai gan vairākus gadsimtus katoļu attiecības ar luterāņiem galvenokārt noteica Tridentas koncils, tagad tā mantojums ir jāizvērtē, raugoties caur Vatikāna II koncila (1962–1965) prizmu. Šis koncils deva

iespēju katoļu Baznīcai iesaistīties ekumeniskajā kustībā un atstāt aiz muguras nokaitēto polemisko pēcreformācijas ēras atmosfēru. Katoļu ekumeniskās kustības pamatdokumenti ir baznīcas dogmatiskā konstitūcija (*Lumen Gentium*), deklarācija par reliģisko brīvību (*Dignitate Humanae*) un dogmatiskā konstitūcija par dievišķo atklāsmi (*Dei Verbum*). Vatikāna II koncils apliecināja, ka Kristus Baznīca pastāv katoļu baznīcā. Tomēr tanī pašā laikā apliecināja arī, ka »daudzi svētdarīšanas un patiesības elementi ir atrodami ārpus tās redzamās struktūras. Šie elementi, kā Kristus Baznīcai piederošas dāvanas, mudina uz katolisku vienotību« (LG 8). Izskanēja arī pozitīva atzinība par to, kas katoļiem ir kopīgs ar citām kristīgajām baznīcām, piemēram, ticības apliecība, Kristība un Svētie Raksti. Teoloģija par eklesiālo kopību apliecināja, ka katoļi atrodas patiesā, kaut arī nepilnīgā kopībā ar visiem, kuri apliecina Jēzu Kristu un ir kristīti (UR 2).

4. NODAĻA

Mārtiņa Lutera teoloģijas pamattēmas luterāņu un Romas katoļu dialoga kontekstā

91. Kopš 16. gadsimta Mārtiņa Lutera un luterāņu teoloģijas pamatieskati ir radījuši uzskatu sadursmes katoļu un luterāņu starpā. Ekumeniskie dialogi un akadēmiskie pētījumi ir analizējuši šīs uzskatu sadursmes un mēģinājuši tās pārvarēt, norādot uz atšķirīgo terminoloģiju, atšķirīgajām domu struktūrām un atšķirīgajām problēmām, un to, ka tām ne obligāti ir jābūt savstarpēji izslēdzošām.
92. Šajā nodaļā katoļi un luterāņi kopīgi sniedz ieskatu dažās no galvenajām Mārtiņa Lutera attīstītajām teoloģiskajām atziņām. Šis kopīgais apraksts nenozīmē, ka katoļi piekrīt visam Mārtiņa Lutera sacītajam, kā tas šeit ir pasniegts. Joprojām pastāv nepieciešamība pēc ekumeniska dialoga un savstarpējas sapratnes. Tomēr ekumeniskajā ceļojumā mēs esam sasnieguši pakāpi, kurā spējam sniegt šo kopīgo pārskatu.
93. Ir svarīgi nošķirt Lutera teoloģiju no luterāņu teoloģijas, tas ir, no luterāņu baznīcas konfesionālajos rakstos apstiprinātās mācības. Šī mācība ir galvenais ekumeniskā dialoga atsaucis punkts. Taču šeit 2017. gada 31. oktobrī gaidāmās reformācijas gadadienas atzīmēšanas dēļ ir pareizi koncentrēties uz Lutera teoloģiju.

Nodaļas struktūra

94. Šī nodaļa koncentrē uzmanību uz četrām Lutera teoloģijas tēmām: taisnošana, Eiharistija, garīgais amats, kā arī Raksti un tradīcija. Katoļu un luterāņu dialogos šīs tēmas tikušas daudz apskatītas gan tāpēc, ka tām ir svarīga nozīme baznīcas dzīvē, gan arī tāpēc, ka tās gadsimtiem ilgi ir radījušas uzskatu sadursmes. Tālākais apraksts ievāc šo dialogu augļus.
95. Pārdomas par katru tēmu norisinās trīs soļos. Vispirms tiek izklāstīts Lutera viedoklis par katru no četrām teoloģiskajām tēmām. Tālāk seko īss katras problēmas apraksts no katoļu skatpunkta. Pēc tam kopsavilkumā parādīts, kā Lutera teoloģija ekumeniskajā dialogā tikusi iesaistīta sarunā ar katoļu mācību. Šī nodaļa izceļ galveno, kas tiek apliecināts kopīgi, un norāda uz vēl palikušajām atšķirībām.
96. Tālākajām diskusijām ir jāapskata šāds svarīgs jautājums: kā varam panākt viedokļu tuvināšanos tajos jautājumos, kuros vēl aizvien pastāv atšķirīgi uzsvāri, it īpaši attiecībā uz mācību par Baznīcu?
97. Svarīgi atzīmēt, ka ne jau visi katoļu un luterāņu dialoga slēdzieni ir pieņemti vienāda līmeņa vienprātībā, nedz arī tie visi vienādi tiek akceptēti katoļu un luterāņu vidū. Vislielākā autoritāte pieder »Vienotajai deklarācijai par taisnošanas mācību«, ko 1999. gada 31. oktobrī Vācijā, Augsburgā, parakstīja Pasaules Luterāņu federācijas un Romas katoļu baznīcas pārstāvji un ko 2006. gadā apstiprināja Pasaules Metodistu koncils. Institūcijas, kas atbalsta dialogu, ir pieņēmušas arī citu starptautisko un nacionālo dialogu komisiju ziņojumus, bet šiem ziņojumiem ir atšķirīga ietekme uz luterāņu un katoļu kopienu teoloģiju un dzīvi. Tagad baznīcu vadītāji ir vienlīdz atbildīgi par ekumenisko dialogu sasniegumu novērtēšanu un iedzīvināšanu.

Mārtiņa Lutera viduslaiku mantojums

98. Mārtiņš Luters bija dziļi iesakņots vēlīno viduslaiku pasaulē. Atšķirīgos savas dzīves periodos viņš tā laika teoloģiju varēja vai nu pieņemt, vai kritiski no tās attālināties, vai arī atrasties tās pārsniegšanas procesā. 1505. gadā viņš kļuva par augustīniešu eremītu ordeņa brāli Erfurtē un 1512. gadā – par svētās teoloģijas profesoru Vitenbergā. Šajā amatā esot, viņš teoloģisko pētījumu uzmanību galvenokārt pievērsa Svēto Rakstu interpretācijai. Koncentrēšanās uz Svētajiem Rakstiem pilnībā atbilda tam, ko saskaņā ar augustīniešu eremītu ordeņa regulu no mūka sagaidīja, proti, studēt un pārdomāt Bībeli, turklāt nevis tikai personīgajam labumam, bet arī citu garīgajai izaugsmei. Baznīcēviem, it īpaši Augustīnam, bija liela loma Lutera teoloģijas izveidē un gala iznākumā. »Mūsu teoloģija un Sv. Augustīna idejas gūst virsroku,«³³ 1517. gadā viņš rakstīja »Heidelbergas disputā« (1518) un atsauca uz Sv. Augustīnu kā »visuzticamāko apustuļa Pāvila rakstu skaidrotāju.«³⁴ Tādējādi Luters bija dziļi saistīts ar patristisko tradīciju.

Monastiskā un mistiskā teoloģija

99. Lutera attieksme pret sholastikas teologiem pārsvarā bija kritiska, taču kā augustīniešu eremīts viņš divdesmit gadus bija dzīvojis, domājis un nodarbojies ar teoloģiju saskaņā ar monasticiskās teoloģijas tradīciju. Luters augstu vērtēja vienu no visietekmīgākajiem monasticisma teologiem – Bernardu no Klervo. Lutera interpretācija par Svētajiem Rakstiem kā vietu, kurā Dievs sastopas ar cilvēkiem, atklāj skaidras paralēles ar Bernarda no Klervo Rakstu interpretāciju.
100. Luters bija cieši saistīts arī ar vēlīno viduslaiku mistisko tradīciju. Palīdzību un izpratni sev viņš atrada Johana Taulera (miris 1361) vācu sprediķos. Turklāt Luters pats publicēja nezināma autora sarakstītu mistiskās teoloģijas tekstu *Theologia deutsch* (»Vācu teoloģija«, 1518).

³³ Luther, Letter to John Lang, Wittenberg, May 18, 1517, translated by Gottfried Krodel, in *LW* 48:44; *WAB* 1; 99, 8.

³⁴ Luther, Heidelberg Disputation, translated by Harold J. Grimm, in *LW* 31:39; *WA* 1; 353, 14.

Pateicoties tam, ka Lutera publicēja šo tekstu, tas plaši izplatījās un kļuva labi pazīstams.

- 101.** Visas dzīves laikā Lutera bija pateicīgs sava ordeņa priekšniekam Johanam Štaupicam un viņa kristocentriskajai teoloģijai, kas mierināja Lutera viņa pārbaudījumos. Štaupics izmantoja laulības alegorijas misticismu. Lutera vairākkārt atzina viņa ietekmes nodarību un sacīja: »Štaupics iesāka šo doktrīnu«,³⁵ un slavēja viņu par to, ka »pirmkārt, šajā doktrīnā viņš bija mans tēvs un deva [man] dzīvību Kristū«.³⁶ Vēlīnajos viduslaikos tika radīta dievbijības praksē balstīta teoloģija (*Frömmigskeitheologie*) lajiem, kura apcerēja kristieša dzīves praktisko pusi. Lutera šīs teoloģijas ietekmē uzrakstīja pats savus traktātus lajiem. Tajos viņš rakstīja par daudzām laju teoloģijas tēmām, taču piegāja tām no sava skatpunkta.

Taisnošana

Lutera izpratne par taisnošanu

- 102.** Vienu no savām reformācijas pamatatziņām Lutera ieguva, apcerot Grēknožēlas sakramentu, it īpaši saistībā ar Mateja evaņģēlijā 16:19 sacīto. Lutera bija ieguvis vēlīno viduslaiku izglītību, un viņam bija mācīts saprast, ka Dievs piedod cilvēkam, kurš nožēlo savus grēkus un pret Dievu izrāda mīlestību pāri pār visām lietām. Tad uz to Dievs atbild saskaņā ar savu derību (*pactum*), proti, atkal no jauna dāvā žēlastību un piedošanu (*facienti quod in se est deus non denegat gratiam*).³⁷ Tādējādi priesteris var tikai apstiprināt to, ka Dievs grēku nožēlotāja grēku jau ir dzēsis. Lutera secināja, ka Mateja evaņģēlija 16. nodaļā ir rakstīts pavisam kas cits, proti, ka priesteris pasludina grēcinieku par taisnu, un ar šo darbību Dieva vārdā grēcinieks tiešām kļuva taisns.

³⁵ WA TR 1; 245, 12.

³⁶ Luther, Letter to Elector John Frederick, March 25, 1545, citēts pēc: Heiko Obermann, *Luther: Man between God and the Devil*, translated by Eileen Walliser-Schwarzbart (New Haven & London: Yale University Press, 1989), 152; WAB 11; 67, 7f.

³⁷ »Dievs neliegs žēlastību tam, kurš dara to, kas ir Viņā.«

Dieva Vārds kā apsolījums

- 103.** Luters Dieva Vārdus izprata kā vārdus, kas rada to, ko tie saka, un ka tiem ir apsolījuma (*promissio*) raksturs. Šādu apsolījuma vārdu konkrētā vietā un laikā saka konkrēta persona kādai citai konkrētai personai. Dievišķais apsolījums ir vērsts uz cilvēka ticību. Savukārt ticība satver šo apsolījumu, kā ticīgajam personīgi apsolītu. Luters uzstāja, ka šāda ticība ir vienīgā dievišķā apsolījuma vārdiem atbilstošā atbilde. Cilvēks tiek aicināts novērsties no sevis un raudzīties tikai uz Dieva apsolījumu, un tam pilnībā uzticēties. Tā kā ticības pamatā ir Kristus apsolījums, tā ticīgajam dod pilnīgu drošību par pestīšanu. Neuzticēšanās Dieva Vārdam padarītu Viņu par meli vai tādu, uz kura vārdiem cilvēks nevarētu pilnībā paļauties. Tāpēc neticība, no Lutera viedokļa, ir lielākais grēks pret Dievu.
- 104.** Attiecības starp apsolījumu un uzticību apsolījumam Grēknožēlas sakramentā nosaka dinamiku starp Dievu un grēku nožēlotāju, tāpat arī veido attiecības starp Dievu un cilvēku Dieva Vārda pasludināšanā. Dievs vēlas dibināt attiecības ar cilvēkiem, dodot viņiem apsolījuma vārdus, – arī sakramenti ir šādi apsolījuma vārdi, kas parāda Dieva vēlmi viņus izglābt. Savukārt cilvēkiem attiecībās ar Dievu ir tikai jāuzticas Viņa apsolījumiem. Ticība pilnībā ir atkarīga no Dieva apsolījumiem. Ticība nevar radīt objektu, kuram cilvēki var uzticēties.
- 105.** Tomēr cilvēks nevar vienkārši nolemt uzticēties Dieva apsolījumiem; Svētais Gars atklāj cilvēkiem, ka apsolījumam var uzticēties, tādējādi rada cilvēkā spēju ticēt. Dievišķais apsolījums un cilvēka ticība šim apsolījumam iet roku rokā. Abi aspekti – gan apsolījuma »objektivitāte«, gan ticības »subjektivitāte« – ir vienlīdz svarīgi. Dievs, saskaņā ar Lutera uzskatiem, dievišķās patiesības atklāj ne tikai kā informāciju, kurai intelektam jāpiekrīt, bet Dieva atklāsmei piemīt arī soterioloģisks mērķis, kas vērsts uz ticīgo cilvēku ticību un pestīšanu. Ticīgie ļaudis Dieva dotos apsolījumus »par tevi« saņem kā Dieva vārdus »par mani« vai »par mums« (*pro me, pro nobis*).
- 106.** Dieva pats pēc savas iniciatīvas izveido glābjošo saikni ar cilvēku, tādējādi pestīšana notiek no Dieva žēlastības. Žēlastības dāvanu var

tikai saņemt un, tā kā šī dāvana tiek dota dievišķajā apsolījumā, to var saņemt vienīgi ticībā, nevis ar darbiem. Pestīšana notiek vienīgi no žēlastības. Taču, neraugoties uz to, Luters nemitīgi uzsvēra, ka taisnots cilvēks Svētajā Garā darīs labus darbus.

Vienīgi no Kristus

- 107.** Dieva mīlestība pret cilvēkiem koncentrējas, sakņojas un iemiesojas Jēzū Kristū, tāpēc vārdi »vienīgi no žēlastības« vienmēr jāizskaidro ar vārdiem »vienīgi no Kristus«. Luters skaidro cilvēku attiecības ar Kristu, tās salīdzinot ar garīgu laulību. Dvēsele ir līgava, Kristus – līgavainis, bet ticība ir laulības gredzens. Saskaņā ar laulības likumiem līgavaiņa īpašums (taisnīgums) kļūst par līgavas īpašumu, un līgavas īpašums (grēks) nonāk līgavaiņa īpašumā. Šī »priecīgā apmaiņa« ir grēku piedošana un pestīšana.
- 108.** Līdzība ar laulību parāda, ka kaut kas ārējs, proti, Kristus taisnīgums, kļūst par kaut ko iekšēju. Tas kļūst par daļu no dvēseles, bet tikai vienībā ar Kristu caur ticību Viņa apsolījumiem, nevis atšķirtībā no Viņa. Luters uzstāj, ka mūsu taisnīgums ir pilnībā ārējs, jo tas ir Kristus taisnīgums, bet, ticot Kristum, tam ir jākļūst pilnībā iekšējam. Tikai vienādi izceļot abus šos aspektus, var pareizi izprast pestīšanas realitāti. Luters atklāj, ka »tikai ticībā Kristus ir klātesošs«. ³⁸ Kristus ir »par mums« (*pro nobis*) un mūsos (*in nobis*), un mēs esam Kristū (*in Christo*).

Bauslības nozīme

- 109.** Luters arī cilvēka realitāti attiecībā uz bauslību tās teoloģiskajā vai garīgajā nozīmē saprata no tās perspektīvas, ko Dieva prasa no mums. Jēzus pauž Dieva gribu, sakot: »Tev būs mīlēt Dievu to Kungu ar visu savu sirdi un visu savu dvēseli un prātu.« (Mt 22:37) Tas nozīmē, ka Dieva baušļus var piepildīt, tikai pilnībā nododoties Dievam. Tas ietver ne tikai gribu un attiecīgas ārējas darbības, bet arī visus cilvēka dvēseles un sirds aspektus, piemēram, emocijas, ilgas un cilvēku centienus, proti, tos dvēseles aspektus un kustības, kas nav pakļautas gribai vai arī caur tikumiem ir tikai daļēji un nepilnīgi pakļautas gribai.

³⁸ WA 40/II; 229, 15.

- 110.** Legālajā un morālajā jomā pastāv sens, intuitīvi acīmredzams likums, ka nevienam nevar likt izdarīt vairāk, nekā viņš to spēj izdarīt (*ultra posse nemo obligatur*). Tāpēc viduslaikos daudzi teologi bija pārliecināti, ka bauslis »mīlēt Dievu« ir jāierobežo un jāattiecina tikai uz cilvēka gribu. Saskaņā ar šo uzskatu bauslis »mīlēt Dievu« nenozīmē, ka visas dvēseles kustības jāvirza pretī Dievam un jānodod Dievam. Drīzāk būtu pietiekami, ka griba mīl (t. i., vēlas mīlēt) Dievu vairāk par visu (*diligere deum super omnia*).
- 111.** Lutera gan uzskatīja, ka pastāv atšķirība starp legālu un morālu bauslības izpratni, no vienas puses, un teoloģisku izpratni, no otras puses. Dievs savus baušļus nav pielāgojis grēkā kritušā cilvēka stāvoklim. Tā vietā, no teoloģiskā skatpunkta, bauslis, kas pavēl mīlēt Dievu, parāda cilvēku stāvokli un nožēlojamību. Kā rakstījis Lutera »Disputā pret sholastisko teoloģiju«, »garīgā nozīmē cilvēks nenogalina, nedara ļaunu, nekļūst nikns [vienīgi tad], kad viņā nav ne dusmu, ne iekāres«. ³⁹ No šāda skatpunkta dievišķo likumu galvenokārt piepilda nevis ar ārējām darbībām vai rīcību, bet gan ar cilvēka nodošanos no visas sirds Dieva gribai.

Piedalīšanās Kristus taisnīgumā

- 112.** Lutera nostāja, ka bauslības izpildei Dievs pieprasa cilvēka nodošanos Viņam no visas sirds, izskaidro, kāpēc Lutera tik ļoti uzsver, ka mēs pilnībā esam atkarīgi no Dieva taisnīguma. Kristus bija vienīgā persona, kas pilnībā piepildīja Dieva gribu, un, teoloģiski spriežot, pārējie cilvēki var kļūt taisni tikai tad, ja piedalās Kristus taisnīgumā. Tādējādi mūsu taisnīgums ir ārējs, jo tas ir Kristus taisnīgums, bet ticībā Kristus apsolījumam tam ir jākļūst par mūsu, tas ir iekšēju, taisnīgumu. Tikai piedaloties Kristus dedzīgajā nodošanās Dievam, mēs varam kļūt pilnībā taisni.
- 113.** Tā kā evaņģēlijs mums apsola: »Te ir Kristus, un te ir Viņa Gars«, tad piedalīties Kristus taisnīgumā nav iespējams bez mūs atjaunojošā Svētā Gara spēka. Tāpēc jēdzieni »kļūt taisnam« un »būt atjaunotam« ir

³⁹ Luther, Disputation against Scholastic Theology (1517), translated by Harold J. Grimm, LW 31:13; WA 1, 227, 17–18.

cieši un nesaraujami saistīti viens ar otru. Luters nekritizēja sava laika teologus kā, piemēram, Gabrielu Bīlu (*Gabriel Biel*) par to, ka viņi pārāk uzsvēra žēlastības pārveidojošo spēku; tieši otrādi – viņš iebilda, ka viņi pietiekami daudz neuzsver tās fundamentālo nozīmi jebkādu patiesu pārmaiņu izraisīšanā ticīgā cilvēkā.

114. Saskaņā ar Lutera uzskatiem, kamēr vien mēs dzīvojam uz zemes, šī atjaunošana nekad nebūs pabeigta. Tāpēc Luteram svarīgs kļuva cits, no apustuļa Pāvila darbiem ņemts cilvēku pestīšanas skaidrojums. Vēstulē romiešiem 4:3 Pāvils atsaucas uz Ābrahāmu no 1. Mozus grāmatas 15:6 («Un Ābrahāms paļāvās uz to Kungu, un Dievs to viņam pieskaitīja par taisnību») un secina: »Tam, kam nav darbu, bet, kas tic Tam, kas bezdievīgo dara taisnu, tam viņa ticība tiek pielīdzināta par taisnību.« (Rm 4:5)

Bauslība un evaņģēlijs

115. Šis teksts no Vēstules romiešiem ietver sevī tiesas procesa tēlu, kurā kāds cilvēks tiek pasludināts par taisnu. Ja Dievs kādu pasludina par taisnu, tas maina šā cilvēka stāvokli un rada jaunu realitāti. Dieva spriedums nepaliek »ārpus« cilvēka. Luters bieži lieto šo Pāvila skaidrojumu, lai uzsvērtu, ka Dievs pieņem un glābj visu cilvēku, lai gan attaisnotā cilvēka iekšējā atjaunošanās, kļūstot par tādu cilvēku, kas pilnībā nodevies Kristum, nebeigsies pašreizējās zemes dzīves laikā.
116. Mēs esam ticīgie, kurus Svētais Gars vēl aizvien turpina atjaunot, tāpēc mēs vēl aizvien nespējam pilnībā piepildīt dievišķo bausli mīlēt Dievu no visas sirds un tādējādi neatbilstam Dieva prasībām. Tāpēc bauslība mūs apsūdz un norāda uz to, ka esam grēcinieki. Saskaņā ar izpratni par bauslību tās teoloģiskajā nozīmē mēs ticam, ka vēl aizvien esam grēcinieki. Bet saskaņā ar evaņģēliju, kas apsola mums, ka »šeit ir Kristus taisnīgums«, mēs esam taisni un taisnoti, jo ticam evaņģēlija apsolījumam. Tāda ir Lutera izpratne par ticīgo cilvēku, kurš vienlaikus ir gan taisnots, gan grēcinieks (*simul iustus et peccator*).

117. Tā nav pretruna, jo ir jāizšķir divi ticīgā cilvēka attiecību veidi ar Dieva Vārdu: Dieva Vārds kā Dieva bauslība, ciktāl tas tiesā grēcinieku, un Dieva Vārds kā Dieva evaņģēlijs, ciktāl Kristus mūs atbrīvo. Saskaņā ar pirmo mēs esam grēcinieki; saskaņā ar otro – taisni un taisnoti. Pēdējais no abiem ir dominējošais aspekts mūsu attiecībās ar Dievu. Tas nozīmē, ka Kristus, kamēr ticam Viņa apsolījumam, ka esam mūžīgi glābti, mūs iesaista nepārtrauktā atjaunošanās procesā.
118. Tāpēc Luters tik ļoti uzsver kristieša brīvību: brīvību būt Dieva pieņemtam Kristus apsolījumā vienīgi no Dieva žēlastības un vienīgi ticībā; grēku piedošanas dāvāto brīvību no apsūdzības Dieva bauslības priekšā un brīvību jebkurā laikā kalpot savam tuvākajam, negaidot par to atalgojumu. Protams, taisnotam cilvēkam ir pienākums pildīt Dieva baušļus, un viņš to arī darīs, jo uz to viņu mudinās Svētais Gars. Kā Luters ir pasludinājis »Mazajā katehismā«: »Mums būs Dievu būties un mīlēt [...]« Pēc šiem vārdiem seko desmit baušļu skaidrojums.⁴⁰

Katoļu problēmas attiecībā uz taisnošanu

119. Attiecībā uz Dieva žēlastības nepieciešamību un cilvēku nespēju iegūt pestīšanu saviem spēkiem jau 16. gadsimtā valdīja vērā ņemama luterāņu un katoļu viedokļu saskaņa. Tridentas koncils skaidri mācīja, ka grēcinieks nevar tikt attaisnots ne ar bauslību, ne pats saviem spēkiem, uzliekot lāstu ikvienam, kurš apgalvoja, ka »cilvēks Dieva priekšā var tikt attaisnots ar saviem darbiem, kas panākti paša spēkiem vai caur bauslības mācību, un bez dievišķās žēlastības Kristū Jēzū.«⁴¹
120. Taču dažas Lutera nostājas sagādāja katoļiem grūtības. Daži Lutera izteikumi izsauca bažas katoļos par to, vai viņš nenoliedz cilvēka atbildību par savu rīcību. Tas izskaidro, kāpēc Tridentas koncils uzsvēra cilvēka atbildību un spēju sadarboties ar Dieva žēlastību. Katoļi apgalvoja, ka attaisnotajam cilvēkam savā dzīvē ir jāpiedalās žēlastības atraisīšanās procesā. Tādējādi attaisnotā cilvēka centieni noved pie lielākas izaugsmes žēlastībā un sadraudzībā ar Dievu.

⁴⁰ Luther, *The Small Catechism*, BC, 351–354.

⁴¹ Council of Trent, Sixth Session, 13 January 1547, can. 1.

121. Turklāt saskaņā ar to, kā katoļi izprata Lutera mācību par »taisnošanu kā tiesisku aktu«, viņiem likās, ka tā noliedz Dieva žēlastības radošo spēku uzvarēt grēku un pārveidot taisnoto cilvēku. Katoļi vēlējās uzsvērt ne tikai grēku piedošanu, bet arī grēcinieka svēttapšanu. Tādējādi svēttapšanā kristietis saņem to »Dieva taisnību«, ar kuru Dievs mūs taisno.

Luterāņu–Romas katoļu dialogs par taisnošanu

122. Luters un citi reformatori grēcinieku taisnošanas doktrīnu saprata kā »pirmo un galveno artikulu«,⁴² »ceļvedi un tiesnesi pār visām kristīgās mācības daļām«. ⁴³ Tāpēc savstarpējā nodalīšanās šajā jautājumā bija tik dziļa, un tāpēc šīs sašķeltības pārvarēšana kļuva par augstāko prioritāti katoļu un luterāņu attiecībās. Šīs pretrunas 20. gadsimta otrajā pusē rūpīgi pētīja gan atsevišķi teologi, gan arī tām pievērsās nacionālajos un starptautiskajos dialogos.

123. Šo pētījumu un dialogu rezultāti ir apkopoti »Vienotajā deklarācija par taisnošanas mācību«, kuru 1999. gadā oficiāli pieņēma Romas katoļu baznīca un Pasaules Luterāņu federācija. Tālāk seko uz šo deklarāciju balstīts pārskats, kas piedāvā diferencētu vienprātību, kuru veido kopīgi pieņemtie apgalvojumi, dažādie katras puses uzsvēri un piebilde, ka šīs atšķirības nepadara kopējos uzskatus par nederīgiem. Tādējādi tā ir vienprātība, kura neatceļ atšķirības, bet gan tās skaidri ietver.

Vienīgi no žēlastības

124. Katoļi un luterāņi kopīgi apliecina: »Vienīgi no žēlastības, ticībā Kristus glābjošajam darbam un nevis savu nopelnu dēļ Dievs mūs pieņem un dod mums Svēto Garu, kurš atjauno mūsu sirdis un dara mūs spējīgus un aicina uz labiem darbiem.« (*JDDJ* 15) Frāze »vienīgi ticībā« tālāk tiek skaidrota šādi: »Taisnošana nozīmē [...], ka mūsu kā grēcinieku jaunā dzīve iespējama tikai Dieva piedodošās un

⁴² Luther, Smalcald Articles, in *BC*, 301.

⁴³ *WA* 39/I; 205, 2–3.

atjaunojošās žēlastības dēļ, kuru Viņš mums dāvina un kuru mēs saņemam ticībā, un kuru mēs nekādi nekad nevaram nopelnīt.«
(*JDDJ* 17)⁴⁴

- 125.** Tikai šādā izpratnē ir iespējams konstatēt cilvēka brīvības robežas un cieņu. Frāze »vienīgi ticībā« attiecībā uz cilvēka tiekšanos pēc pestīšanas tiek interpretēta šādi: »Mēs kopīgi apliecinām, ka visu cilvēku pestīšana ir pilnībā atkarīga no Dieva glābjošās žēlastības. Brīvība, kas viņiem pieder attiecībā uz cilvēkiem un šīs pasaules lietām, nav brīvība attiecībā uz pestīšanu.« (*JDDJ* 19)
- 126.** Kad luterāņi pastāv uz to, ka cilvēks taisnošanu var vienīgi saņemt, viņi ar to domā: »Izslēgt jebkādu iespēju līdzdarboties savā taisnošanā, bet nenoliedz, ka ticīgie ir pilnībā iesaistīti personīgajā ticībā, kuru ietekmē Dieva Vārds.« (*JDDJ* 21)
- 127.** Kad katoļi runā par sagatavošanos žēlastībai kā par »līdzdarbošanos«, ar ko tiek domāta »cilvēka personīgā atļauja«, kas pati par sevi »ir žēlastības rezultāts, nevis no cilvēka dabiskajām spējām radusies darbība« (*JDDJ* 20). Tādējādi viņi neapstrīd kopīgo apgalvojumu, ka grēcinieki »paši saviem spēkiem nespēj griezties pie Dieva, lai meklētu pestīšanu, kā arī nespēj nopelnīt taisnošanu Dieva priekšā un paši nespēj iegūt pestīšanu. Taisnošana notiek vienīgi Dieva žēlastībā.« (*JDDJ* 19)
- 128.** Tā kā ticība tiek saprasta ne tikai kā piekrišana atziņai, bet arī kā Dieva Vārdā balstīta sirds uzticēšanās, tālāk ir iespējams kopīgi sacīt: »Taisnošana notiek vienīgi »no žēlastības« (*JD* 15 un 16), vienīgi ticībā; cilvēks tiek taisnots »neatkarīgi no darbiem« (*Rm* 3:28, cf. *JD* Nr. 25)« (*JDDJ, Annex* 2C).⁴⁵
- 129.** Tagad dabiskā saskaņā tiek saprasts tas, kas agrāk bieži bija saplosīts gabalos un piedēvēts vienai vai otrai konfesijai, bet ne abām kopā: »Kad cilvēki ticībā nāk, lai piedalītos Kristū, Dievs tiem vairs nepielīdzina viņu grēku un caur Svēto Garu rada viņos aktīvu

⁴⁴ *JDDJ*, op. cit. (4. piezīme).

⁴⁵ *JDDJ*, op. cit. (4. piezīme), 45.

mīlestību. Šos divus Dieva žēlastības darba aspektus nedrīkst atraut vienu no otra.« (JDDJ 22)

Ticība un labie darbi

- 130.** Ir svarīgi, lai luterāņiem un katoļiem būtu kopīgi uzskati par to, kā tiek uztverta saistība starp ticību un darbiem: ticīgie »taisnojošā ticībā uzticas Dieva žēlastības apsolījumam, kas ietver arī cerību uz Dievu un mīlestību uz Viņu. Šāda ticība darbojas mīlestībā, tāpēc kristietis nevar un viņam nevajadzētu dzīvot bez darbiem.« (JDDJ 25) Tāpēc arī luterāņi apliecina Dieva žēlastības radošo spēku, kas »ietekmē visus cilvēka būtības aspektus un ved uz cerības un mīlestības pilnu dzīvi« (JDDJ 26). Jēdzieni »taisnošana vienīgi ticībā« un »atjaunošana« ir jāizšķir, bet ne jānodala.
- 131.** Tajā pašā laikā, »lai kas arī taisnotajā cilvēkā būtu bijis pirms un nāktu pēc bezmaksas ticības dāvanas saņemšanas, tas nav nedz pamats taisnošanai, nedz arī to nopelna« (JDDJ 25). Tāpēc radošais spēks, ko katoļi piedēvē taisnojošajai žēlastībai, nav domāts kā ar Dievu nesaistīta īpašība vai arī kā »cilvēku īpašums, pie kura tverties, neņemot vērā Dievu« (JDDJ 27). Šis uzskats drīzāk rēķinās ar to, ka jaunajās attiecībās ar Dievu taisnotais cilvēks ir pārveidots un tapis par Dieva bērnu, kurš dzīvo jaunā kopībā ar Kristu: »Šī jaunā personīgā saikne ar Dievu pilnībā balstās Dieva žēlastībā un paliek pilnībā atkarīga no žēlsirdīgā Dieva pestījošās un radošās darbības, kurš paliek uzticīgs sev, lai mēs varētu paļauties uz Viņu.« (JDDJ 27)
- 132.** Jautājumā par labajiem darbiem luterāņi un katoļi kopīgi apliecina: »Mēs arī apliecinām, ka Dieva baušļi paliek spēkā arī attiecībā uz taisnotu cilvēku.« (JDDJ 31) Pats Jēzus, kā arī apustuliskie Raksti »pamāca kristiešus darīt mīlestības darbus«, kuri »seko attaisnošanai un ir tās augļi« (JDDJ 37). Lai baušļu saistošā pavēle netiktu pārprasta, tiek sacīts: »Kad katoļi uzsver, ka taisnotajiem cilvēkiem ir pienākums ievērot baušļus, viņi tādējādi nenoliedz, ka caur Jēzu Kristu Dievs saviem bērniem ir žēlsirdīgi apsolījis mūžīgo dzīvību.« (JDDJ 33)

133. Gan luterāņi, gan katoļi var atzīt, ka labajiem darbiem ir vērtība tādā nozīmē, ka tie palīdz padziļināt kopību ar Kristu (cf. *JDDJ* 38f.), pat ja luterāņi uzsver, ka taisnošana, kurā Dievs pieņem cilvēkus un dalās ar tiem Kristus taisnīgumā, vienmēr ir pabeigta. Pretrunīgais jēdziens »nopelni« ir izskaidrots šādi: »Kad katoļi apstiprina labo darbu nopelnu raksturu, viņi vēlas pateikt, ka saskaņā ar biblisko liecību par šiem darbiem ir apsolīta atlīdzība debesīs. Viņu nodoms ir uzsvērt cilvēka atbildību par savu rīcību, nevis apstrīdēt, ka šie darbi ir dāvanas, vai noliegt, ka taisnošana vienmēr ir nepelnīta žēlastības dāvana.« (*JDDJ* 38)
134. Kā kopīgā nostāja attiecībā uz daudz apspriesto jautājumu par cilvēku līdzdarbību »Vienotās deklarācijas par taisnošanas mācību« pielikumā izeilā veidā ir ievietots citāts no luterāņu ticības apliecībām: »Dieva žēlastības darbība neizslēdz cilvēku rīcību: Dievs ietekmē visu, gan gribu, gan sasniegumus, tāpēc mēs esam aicināti darboties (sal. Flp 2:12 un sek.). Tiklīdz Svētais Gars caur Dieva Vārdu un svētajiem sakramentiem mūsos ir iesācis pārveidošanas un atjaunošanas darbu, ir skaidrs, ka Svētā Gara spēkā mēs varam un mums ir nepieciešams ar to sadarboties [...]«⁴⁶

Simul iustus et peccator

135. Debatēs par atšķirībām attiecībā uz apgalvojumu, ka kristietis »vienlaikus ir gan taisnots, gan grēcinieks«, atklājās, ka katrai pusei ir atšķirīga izpratne par vārdiem »grēks«, »iekāre« un »taisnīgums«. Lai nonāktu pie vienprātības, ir svarīgi koncentrēties ne tikai uz formulējumu, bet arī saturu. Atsaucoties uz Rm 6:12 un 2Kor 5:17, katoļi un luterāņi uzskata, ka kristiešos grēks nedrīkst un tam nevajag valdīt. Tālāk, balstoties uz 1Jņ 1:8–10 sacīto, viņi apliecina, ka kristieši nav bez grēka. Viņi runā par to, ka arī taisnotajos pastāv »vecā Ādama savtīgajās vēlmēs balstīta pretošanās Dievam«, kas rada nepieciešamību cīnīties pret to »visu dzīvi« (*JDDJ* 28).
136. Šī tendence neatbilst »Dieva sākotnējam plānam attiecībā uz cilvēci«, un »tā objektīvi ir pretrunā ar Dievu« (*JDDJ* 30), kā saka katoļi. Tā kā

⁴⁶ *JDDJ*, Annex 2C, quoting »The Formula of Concord, Solid Declaration,« II. 64f., in BC, 556.

grēkam, pēc katoļu domām, piemīt darbības raksturs, viņi par tendenci nerunā kā par grēku, taču luterāņi to sauc par grēku, jo uzskata, ka šī tendence pretoties Dievam nozīmē atteikšanos sevi pilnībā nodot Dievam. Taču abas puses uzsver, ka tendence pretoties Dievam taisnotos nenosūķir no Dieva.

- 137.** Kardināls Kajetāns, balstoties uz savas teoloģiskās sistēmas iepriekšpieņēmumiem un pēc Lutera rakstu izpētes, secināja, ka Lutera izpratne par ticības drošību netieši norāda uz jaunas baznīcas dibināšanu. Katoļu un luterāņu dialogs ir noskaidrojis Kajetāna un Lutera atšķirīgos domāšanas veidus, kas noveda pie abpusējiem pārpratumiem. Šodien var teikt: »Katoļi var piekrist reformatoru centieniem ticību balstīt Kristus apsolījuma objektīvajā realitātē, novērsties no personīgās pieredzes un uzticēties vienīgi Kristus piedodošajam vārdam (sal. Mt 16:19; 18:18).« (*JDDJ* 36)
- 138.** Luterāņi un katoļi ir nosodījuši viens otra konfesionālās mācības. Tāpēc diferencētā vienprātība, kas atklājas »Vienotajā deklarācijā par attaisnošanas mācību«, ietver dubultu aspektu. No vienas puses, deklarācijā ir apgalvots, ka šeit aprakstītā savstarpējā katoļu un luterāņu mācības noliegšana neattiecas uz otru konfesiju. No otras puses, deklarācija apstiprina vienprātību attiecībā uz taisnošanas mācības pamatpatiesībām: »Šajā deklarācijā aprakstītā izpratne par taisnošanas mācību parāda, ka starp katoļiem un luterāņiem pastāv vienprātība par taisnošanas mācības pamatpatiesībām.« (*JDDJ* 40)
- 139.** »Šīs vienprātības gaismā ir pieņemamas arī mācībā par taisnošanu atlikušās atšķirības valodā, teoloģiskajās niansēs un galvenajos uzsvaros. Tāpēc luterāņu un katoļu taisnošanas izskaidrojumu atšķirības ir atvērtas viena otrai un saglabā vienprātību attiecībā uz pamatpatiesībām.« (*JDDJ* 40) »Tādējādi 16. gadsimta doktrinārie nosodījumi attiecībā uz taisnošanas mācību atklājas jaunā gaismā: uz šajā deklarācijā atspoguļoto luterāņu baznīcu mācību neattiecas Tridentas koncila nosodījumi. Tāpat arī luterisko ticības apliecību nosodījumi neattiecas uz šajā deklarācijā atspoguļoto Romas katoļu baznīcas mācību.« (*JDDJ* 41) Šī ir ļoti nozīmīga atbilde uz gandrīz piecsimt gadus pastāvējušajiem konfliktiem par šo mācību.

Eiharistija

Lutera izpratne par Svēto Vakarēdienu

- 140.** Gan luterāņiem, gan katoļiem Svētais Vakarēdiens ir dārga dāvana, kurā kristieši rod stiprinājumu un mierinājumu un kurā Baznīca atkal no jauna tiek sapulcināta un stiprināta. Tāpēc viedokļu sadursmes attiecībā uz šo sakramentu izraisa sāpes.
- 141.** Lutera Kunga mielastu saprata kā *testamentum*, tas ir, apsolījumu, ko dod kāds, kurš drīz mirs, kā tas ir redzams iedibināšanas vārdu latīņu variantā. Sākumā Lutera Kristus apsolījumu (*testamentum*) uztvēra kā apsolītu žēlastību un grēku piedošanu, bet debatēs ar Ulrihu Cvingliju viņš uzsvēra pārliecību, ka Kristus atdod pats sevi un Viņa miesa un asinis ir patiesi klātesošas. Ticība nepadara Kristu klātesošu, bet gan Kristus pats dod sevi, savu miesu un asinis sakramenta saņēmējiem neatkarīgi no tā, vai viņi tam tic vai ne. Tāpēc Lutera pretošanās tā laika mācībai nenozīmē, ka viņš noliedza Jēzus Kristus patieso klātbūtni, bet gan nodarbojās ar jautājumu, kā saprast Svētajā Vakarēdiena laikā notiekošo »pārvērtību«.

Kristus reālā klātbūtne

- 142.** Ceturtais Laterāna koncils (1215) lietoja darbības vārdu *transubstantiare*, kas norāda uz atšķirību starp substanci un akcideni.⁴⁷ Lai gan Lutera to uzskatīja par iespējamu izskaidrojumu Svētajā Vakarēdienā notiekošajam, tomēr viņš nedomāja, kā šis filozofiskais skaidrojums varētu būt saistošs visiem kristiešiem. Jebkurā gadījumā Lutera pats īpaši uzsvēra Kristus patieso klātbūtni sakramentā.
- 143.** Lutera domāja, ka Kristus miesa un asinis ir »iekš, ar un zem« maizes un vīna zīmēm. Starp Kristus miesu un maizi un starp Kristus asinīm un vīnu notiek īpašību apmaiņa (*communicatio idiomatum*). Tā rada sakramentālu vienību starp maizi un Kristus miesu un starp vīnu un Kristus asinīm. Šī jaunā veida vienība, kuru veidojusi īpašību apmaiņa, ir analogiska Kristus dievišķās un cilvēciskās dabas vienībai.

⁴⁷ The Fourth Lateran General Council, Symbol of Lateran (1215), *DH* 802.

Luters šo sakramentālo vienību salīdzināja arī ar uguns un dzelzs apvienošanos izkausētā dzelzī.

- 144.** Savas iedibināšanas vārdu izpratnes dēļ («Dzeriet visi no tā», Mt 26:27) Luters kritizēja praksi liegt laju draudzes locekļiem saņemt Svēto Vakarēdienu zem maizes un vīna zīmēm. Viņš neteica, ka tādā veidā vienkāršie ļaudis saņemtu tikai pusi no Kristus, bet apstiprināja, ka zem jebkuras no zīmēm tie saņemtu visu jeb pilnīgu Kristu. Tomēr Luters noliedza, ka baznīcai būtu tiesības nepasniegt lajiem vīna zīmi, jo tas ir pretrunā ar iedibināšanas vārdiem. Katoļi atgādina luterāņiem, ka galvenā motivācija, kāpēc tika ieviests paradums Svēto Vakarēdienu pasniegt tikai zem vienas zīmes, bija pastorāli iemesli.
- 145.** Lutera izprata Svēto Vakarēdienu arī kā kopienas pasākumu, patiesu maltīti, kurā konsekkrētos elementus ir paredzēts izmantot, nevis uzglabāt pēc dievkalpojuma. Viņš mudināja izlietot visus konsekkrētos elementus, lai nerastos jautājums par to, cik ilgi tajos saglabājas Kristus klātbūtne.⁴⁸

Eiharistiskais upuris

- 146.** Lutera galvenie iebildumi pret katoļu eiharistisko mācību bija vērsti pret izpratni par misi kā upuri. Eiharistijas teoloģija vēlīnajos viduslaikos vairs netika pilnībā izprasta kā patiesa pieminēšana (*anamnesis*, *Realgedächtnis*), kurā unikālais un neatkārtojamais Kristus upuris (Ebr 9:1–10:18) dara sevi klātesošu, lai ticīgie varētu tajā piedalīties. Tāpēc daudzi uztvēra mises svinēšanu kā vēl vienu upuri papildus Kristus upurim. Saskaņā ar teoriju, kas atvasināta no Duna Skota (*Duns Scotus*) ieskatiem, tika uzskatīts, ka misu skaita palielināšana palīdz vairot žēlastību un sniedz šo žēlastību katram atsevišķam cilvēkam. Tāpēc, piemēram, Lutera laikā Vitenbergas baznīcā katru gadu svinēja tūkstošiem privātu misu.

⁴⁸ Lutera pamācība luterāņu mācītāju Simonu Volferinusu (*Simon Wolferinus*) nejaukt pāri palikušos iesvētītos Eiharistijas elementus ar neiesvētītajiem elementiem. Lutera viņam teica »darīt tā kā mēs (t. i., Vitenbergā), proti, ēst un dzert sakramentu reizē ar tā saņēmējiem, lai nerastos skandalozais un bistamais jautājums par to, kad beidzas sakramenta iedarbība« (WAB 10, 348f).

147. Luters pastāvēja uz to, ka saskaņā ar iedibināšanas vārdiem Kristus Vakarēdienā sniedz sevi tiem, kas Viņu saņem, un ka Kristu var saņemt ticībā kā dāvanu, nevis kā upuri. Ja Kristus tiktu pienests [kā upuris] Dievam, Eiharistijas iekšējā struktūra un virziens mainītos uz pretējo pusi. Pēc Lutera domām, izpratne par Eiharistiju kā upuri nozīmētu, ka Dievam kā upuris tiek pienests mūsu paveiktais labais darbs. Taču viņš apgalvoja, ka tāpat, kā mēs nevaram tikt kristīti kāda cita vietā, mēs arī nevaram piedalīties Eiharistijā kāda cita cilvēka vārdā un labā. Tā vietā, lai saņemtu visdārgāko dāvanu, kas ir pats Kristus un kuru Viņš mums dāvā, mēs mēģinātu pienest dāvanu Dievam, tādā veidā pārvēršot dievišķu dāvanu labā darbā.
148. Tomēr Luters spēja misē saskatīt upura elementu, proti, pateicības un slavas upuri. Tas patiešām ir upuris, kurā cilvēks pateicoties atzīst, ka šī dāvana viņam ir vajadzīga un ka viņa stāvoklis mainīsies, tikai saņemot šo dāvanu. Tāpēc nevar par zemu novērtēt to, ka patiesa dāvanas saņemšana ticībā ietver sevī zināmu aktivitāti.

Katoļu problēmas attiecībā uz Eiharistiju

149. Luters noraidīja jēdzienu »transsubstanciācija«, tāpēc katoļiem radās šaubas, vai Lutera teoloģija pilnībā apstiprina mācību par Kristus patieso klātbūtni Svētajā Vakarēdienā. Lai gan Tridentas koncils atzina, ka Kristus klātbūtnes veidu Vakarēdiena elementos tikpat kā nav iespējams izteikt vārdos, un nošķīra elementu pārvēršanās mācību no tās tehniskā skaidrojuma, tas tomēr paziņoja, ka »svētā katoļu baznīca ir atbilstoši un pareizi nosaukusi šo pārvēršanos par transsubstanciāciju«. ⁴⁹ No katoļu skatpunkta šis jēdziens vislabāk garantēja Kristus patiesās klātbūtnes saglabāšanu maizes un vīna zīmēs un sniedza pārliecību, ka Jēzus Kristus ir patiesi un pilnā mērā klātesošs abās Vakarēdiena zīmēs. Kad katoļi pastāv uz radīto elementu pārveidošanos, viņi grib izcelt Dieva radošo spēku, kas vecās radības vidū rada jaunu radību.

⁴⁹ Council of Trent, Thirteenth Session, 11 October 1551, Chapter IV.

150. Lai gan Tridentas koncils aizstāvēja konsekrētā Vakarēdiena elementu adorāciju, tas uzsvēra, ka Eiharistijas galvenais mērķis ir ticīgo kopība. Kristus iedibināja Eiharistiju, lai mēs to uzņemtu kā garīgu barību.⁵⁰
151. Pazaudējot vienojošo pieminēšanas jēdzienu, katoļiem radās grūtības atrast piemērotu kategoriju, ar kuru izsacīt Eiharistijas upura raksturu. Uzticīgi tradīcijām, kas turpinājās jau no baznīctēvu laikiem, katoļi negribēja atteikties no izpratnes par Eiharistiju kā patiesu upuri, neraugoties uz to, ka viņiem bija grūti apgalvot, ka Eiharistijas upuris ir vienlīdzīgs ar unikālo Kristus upuri. Vatikāna II koncils apgalvoja, ka, lai atdzīvinātu pieminēšanas (*anamnesis*) jēdzienu (SC 47; LG 3), ir nepieciešama sakramentālās un liturģiskās teoloģijas atjaunošanās.
152. Ekumeniskā dialoga procesā gan luterāņi, gan katoļi guva labumu no liturģiskās kustības un jaunajām teoloģiskajām atziņām. No jauna atklājot jēdzienu *anamnesis*, abas puses ieguva labāku izpratni par to, kādā veidā Eiharistijas sakraments kā pieminēšana dara klātesošus pestīšanas notikumus un it īpaši – Kristus upuri. Katoļi varēja novērtēt Kristus klātbūtnes daudzos veidos Eiharistijas liturģijā, piemēram, Viņa klātbūtni Dieva Vārdā un sapulcēto vidū (SC 7). Ņemot vērā Eiharistijas noslēpuma neizskaidrojamību, katoļi ir iemācījušies no jauna izvērtēt dažādos ticības izpausmes veidus Kristus patiesajai klātbūtnei sakramentā. Luterāņi ir ieguvuši jaunu izpratni par imesliem, kuru dēļ nepieciešams ar cieņu izturēties pret konsekrētajiem Vakarēdiena elementiem arī pēc dievkalpojuma.

Luterāņu–Romas katoļu dialogs par Eiharistiju

153. Jautājums par Jēzus Kristus patieso klātbūtni Svētajā Vakarēdienā luterāņu un katoļu vidū nerada domstarpības. Luterāņu un Romas katoļu dialogs par Eiharistiju spēja atzīt, ka »luteriskā tradīcija atzīst katoļu tradīciju, proti, ka konsekrētie elementi nepaliek vienkārši par maizi un vīnu, bet gan radošā vārda spēkā tiek pasniegti kā Kristus miesa un asinis. Šajā kontekstā luterāņi var reizēm runāt par pārtapšanu, kā tas pieņemts grieķu tradīcijā (*Eucharist* 51).⁵¹

⁵⁰ Council of Trent, Thirteenth Session, 11 October 1551, Chapter II.

⁵¹ Sal. Apology of the Augsburg Confession X, in BC 184–85.

Gan katoļi, gan luterāņi kopīgi noliedz, ka Kristus klātbūtnei ir telpisks vai dabisks raksturs, kā arī noliedz to, ka sakramentam ir tikai piemiņas vai simboliska nozīme» (*Eucharist* 16).⁵²

Kopīga izpratne par Kristus reālo klātbūtni

- 154.** Luterāņi un katoļi var kopīgi apliecināt Kristus patieso klātbūtni Svētajā Vakarēdienā: »Svētā Vakarēdiena sakramentā Jēzus Kristus, patiess Dievs un patiess cilvēks, ir visā pilnībā patiesi klātesošs savā miesā un asinīs zem maizes un vīna zīmēm.« (*Eucharist* 16) Šis kopīgais apgalvojums apliecina visus būtiskos Jēzus Kristus eiharistiskās klātbūtnes ticības elementus, nelietojot transsubstanciācijas jēdziena terminoloģiju. Tādējādi katoļi un luterāņi saprot, ka »paaugstinātais Kungs ir klātesošs Svētajā Vakarēdienā miesā un asinīs, kuras Viņš savā dievišķībā un cilvēcībā caur apsolījuma vārdiem un Svētā Gara spēkā atdeva pasniegt draudzei maizes un vīna zīmēs.«⁵³
- 155.** Jautājumam par Jēzus Kristus patieso klātbūtni un tās teoloģisko izpratni pievienojas jautājums par šīs klātbūtnes ilgumu, un no tā izriet jautājums par Kristus klātbūtnes adorāciju sakramentā arī pēc dievkalpojuma. »Atšķirīgie uzskati par eiharistiskās klātbūtnes ilgumu parādās arī liturģiskajā praksē. Katoļi un luterāņi kopīgi apliecina, ka Kunga Jēzus Kristus eiharistiskā klātbūtne ir vērsta uz tās saņemšanu ticībā, tomēr tā nepastāv tikai saņemšanas brīdī un nav atkarīga no saņēmēja ticības, lai cik cieši tā arī būtu ar to saistīta.« (*Eucharist* 52)
- 156.** Dokuments »Eiharistija« pieprasīja, lai luterāņi ar cieņu attiektos pret Eiharistijas elementiem, kas ir palikuši pāri pēc Vakarēdiena svinēšanas. Tajā pašā laikā tas brīdināja katoļus raudzīties, lai eiharistiskā adorācija »būtu saskaņā ar kopīgo pārlicību, ka Eiharistijai ir mielasta raksturs« (*Eucharist* 55).⁵⁴

⁵² Growth in Agreement I, 190–214.

⁵³ *Condemnations of the Reformation Era*, 115. Op. cit. (3. piezīme).

⁵⁴ H. Meyer, H. J. Urban and L. Vischer (eds.), *Dokumente wachsender Übereinstimmung: Sämtliche Berichte und Konsentexte interkonfessioneller Gespräche auf Weltebene 1931–1982* (Paderborn: Bonifatius and Frankfurt: Lembeck, 1983), 287.

Tuvināšanās izpratnē par eiharistisko upuri

- 157.** Attiecībā uz jautājumu, kurš reformatoriem bija ļoti svarīgs, proti, eiharistisko upuri, katoļu un luterāņu dialogs formulēja šādu pamatprincipu: »Katoļi un luterāņi kopā atzīst, ka Jēzus Kristus ir »klātesošs Svētajā Vakarēdienā kā Krustā sistais, kurš ir miris par mūsu grēkiem un augšāmcēlies mūsu taisnošanai kā vienreizējs upuris par pasaules grēkiem«. Šo upuri nevar ne turpināt, ne atkārtot, ne aizvietot, ne papildināt, bet tas var un tam vajadzētu atkal no jauna darboties draudzes vidū. Mūsu vidū pastāv dažādas interpretācijas par šā iedarbīguma dabu un apmēriem.« (*Eucharist* 56)
- 158.** Jēdziens *anamnesis* (pieminēšana) ir palīdzējis atrisināt domstarpības jautājumā par to, kā pareizi saistīt Jēzus Kristus vienreizējo upuri ar Svēto Vakarēdienu: »Dievkalpojumā pieminot Dieva glābšanas darbus, tie Svētā Gara spēkā paši kļūst klātesoši, un draudze, kas svin, ir saistīta ar tiem cilvēkiem, kas agrākos laikos paši ir piedzīvojuši glābšanu. Šādi jāsaprot Kristus pavēle Svētajā Vakarēdienā: pasludināšanā, Viņa paša vārdos par savu glābjošo nāvi un Viņa rīcības atkārtošā Vakarēdiena laikā notiek »pieminēšana«, kurā Jēzus vārdi un glābšanas darbi kļūst klātesoši.«⁵⁵
- 159.** Izšķirošais sasniegums bija pārvarēt *sacrificium* (Jēzus Kristus upura) nošķiršanu no *sacramentum* (sakramenta). Ja Jēzus Kristus ir patiesi klātesošs Svētajā Vakarēdienā, Viņa miesā ir patiesi klātesoša arī Viņa dzīve, ciešanas, nāve un augšāmcelšanās, tāpēc Vakarēdiens krustā sišanas notikumu padara patiesi klātesošu.⁵⁶ Svētajā Vakarēdienā ir klātesošs ne tikai krustā sišanas notikuma rezultāts, bet arī pats notikums, taču tas nepadara Vakarēdienu par krustā sišanas notikuma atkārtojumu vai pabeigšanu. Šis viens notikums ir klātesošs sakramentālā veidā. Svētā Vakarēdiena liturģiskajai formai ir jāizslēdz viss, kas varētu līdzināties krusta upura atkārtošā vai pabeigšanai. Ja izpratne par Svēto Vakarēdienu kā patiesu pieminēšanu tiek nopietni ņemta vērā, tad katoļi un luterāņi var samierināties ar atšķirīgu izpratni par eiharistisko upuri.

⁵⁵ *Condemnations of the Reformation Era*, 3.II.1.2, 86. Op. cit. (3. piezīme).

⁵⁶ *Ibid.*, 3.II.1.4, 88.

Sakraments abos veidos un eiharistiskās kalpošanas amats

- 160.** Kopš reformācijas laikiem luterāņu dievkalpojuma raksturīga iezīme ir bijusi Vakarēdiena pasniegšana zem vīna zīmes arī lajiem. Tāpēc ilgu laiku šī prakse redzami nošķīra luterāņu Eiharistijas svinēšanu no katoļu prakses lajiem Svēto Vakarēdienu pasniegt tikai zem maizes zīmes. Mūsdienās var formulēt sekojošu principu: »Katoļi un luterāņi ir vienisprātis, ka Eiharistijas pilnīgai formai pieder maize un vīns.« (*Eucharist* 64) Tomēr Vakarēdiena pasniegšanas praksē saglabājās atšķirības.
- 161.** Ekumeniski jautājumam par eiharistiskā dievkalpojuma noturēšanas amatu ir liela nozīme, tāpēc dialogs kā nozīmīgu kopīgu iezīmi ir minējis nepieciešamību pēc baznīcas iecelta garīdznieka: »Katoļu un luterāņu kristieši ir vienisprātis par to, ka eiharistiskajā dievkalpojumā ir iesaistīts baznīcas iecelts garīdznieks.« (*Eucharist* 65) Tomēr par garīgo amatu katoļiem un luterāņiem ir atšķirīgi uzskati.

Garīgais amats**Lutera izpratne par kristīto vispārējo priesterību un ordinēto garīdzniecību**

- 162.** Jaunajā Derībā vārds *hiereus* (priesteris; latīņu *sacerdos*) kristīgajā draudzē neapzīmēja garīdzniecību, lai gan Pāvils raksturo savu apustulisko kalpošanu kā priestera kalpošanu (Rm 15:16). Kristus ir Augstais priesteris. Lutera ticīgo attiecības ar Jēzu izprot kā »priecīgo apmaiņu«, kurā ticīgais piedalās Kristus īpašībās un tādējādi arī priesterībā. »Tāpat kā Kristum ir pirmdzimtā tiesības uz šīm divām privilēģijām, tā Viņš tās sniedz un dalās tajās ar visiem, kas Viņam tic, tāpat, kā tas ir saskaņā ar augstākminēto laulības likumu, proti, sievai pieder viss, kas ir vīra īpašumā.«⁵⁷ Tāpēc visi, kas tic Kristum, ir priesteri un ķēniņi Kristū, kā teikts 1Pēt 2:9: »Bet jūs esat izredzēta

⁵⁷ Luther, Freedom of a Christian, translated by W. A. Lambert, rev. Harold J. Grimm, in LW 31:354; WA 7; 56, 35–57,1.

cilts, ķēnišķīgi priesteri, svēta tauta, Dieva īpašums.« Tāpēc »[mēs] visi caur Kristību esam iesvētīti priesteru kārtā«.⁵⁸

- 163.** Lai gan Lutera izpratnē visi kristieši ir priesteri, viņš neuzskata, ka viņi visi ir garīdznieki. »Ir taisnība, ka visi kristieši ir priesteri, bet ne visi ir mācītāji. Jo, lai būtu par mācītāju, nepietiek tikai ar to, ka cilvēks ir kristietis un priesteris, bet viņam ir jābūt piešķirtam arī amatam un darba laukam. Uz šā aicinājuma un pavēles pamata cilvēki kļūst par mācītājiem un sludinātājiem.«⁵⁹
- 164.** Lutera teoloģiskais uzskats, ka visi kristieši ir priesteri, bija pretrunā ar viduslaikos sabiedrībā plaši izplatīto kārtību. Saskaņā ar Graciāna (*Gratian*) uzskatiem pastāvēja divu kārtu kristieši – klērs un laji.⁶⁰ Ar savu mācību par vispārējo priesterību Lutera cerēja atcelt pamatu šim iedalījumam divās kārtās. Kristieša priesterība rodas no viņa piedalīšanās Kristus priesterībā. Cilvēks aizlūdz par citu cilvēku vajadzībām Dieva priekšā un dara viņiem zināmu Dieva gribu, pasludinot evaņģēliju.
- 165.** Lutera ordinētās garīdzniecības kalpošanu izprata kā sabiedrisku kalpošanu visai Baznīcai. Mācītāji ir »ministri« (kalpi). Šis amats nekonkurē ar visu kristīto vispārējo priesterību, bet gan kalpo viņiem, lai visi kristieši varētu būt priesteri cits citam.

Garīgā amata dievišķais iedibinājums

- 166.** Vairāk nekā simt piecdesmit gadus luterāņu teoloģijā tiek diskutēts par jautājumu, vai ordinēts garīgais amats ir dievišķi iedibināts vai arī cilvēku izveidots. Tomēr Lutera runā par »mācītāja amatu, kuru iedibinājis Dievs un kuram ar sludināšanu un sakramentiem ir jāpārvalda draudze«.⁶¹ Lutera izpratnē šis amats ir iesakņojies Kristus ciešanās un nāvē: »Es tiešām ceru, ka ticīgie, kas grib saukties par kristiešiem, ļoti labi apzinās, ka garīgo kārtu radījis un iedibinājis

⁵⁸ Luther, *Christian Nobility*, in *LW* 44:127; *WA* 6; 407, 22f.

⁵⁹ Luther, *Psalm 82*, translated by C. M. Jacobs, in *LW* 13:65; *WA* 31/1; 211, 17–20.

⁶⁰ Gratian, *Decr.* 2.12.1.7.

⁶¹ Luther, *To the Christian Nobility*, translated by C. M. Jacobs, rev. J. Atkinson, in *LW* 44, *WA* 6; 441, 24f.

Dievs nevis ar zeltu vai sudrabu, bet ar sava vienīgā dēla, mūsu kunga Jēzus Kristus, dārgajām asinīm un rūgto nāvi [1Pēt 1:18–19]. No viņa brūcēm plūst sakramenti [...] Viņš dārgi samaksāja, lai cilvēkiem visā pasaulē būtu šis amats, kurā sludināt, kristīt, atraisīt, saistīt, pasniegt sakramentus, mierināt, brīdināt un pārliecināt ar Dieva Vārdu, un darīt daudz ko citu, kas saistīts ar mācītāja amatu [...] Kārta, par kuru runāju, ir tāda, kurai ir sludināšanas amats un kalpošana ar Vārdu un sakramentiem un kas dod Svēto Garu un pestīšanu.«⁶² Ir skaidrs, ka, pēc Lutera uzskatiem, Dievs ir iedibinājis garīgo amatu.

- 167.** Lutera uzskatīja, ka neviens nevar pats sevi iecelt amatā, bet viņam ir jātiek tajā aicinātam. Sākot ar 1535. gadu, Vitenbergā notika garīdznieku ordinācijas. Ordinācijas tika veiktas pēc tam, kad bija pārbaudīta kandidāta mācība un personīgā dzīve, un tas, vai viņam ir draudzes aicinājums. Taču ordinācija nenotika draudzē, kura viņu aicināja kalpot, bet gan centralizēti Vitenbergā, jo ordinācija bija paredzēta kalpošanai visai baznīcai.
- 168.** Ordinācijas tika izdarītas ar lūgšanu un roku uzlikšanu. Kā to skaidri norāda ievada lūgšana – lai Dievs sūta strādniekus novākt ražu (Mt 9:38) – un lūgšana pēc Svētā Gara, patiesībā Dievs ir tas, kas darbojas ordinācijas laikā. Ordinācijā Dieva aicinājums aptver visu cilvēku. Uzdevums doties kalpošanā notika ticībā, ka lūgšana tiks atbildēta, un izteikts ar vārdiem no 1Pēt 5:2–4.⁶³ Vienā no ordinācijas tekstiem ir sacīts: »Baznīcas amats ir ļoti dzižens un svarīgs visām baznīcām, un to dod un uztur vienīgi Dievs.«⁶⁴
- 169.** Lutera sakramenta definīcija bija kategoriskāka, nekā viduslaikos bija ierasts, un viņš uzskatīja, ka katoļu ordinācijas sakraments galvenokārt kalpoja mises upurim, tāpēc viņš pārstāja ordināciju uztvert kā sakramentu. Taču Melanhtons »Augsburgas ticības apliecības apoloģijā« raksta: »Ja ordinācija tiek skaidrota saistībā ar kalpošanas ar Vārdu amatu, mums nav iebildumu saukt to par ordinācijas

⁶² Luther, A Sermon on Keeping Children in School, translated by Charles M. Jacobs, rev. Robert C. Schulz, in *LW* 46:219–20; *WA* 30/2; 526, 34; 527, 14–21; 528, 18f., 25–27.

⁶³ Sk.: Wittenberger Ordinationszeugnisse, *WABr*12, 447–485.

⁶⁴ *WA* 38 423, 21–25.

sakramentu. Kalpošanas ar Vārdu amatam ir dota Dieva pavēle un diženi apsolījumi: »Evaņģēlijs ir Dieva spēks pestīšanai ikvienam, kas tic« (Rm 1:16) un: »[...] tāpat tas ir ar Manu vārdu, kas iziet no Manas mutes, tas neatgriezīsies pie Manis tukšā, bet pirms tam jāizdara tas, ko Es vēlos.« (Jes 55:11) Ja ordinācija tiek skaidrota šādi, mums nav iebildumu roku uzlikšanu saukt par sakramentu. Baznīcai ir dota pavēle iecelt garīdzniekus; tam mēs patiešām piekrītam, jo zinām, ka Dievs šādu kalpošanu ir atzinis par labu un ir tajā klātesošs.«⁶⁵

Bīskapa amats

- 170.** Tā kā bīskapi atteicās ordinēt kandidātus, kuri piekrita reformācijas idejām, reformatoriem ordināciju veica prezbitēri (mācītāji). Augsбургas ticības apliecības 28. artikulā ir sūdzība par bīskapu atteikšanos praktizēt ordināciju. Tas spieda reformatorus izvēlēties starp bīskapu veiktu ordināciju vai arī palikt uzticīgiem tam, ko viņi saprata kā evaņģēlija patiesību.
- 171.** Reformatori varēja praktizēt prezbitēriālo ordināciju, jo no Pētera Lombardieša *Sentences* bija mācījušies, ka baznīcas kanoni citu nozīmīgāko ordināciju starpā atzīst tikai divu ordināciju – diakona un prezbitēra amatā – sakramentālo raksturu un ka saskaņā ar plaši izplatītu viduslaiku uzskatu bīskapu konsekrācijai pašai par sevi nepiemīt sakramentāls raksturs.⁶⁶ Reformatori tieši atsaucās uz Hieronīma vēstuli, kurā bija rakstīts, ka saskaņā ar Jauno Derību prezbitēra un bīskapa amati viens no otra atšķiras tikai ar to, ka vienīgi bīskapam bija tiesības ordinēt mācītājus. Kā piebilda reformatori, šī vēstule Evangelusam (*Evangelus*) bija iekļauta *Decretum Gratiani*.⁶⁷
- 172.** Luters un reformatori uzsvēra, ka ir tikai viens kalpošanas amats – evaņģēlija sludināšanas un sakramentu pārvaldīšanas amats –, kas pēc savas dabas bija atklāta kalpošana. Tomēr jau pašā sākumā šajā

⁶⁵ Apology XIII, On the Number and Use of the Sacraments 7, in *BC*, 220

⁶⁶ Peter Lombard, *Sent. IV*, dist. 24, cap. 12.

⁶⁷ Filips Melanhtons citēja Hieronīma vēstuli savā darbā *De potestate et primatu papae tractatus*, *BC*, 340. Sk. arī: 2; 230, 17–9; Jerome, Letter 146 to Evangelus, in J.-P. Migne (ed.), *Patrologia Latina XXII* (Paris, 1845), 1192–1195; *Decretum Gratiani*, pars 1, dist. 93, in E. Friedberg (ed.), *Corpus Iuris Canonici* (Graz, 1955), 327–329.

amatā pastāvēja dalījums citos amatos. Jau no pirmo vizitāciju laika tika izveidots superintendenta amats, kuram bija nozīmīgs uzdevums pārraudzīt mācītāju darbu. 1535. gadā Filips Melanhtons rakstīja: »Tāpēc, ka baznīcā ir nepieciešami vadītāji, kas pārbaudītu un ordinētu tos, kuri tiek aicināti baznīcas kalpošanā, baznīcas kārtība pārrauga un uzrauga priesteru sludināšanu. Un, ja bīskaps nebūtu, kādam šo amatu tomēr vajadzētu radīt.«⁶⁸

Katoļu problēmas ar vispārējo priesterību un ordināciju

- 173.** Katoļu teoloģijā valda pārliecība, ka bīskapa amats dod neaizvietojamu ieguldījumu Baznīcas vienotībā. Katoļi uzdod jautājumu, kā bez bīskapa amata var tikt saglabāta Baznīcas vienotība konfliktu laikos. Katoļi arī domā, ka Lutera mācība par vispārējo priesterību nav pietiekami saistīta ar Baznīcas hierarhiju, kuru uzskata par dievišķi iedibinātu. Vēlīno viduslaiku periodā netika pietiekami uzsvērtā visu kristīto cieņa baznīcā un atbildība par baznīcas dzīvi. Tikai sākot ar Vatikāna II koncilu maģistērijs puda Baznīcas kā Dieva tautas teoloģiju un apstiprināja visu cilvēku patieso vienlīdzību, ņemot vērā cieņu un rīcību, kas kopīga visiem ticīgajiem attiecībā uz Kristus miesas stiprināšanu (*LG 32*).
- 174.** Pamatojoties uz iepriekšminēto, koncils attīstīja kristīto priesterības jēdzienu un runāja par tā saistību ar ordinēto priesterību. Katoļu teoloģijā ordinētam garīdzniekam ir sakramentāli dotas pilnvaras darboties gan Kristus, gan Baznīcas vārdā.
- 175.** Katoļu teoloģija ir pārliecināta, ka bīskapa amats dod neaizvietojamu ieguldījumu Baznīcas vienotībai. Katoļiem rodas jautājums, kā bez bīskapa amata var tikt saglabāta Baznīcas vienotība konfliktu laikos. Katoļi arī domā, ka Lutera mācība par vispārējo priesterību nepietiekami uztur Baznīcas hierarhisko struktūru, kuru uzskata par dievišķi iedibinātu.

⁶⁸ Melanhton, *Consilium de moderandis controversiis religionis*, in C. G. Bretschneider (ed.), *Corpus Reformatorum*, vol. II (Halle: C. A. Schwetschke, 1895), 745f.; 1535).

Luterāņu un Romas katoļu dialogs par garīgo amatu

176. Katoļu un luterāņu dialogs par ordinēto amatu ir atklājis daudz kopīgu amata iezīmju, bet arī atšķirības gan amata teoloģiskajā izpratnē, gan institucionālajā veidā. Viena būtiska atšķirība ir sieviešu ordinācija, kuru mūsdienās praktizē daudzas luterāņu baznīcas. Viens no neatrisinātiem jautājumiem ir par to, vai katoļu baznīca spēj atzīt luterāņu baznīcas garīdzniecību. Luterāņi un katoļi kopā var izstrādāt attiecības, kādas pastāv starp atbildību par Vārda sludināšanu un sakramentu pārvaldīšanu un to cilvēku amatu, kuri ordinēti šo uzdevumu veikšanai. Kopā viņi var izstrādāt izšķiršanu starp amatiem kā *episkopé* un vietējiem un reģionāliem amatiem.

Kopīgais izpratnē par garīgo amatu

Kristīto priesterība

177. Rodas jautājums par to, kā kalpošanas amata uzdevumu specifika pareizi attiecas uz visu kristīto vispārējo priesterību. Pētniecības dokuments »Baznīcas apustulcitate« (*The Apostolicity of the Church*) norāda, ka »katoļi un luterāņi ir vienisprātis, ka visi kristītie, kas tic Kristum, piedalās Kristus priesterībā un tāpēc viņiem ir uzdots »paust tā varenos darbus, kas jūs ir aicinājis no tumsas savā brīnišķīgajā gaismā« (1Pēt 2:9). Tāpēc katram loceklim ir sava loma Kristus miesas kopējā misijā.« (*ApC 273*)

Ordinētā kalpošanas amata dievišķais avots

178. Izpratnē par ordinēto kalpošanas amatu pastāv kopīga pārliecība par tā dievišķo izcelsmi: »Katoļi un luterāņi kopīgi apstiprina, ka Dievs iedibināja kalpošanas amatu un tas ir nepieciešams Baznīcas pastāvēšanai, jo Dieva Vārds un tā publiska sludināšana Vārdā un sakramentā ir nepieciešama, lai rastos un tiktu saglabāta ticība Jēzum Kristum un lai rastos un tiktu saglabāta Baznīca kā ticīgo kopums, kuri vienotā ticībā veido Kristus miesu.« (*ApC 276*)

Kalpošana ar Vārdu un sakramentu

- 179.** Dokuments »Baznīcas apustulicitāte« secina, ka katoļu un luterāņu ordinētu garīdznieku pamatuzdevums ir evaņģēlija sludināšana: »Ordinētiem garīdzniekiem ir īpašs uzdevums Baznīcas kopējā misijā.« (*ApC 274*) Gan katoļiem, gan luterāņiem »ordinētas garīdzniecības fundamentālais pienākums un mērķis ir publiska Dieva Vārda, Jēzus Kristus evaņģēlija, sludināšana, kuru Trīsvienīgais Dievs uzdevis veikt Baznīcai visā pasaulē. Katrs amats un amata nesējs jāvērtē attiecībā pret šo pienākumu.« (*ApC 274*)
- 180.** Uzsvars uz kalpošanas amata uzdevumu sludināt evaņģēliju ir kopīgs gan katoļiem, gan luterāņiem. Katoļi uzskata, ka priesteriskās kalpošanas izcelsme ir evaņģēlija pasludināšanā. »Dekrēts par priesteramatu« (*Presbyterorum Ordinis*) nosaka: »Dieva tauta tiek apvienota, pirmkārt, dzīvā Dieva Vārdā, kas tiek pareizi sagaidīts no priesteru mutes. Jo neviens nevar tikt glābts, ja tas nav ticējis Dievam, tāpēc priesteru kā bīskapu līdzstrādnieku pirmais uzdevums ir pasludināt Dieva evaņģēliju visiem cilvēkiem.« (*PO 4*, citēts pēc: *ApC 247*). »Katoļi arī pasludina, ka ordinētu garīdznieku pienākums ir ar Dieva Vārda palīdzību pulcināt vienkopus Dieva cilvēkus un sludināt to visiem, lai viņi varētu ticēt.« (*ApC 274*) Līdzīga ir arī luterāņu izpratne, ka »pamats un kritērijs kalpošanas amatam ir uzdevumā sludināt evaņģēliju *visai* draudzei tik pārlicinošā veidā, ka tiek atmodināta un padarīta iespējama ticības pārlicība (*ApC 255*).
- 181.** Luterāņi un katoļi arī ir vienisprātis par kalpošanas amata atbildību par sakramentu pārvaldīšanu. Luterāņi saka – »saskaņā ar evaņģēliju tiem, kuri vada draudzes, ir uzdots sludināt evaņģēliju, piedot grēkus un pārvaldīt sakramentus« (*ApC 274*).⁶⁹ Katoļi arī apgalvo, ka priesteriem ir uzdots pārvaldīt sakramentus, kuri, pēc viņu uzskatiem, »ir nesaraujami saistīti ar Eiharistiju« un vērsti uz to kā »uz visa evaņģēlija sludināšanas avotu un augstāko pakāpi« (*PO 5*, citēts pēc: *ApC 274*).

⁶⁹ Citējot Melanchthon, *Treatise on the Power and Primacy of the Pope*, *BC*, 340: *BSLK*, 489, 30–35.

182. Tālāk dokumentā »Baznīcas apustulicitāte« apgalvots, ka »ir vērts atzīmēt līdzību starp prezbiteru un bīskapu kalpošanas amata uzdevumu aprakstiem. Līdzīgs trīsdaļīga amata veids – sludināšana, liturģija, vadība – ir gan bīskapiem, gan prezbitēriem, un baznīcas ikdienas dzīvē tieši prezbitēri izpilda šīs funkcijas, kuras veido Baznīcu, kamēr bīskapi pārrauga mācīšanu un rūpējas par kopību vietējo kopienu starpā. Tomēr prezbitēri savā kalpošanā ir pakļauti bīskapiem un ir kopībā ar tiem.« (*ApC* 248)

Ordinācijas rits

183. Attiecībā uz iecelšanu šajā īpašajā amatā katoļu un luterāņu vidū pastāv sekojošas līdzīgas iezīmes: »Iecelšana kalpošanas amatā notiek ar ordināciju, kurā kristietis ar lūgšanu un roku uzlikšanu tiek aicināts un sūtīts sludināt evaņģēliju ar Vārdu un sakramentu. Lūgšana ir lūgums pēc Svētā Gara un Viņa dāvanām, kurā ir izteikta arī pārliecība, ka šī lūgšana tiks uzklautā« (*ApC* 277).

Vietējās un reģionālās kalpošanas amats

184. Luterāņi un katoļi kopīgi var teikt, ka »nepieciešamība pēc amata dalīšanas vietējos un reģionālos amatos radās tādēļ, ka garīdzniecības nolūks un uzdevums ir kalpot vienotībai ticībā« (*ApC* 279). Luterāņu baznīcās *episkopé* tiek praktizēts dažādās formās. Tiem, kuri veic pāri draudzes robežām sniedzošos kalpošanu, dažās vietās tiek doti citādāki nosaukumi nekā bīskaps, piemēram, efors (*ephorus*), baznīcas prezidents, superintendents vai sinodālais mācītājs. Luterāņi saprot, ka *episkopé* kalpošana arī tiek veikta ne tikai individuāli, bet arī citās formās kā sinodes, kurās kopā piedalās gan ordinētie, gan neordinētie baznīcas locekļi.⁷⁰

⁷⁰ 2007. gadā Pasaules Luterāņu federācijas koncils pieņēma dokumentu »Bīskapa kalpošana Baznīcas apustulicitātes ietvaros: Pasaules Luterāņu federācijas – baznīcu kopības, Lundas paziņojums«. Lai gan tas nav domāts kā mācības jeb maģisteriāls dokuments, tomēr »dotais teksts mēģina luterāņu kopībai izskaidrot vairākus jautājumus, ka attiecas uz *episkopé*, pievēršot uzmanību gan luterāņu tradīcijai, gan ekumenisko attiecību augļiem«. www.lutheranworld.org/lwf/index.php/affirms-historic-statement-on-episcopal-ministry.html.

Apustulicitāte

185. Lai gan katoļi un luterāņi atšķirīgi izprot amata struktūras, caur kurām tiek tālāk nodota Baznīcas apustulicitāte, viņi ir vienisprātis, ka »uzticībai apustuliskajam evaņģēlijam pieder prioritāte mijiedarbībā starp *traditio*, *successio* un *communio* (ApC 291). Abas puses piekrīt, ka »Baznīca ir apustuliska, pamatojoties uz uzticību apustuliskajam evaņģēlijam« (ApC 292). Šī vienošanās ietekmē Romas katoļu atzinumu, ka tiem, kuri »veic pārraudzības amatu, ko Romas katoļu baznīcā izpilda bīskapi«, arī »ir īpaša atbildība par viņu baznīcu mācības apustulicitāti«, un tāpēc »viņi nevar tikt izslēgti no to vidus, kuru vienprātība saskaņā ar katoļu uzskatiem ir mācības apustulicitātes pazīme« (ApC 291).

Kalpošana universālajai Baznīcai

186. Luterāņi un katoļi ir vienisprātis, ka garīdzniecība kalpo universālajai Baznīcai. Luterāņi »pieņem, ka dievkalpojuma sapulcēta draudze ir būtiski saistīta ar universālo Baznīcu« un ka »šī saistība ir neatņemama draudzes daļa, nevis kaut kas tai pievienots« (ApC 285). Lai gan Romas katoļu bīskapu »pastorālā vadība attiecas uz to Dieva tautas daļu, kas ir nodota viņu aprūpē, un nevis uz citām baznīcām vai universālo Baznīcu«, katram bīskapam ir pienākums »gādāt par visu Baznīcu« (LG 23). Romas bīskaps sava amats dēļ »ir visas Baznīcas mācītājs« (LG 22).

Atšķirības izpratnē par garīgo amatu

Bīskapa amats

187. Baznīcā vēl aizvien pastāv būtiskas atšķirības izpratnē par garīgo amatu. Dokuments »Baznīcas apustulicitāte« atzīst, ka katoļiem bīskapa amats ir garīgā amata pilnā forma, un tādējādi no tā izriet teoloģiskā interpretācija par garīgo amatu. Dokuments citē *Lumen Gentium* 21: »Turklāt svētā sinode māca, ka pilnību ordinācijas sakramentam piešķir episkopālā konsekkrācija [...], [kas] reizē ar svētdarīšanas amatu piešķir arī mācīšanas un valdīšanas amatu, ko

tomēr tā būtības dēļ var praktizēt tikai hierarhiskā sadraudzībā ar [bīskapu] kolēģijas galvu un locekļiem» (citēts pēc: *ApC* 243).

- 188.** Vatikāna II koncils no jauna apstiprināja savu izpratni, ka »bīskapi kā Baznīcas mācītāji dievišķa iedibinājuma spēkā ir ieņēmuši apustuļu vietu, tādējādi jebkurš, kurš dzird viņus, dzird Kristu un, kurš noraida viņus, noraida Kristu un to, kas Kristu sūtījis (*LG* 20). Tomēr katoļu doktrīna māca, ka »katrs atsevišķais bīskaps pastāv apustuliskajā pēctecībā *nevis* caur to, ka viņš ir daļa vēsturiski pārbaudāmā un nepārtrauktā roku uzlikšanas ķēdē, kas sākusies no apustuļiem un ilgusi līdz mūsdienām«, bet gan caur to, ka »viņš ir kopībā ar visu bīskapu kārtu, kas kopīgi ir mantojis apustuļu kolēģijas misiju« (*ApC* 291).
- 189.** Garīgā amata izpratne, kas sākas ar bīskapa amatu, atspoguļo novirzi no Tridentas koncila uzsvāra uz priesterību un tā vietā pasvītro apustuliskās pēctecības tēmas svarīgumu, lai gan *Lumen Gentium* uzsvēra apustuliskās pēctecības garīgā amata aspektus, nenoliedzot apustuliskās pēctecības mācības, misijas un eksistenciālo dimensiju (*ApC* 240). Šā iemesla dēļ katoļu izpratnē vietējā baznīca ir diecēze un Baznīcas būtiskie elementi ir Vārds, sakraments un apustuliskais amats bīskapa personā (*ApC* 284).

Priesterība

- 190.** Katoļi atšķiras no luterāņiem, skaidrojot priestera sakramentālās identitātes un sakramentālās priesterības saistību ar Kristus priesterību. Viņi atzīst, ka »priesteri īpašā veidā ir daļa no Kristus priesterības un, pildīdami svētās darbības, darbojas kā Kristus kalpotāji, kurš caur Svēto Garu liturģijā turpina mūsu labā pildīt savu priesteru lomu« (*PO5*).

Sakramentālās zīmes pilnība

- 191.** Katoļi uzskata, ka luterāņu ordinācijai trūkst sakramentālās zīmes pilnības. Katoļu mācībā »apustuliskās pēctecības prakse un mācība ir bīskapa amatā, kas reizē ar trīsdaļīgo amatu ir daļa no pilnīgas

Baznīcas struktūras. Šī pēctecība izpaužas kolektīvā veidā – bīskapi tiek uzņemti katoļu bīskapu kolēģijā un tādējādi ir pilnvaroti ordinēt. Tāpēc katoļu doktrīna māca, ka luterāņu baznīcās ordinācijas svētā zīme nav pilnībā klātesoša, jo tie, kas ordinē mācītājus, nedarbojas katoļu bīskapu kolēģijas kopībā. Tāpēc Vatikāna II koncils runā par *defectus sacramenti ordinis*« (UR 22), kas pastāv šajās baznīcās (APC 283).⁷¹

Kalpošana visā pasaulē

192. Un, visbeidzot, katoļiem un luterāņiem ir atšķirīga izpratne par uzdevumiem un varu, kas piemīt garīgajam amatam, kas sniedzas pāri reģionālajam līmenim. Katoļi uzskata, ka Romas pāvestam ir pilnīga, augstākā un universāla vara pār Baznīcu (LG 22). Arī bīskapu kolēģija veic augstāko un pilnīgu varu pār universālo Baznīcu »kopā ar tās galvu Romas pāvestu un nekad bez galvas« (LG 22). Dokuments »Baznīcas apustulicitāte« atzīmē, ka luterāņu vidū pastāv dažādi viedokļi attiecībā uz »vadības institūciju kompetenci, kas ir augstākas par atsevišķām baznīcām un to lēmumu saistošo spēku« (APC 287).

Pārdomas par garīgo amatu

193. Dialoga laikā bieži vien tika novērots, ka attiecības bīskapu un prezbitēru starpā 16. gadsimta sākumā netika saprastas tā, kā tas tika panākts Vatikāna II koncilā. Tāpēc reformācijas laika prezbitēriālās ordinācijas būtu jāapsver saistībā ar tā laika situāciju. Nozīmīgi ir arī tas, ka katoļu un luterāņu amatu nesēju uzdevumi lielākoties ir savstarpēji atbilstoši.

194. Vēstures gaitā luterāņu garīgais amats ir spējis izpildīt savu uzdevumu, proti, uzturēt Baznīcu patiesībā, tā ka gandrīz piecsimt gadus pēc reformācijas sākuma bija iespējams pasludināt katoļu un luterāņu vienprātību attiecībā uz taisnošanas mācības pamatpatiesībām. Ja saskaņā ar Vatikāna II koncila spriedumu Svētais Gars lieto »eklesiālās

⁷¹ Sk.: Randall Lee and Jeffrey Gros, FSC (eds.), *The Church as Koinonia of Salvation: Its Structures and Ministries* (Washington, D. C.: United States Conference of Catholic Bishops, 2005), 49–50, §§107–109.

kopienas« kā pestīšanas līdzekļus, tad diez vai varētu būt, ka Svētais Gars to būtu darījis, nedodot viņiem garīgo amatu. Tādējādi jautājums par garīgo amatu atspoguļo gan vērā ņemamus šķēršļus kopīgai izpratnei, gan cerību pilnas perspektīvas attiecību atjaunošanai.⁷²

Raksti un tradīcija

Lutera izpratne par Rakstiem, to skaidrošanu un cilvēku ieviestām tradīcijām

195. Uzskatu sadursme, kas izcēlās saistībā ar Lutera »95 tēzēm« par grēku atlaidām ātri vien radīja jautājumu par varu baznīcā, pie kuras vērsties cīņu laikos. Pāvesta galma teologs Silvestrs Prierjass pirmajā atbildē uz Lutera tēzēm par indulgencēm pasludināja: »Ikviena, kas neuztver Romas baznīcas un pāvesta mācību par nemaldīgu ticības regulu, no kuras arī Svētie Raksti gūst savu spēku un autoritāti, ir herētiķis.«⁷³ Un Eks atbildēja Luteram: »Bez baznīcas autoritātes Raksti nav autentiski.« Konflikts no uzskatu sadursmes par doktrināliem jautājumiem (pareizo izpratni par indulgencēm, grēku nožēlu un grēku piedošanu) ātri vien pārauga sadursmē par varu baznīcā.⁷⁴ Konflikta gadījumā starp dažādām varām Lutera tikai Rakstus varēja uzskatīt par augstāko tiesnesi, jo tie ir pierādījuši sevi kā iedarbīgu un spēcīgu varu, kamēr citas varas tikai smeļas spēku no tiem.

196. Lutera uzskatīja, ka Raksti ir primārais princips (*primum principium*),⁷⁵ kurā tieši vai netieši jābalstās visiem teoloģiskajiem apgalvojumiem. Kā profesors, sprediķotājs, garīgais padomdevējs un sarunu biedrs viņš praktizēja teoloģiju kā saskanīgu un daudzšķautņainu Rakstu interpretāciju. Viņš bija pārliecināts, ka kristiešiem un teologiem ne

⁷² Šos jautājumus apskatījis arī *Ökumenischer Arbeitskreis evangelischer und katholischer Theologen*; viņu darbs apkopots *Das kirchliche Amt in apostolischer Nachfolge*, Bd. 3. (Freiburg: Herder and Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2004, 2006, 2008).

⁷³ Sylvester Prierias, *Dialogue de potestate papae*, in P. Fabisch and E. Iserloh (eds.), *Dokumente zur Causa Lutheri (1517–1521)*, vol. I, (Münster: Aschendorff, 1988), 55.

⁷⁴ John Eck, *Enchiridion locorum communium adversus Lutherum et alios hostes ecclesiae (1525–1543)*, in P. Fraenkel (ed.), *Corpus Catholicorum 34* (Münster: Aschendorff, 1979), 27.

⁷⁵ Sk.: *WA* 7; 97, 16–98, 16.

tikai jāievēro Raksti, bet arī jādzīvo un jāpaliek tajos. Viņš to sauca par »Dieva matricu, kurā Viņš mūs ieņem, iznēsā un dod mums dzīvību.«⁷⁶

- 197.** Pēc Lutera domām, pareizais veids, kā studēt teoloģiju, ir trīs soļu process, kurā ietilpst *oratio* (lūgšana), *meditatio* (pārdomas) un *tentatio* (pārbaudījumi vai ciešanas).⁷⁷ Lūdzot Svēto Garu būt par skolotāju, cilvēkam jālasa Raksti Dieva klātbūtnē, lūgšanā un pārdomājot Bībeles vārdus, jābūt uzmanīgam attiecībā uz dzīves situācijām, kas bieži šķiet pretrunā ar to, kas ir atrodams Rakstos. Šajā procesā Raksti pierāda savu varu ar to, ka tie pārvar šīs ciešanas. Kā teicis Luters: »Ievērojiet, ka Rakstu spēks ir tāds, ka tie nepārveido cilvēku, kas tos studē, bet gan to, kurš tos mīl, tie pārveido sevī un savā spēkā.«⁷⁸ Šajā pieredzes kontekstā kļūst acīmredzams, ka nevis tikai cilvēks izskaidro Rakstus, bet arī Raksti izskaidro cilvēku, un tas pierāda Rakstu spēku un varu.
- 198.** Raksti ir Dieva atklāsmes liecinieks, tāpēc teologiem rūpīgi jāseko tam, kādā veidā Dieva atklāsmē tiek izteikta bibliskajās grāmatās (*modus loquendi scripturae*). Citādi Dieva atklāsmē netiktu pilnībā ņemta vērā. Daudzveidīgās Rakstu balsis apvienojas vienā veselā, atsaucoties uz Jēzu Kristu: »Izņemiet Kristu no Rakstiem, un ko vēl jūs tur atradīsiet?«⁷⁹ Tāpēc »tas, kas norāda uz Kristu« (*was Christum treibet*), ir standarts, risinot kanoniskuma un kanona robežu problēmas. Tas ir no pašiem Rakstu attīstīts standarts, un dažos gadījumos tas ir kritiski piemērots konkrētām grāmatām, piemēram, Jēkaba vēstulei.
- 199.** Luters pats reti lietoja frāzi »vienīgi Raksti« (*sola scriptura*). Viņa galvenā interese bija tā, ka nekas nevar pieprasīt lielāku varu, kā ir Rakstiem, un viņš ar vislielāko bardzību vērsās pret jebkuru un jebko, kas mainīja vai pārveidoja Rakstu apgalvojumus. Bet, neskatoties uz to, ka viņš Rakstus pasludināja par vienīgo varas avotu, viņš nelasīja tikai Rakstus vien. Viņš lasīja Rakstus, ņemot vērā to noteiktos

⁷⁶ *WA* 10/1, 1; 232, 13–14.

⁷⁷ Luther, Preface to the Wittenberg edition of Luther's German writings (1539), translated by Robert R. Heitner, in *LW* 34:285; *WA* 50; 559, 5–660, 16.

⁷⁸ Luther, First Lectures on the Psalms, translated by Herbert J. A. Bouman, in *LW* 10:332; *WA* 3; 397, 9–11.

⁷⁹ Luther, Bondage of the Will, translated by Philip S. Watson with Benjamin Drewery, in *LW* 33:26; *WA* 18; 606, 29.

kontekstus, kā arī saistībā ar agrīnās baznīcas kristoloģiskajām un trinitārajām ticības apliecībām, kas, pēc Lutera domām, atspoguļoja Rakstu nolūku un nozīmi. Viņš turpināja apgūt Rakstus ar Mazā un Lielā katehisma palīdzību, kurus viņš uzskatīja par īsiem Rakstu kopsavilkumiem, un skaidroja Rakstus, atsaucoties uz baznīctēviem, it īpaši Augustīnu. Luters arī plaši izmantoja citus senākos skaidrojumus un smēlās no visiem pieejamajiem humānistu filoloģijas līdzekļiem. Viņš skaidroja Rakstus, esot tiešās pārrunās ar sava laika un senākiem teoloģiskajiem uzskatiem. Viņa Bībeles lasīšana bija pieredzē pamatota un konsekventi praktizēta ticīgo kopienā.

- 200.** Saskaņā ar Lutera uzskatiem Svētie Raksti neiestājas pret visām tradīcijām, bet tikai tā sauktajām cilvēku ievestajām tradīcijām. Viņš par tām saka: »Mēs noraidām cilvēku mācības ne jau tāpēc, ka tās izteikuši cilvēki, bet tāpēc, ka tie ir meli un Rakstu zaimošana. Un, lai gan arī Rakstus rakstījuši cilvēki, tie nepieder cilvēkiem un tie nenāk no cilvēka, bet gan no Dieva.«⁸⁰ Vērtējot citus varas avotus, Luteram izšķirošs bija jautājums, vai šī vara apslēpj Rakstu vai arī dara to vēsti zināmu, tādējādi piešķir tiem jēgu noteiktajā kontekstā. Pateicoties Rakstu ārējai skaidrībai, var atklāt to nozīmi. Pateicoties Svētā Gara spēkam, Raksti spēj pārliecināt cilvēka sirdi par to patiesību, un tā ir Rakstu iekšējā skaidrība. Šādā nozīmē Raksti izskaidro paši sevi.

Katoļu problēmas attiecībā uz Rakstiem, tradīciju un baznīcas varu

- 201.** Laikā, kad radās jauni jautājumi attiecībā uz atšķirīgām izpratnēm par tradīciju un to, kam pieder vara izskaidrot Rakstus, Tridentas koncils un tā laika teologi centās sniegt līdzsvarotu atbildi. Katoļiem bija pieredze, ka Baznīcas dzīvi bagātina un nosaka dažādi faktori, ne tikai Raksti. Tridentas koncils norādīja, ka Raksti un nerakstītās apustuliskās tradīcijas ir divi evaņģēlija tālāknodošanas līdzekļi. Tas pieprasīja nošķirt apustuliskās tradīcijas no baznīcas tradīcijām, kas ir vērtīgas, bet otršķirīgas un maināmas. Katoļus arī uztrauca potenciālie draudi, ka doktrināri secinājumi varētu tikt atvasināti no personīgiem Rakstu skaidrojumiem. Šajā situācijā Tridentas koncils noteica, ka Rakstu skaidrošanā ir jāvadās no baznīcas varas mācības jautājumos.

⁸⁰ WA 10/2; 92, 4–7.

- 202.** Katoļu skolotāji kā Melhior Kano attīstīja uzskatu, ka baznīcas varas novērtēšana mācības jautājumos ir kompleksa. Kano izveidoja desmit *loci* jeb teoloģijas avotu sistēmas un veiksmīgi apskatīja tēmas kā Rakstu autoritāte, mutvārdu tradīcija, katoļu baznīca, koncili, baznīctēvi, sholastiskie teologi, dabas vērtība, saprāts, kā tas izpaužas zinātnē, filozofu autoritāte un vēstures autoritāte. Visbeidzot viņš pētīja šo *loci* jeb avotu pielietojumu sholastiskās debatēs vai teoloģiskā polemikā.⁸¹
- 203.** Tomēr nākamo gadsimtu laikā valdīja tendence atdalīt *maģistēriju* – baznīcas varu saistoši izskaidrot Rakstus – no pārējiem *loci*. Baznīcas tradīcijas dažreiz tika jauktas ar apustuliskajām tradīcijām un tāpēc uzskatītas par līdzvērtīgiem ticības avotiem. Pastāvēja arī nevēlēšanās atzīt iespēju kritizēt baznīcas tradīcijas. Vatikāna II koncila teoloģijai kopumā piemīt līdzsvarotāks skatījums uz dažādiem baznīcas varas avotiem un attiecībām starp Rakstiem un tradīciju. Dokuments *Dei Verbum* ir pirmais maģisteriālais teksts, kas apstiprina, ka baznīcas mācīšanas amats »nestāv pāri Dieva Vārdam, bet gan kalpo tam«.
- 204.** Vatikāna II koncils īpaši uzsver Svēto Rakstu lomu Baznīcas dzīvē: »Dieva Vārda spēks un varenība ir tik liela, ka tas pastāv kā Baznīcas balsts un enerģijas avots, kā savu bērnu ticības spēks, kā barība dvēselei, kā tīrs un mūžīgs garīgās dzīves avots« (*DV* 21).⁸² Tāpēc ticīgie tiek pamācīti lūgšanas pavadībā lasīt Rakstus, caur kuriem ar viņiem runā Dievs (*DV* 25).
- 205.** Ekumeniskais dialogs palīdz luterāņiem un katoļiem nonākt pie diferencētākiem uzskatiem par atšķirīgiem izejas punktiem un varas avotiem, kas viņiem palīdz saprast, ko nozīmē kristīgā ticība un kā tai jāveido Baznīcas dzīve.

⁸¹ Melchior Cano, *De locis theologicis*, Book 1, chap. 3 (Migne, *Theologiae cursus completus* 1 [Paris, 1837]), col. 62.

⁸² www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_const_19651118_dei-verbum_en.html.

Katoļu–luterāņu dialogs par Rakstiem un tradīciju

- 206.** Pateicoties bibliskajai atjaunotnei, kuru iedvesmoja Vatikāna II koncila dogmatiskā konstitūcija *Dei Verbum*, ir iespējams radīt jaunu ekumenisku izpratni par Svēto Rakstu lomu un nozīmi. Ekumeniskajā dokumentā »Baznīcas apustulicitāte« rakstīts, ka »tādējādi katoļu mācība neapgalvo to, no kā reformācijas teoloģija baidījās un par katru cenu gribēja izvairīties, proti, ka Rakstu kanoniskā un saistošā vara ir atvasināta no baznīcas hierarhijas varas, kura pasludina kanonu« (*ApC* 400).
- 207.** Dialogā katoļi uzsver tos uzskatus, kas viņiem ir kopīgi ar reformācijas uzskatiem, piemēram, »Gara iedvesmotu biblisku tekstu iedarbība atklātās patiesības sludināšanā, kas veido prātus un sirdis, kā to apstiprina 2Tim 3:17 un Vatikāna II koncils (*DV* 21–25)« (*ApC* 409). Katoļi piebilst, ka »laikiem ejot, šī iedarbība ir pastāvējusi Baznīcā, ne tikai katrā ticīgajā atsevišķi, kā arī baznīcas tradīcijā gan tādās augsta līmeņa doktrinārajās izpausmēs kā ticības regula, ticības apliecības un koncilu mācība, gan dievkalpojumu struktūrā [...]. Raksti ir klātesoši tradīcijā, kas tādējādi ir spējīga pildīt hermeneitisku lomu.« Vatikāna II koncils nesaka, ka tradīcija atklāj jaunas patiesības, kas nesakņojas Rakstos, bet gan ka tradīcija sniedz pārliecību par Rakstos apliecināto atklāsmi.
- 208.** Viens no luterāņu teoloģijas ieguvumiem, ko tai sniedzis ekumeniskais dialogs, ir tās atvērtība katoļu pārliecībai, ka Raksti darbojas ne tikai indivīdos, bet arī visā Baznīcā kopumā. Par to liecina luterisko ticības apliecību loma luterāņu baznīcās.

Raksti un tradīcija

- 209.** Mūsdienās Romas katoļu baznīcas izpratne par Svēto Rakstu un tradīcijas lomu un nozīmi atšķiras no Lutera teoloģisko pretinieku izpratnes. Jautājumā par Rakstu autentisku skaidrošanu katoļi paskaidro, ka tad, »kad katoļu mācība atzīst, ka »baznīcas spriedumam« ir loma autentiskā Rakstu interpretācijā, tas nenozīmē, ka vienīgi baznīcas maģistērijam pieder vara skaidrot Rakstu,

no kā pamatoti baidās un ko noliedz reformācijas piekritēji. Jau pirms reformācijas vadošie teologi norādīja uz Rakstu skaidrotāju baznīcisko daudzveidību [...]. Kad Vatikāna II koncils runā par to, ka Baznīcai pieder »galējais spriedums« (*DV 12*), tas skaidri izvairās no monopolistiskā apgalvojuma, ka maģistērijs būtu vienīgā Rakstu skaidrošanas institūcija, un to apstiprina jau simts gadus vecā oficiālā katoļu Bībeles studiju veicināšana un *Dei Verbum 12* atzītā ekseģēzes loma maģistērija mācības attīstībā.« (*APC 407*)

- 210.** Tādējādi luterāņi un katoļi kopīgi var secināt: »Tāpēc attiecībā uz Rakstiem un tradīciju starp luterāņiem un katoļiem ir tik liela vienprātība, ka pat abu pušu atšķirīgie uzsvāri paši par sevi nepieprasa saglabāt pašreizējo abu baznīcu šķirtību. Šajā ziņā valda vienotība samierinātā dažādībā.« (*ApC 448*)⁸³

Ar skatījumu uz nākotni: evaņģēlijs un Baznīca

- 211.** Ekumeniskais dialogs katoļiem ir devis labāku izpratni par Mārtiņa Lutera teoloģiju, bet papildus tam kopā ar vēsturiskiem un teoloģiskiem pētījumiem tas ir sniedzis gan katoļiem, gan luterāņiem labāku savstarpējo izpratni par otras puses mācību, par svarīgākajiem kopīgajiem uzskatiem un jautājumiem, par kuriem vēl nepieciešams diskutēt. Svarīga tēma šajās diskusijās ir bijusi Baznīca.
- 212.** Reformācijas laikā viena no diskusiju tēmām bija par Baznīcas būtību. Galvenais jautājums bija attiecības starp Dieva glābjošo darbību un Baznīcu, kura Vārdā un sakramentā gan saņem, gan nodod tālāk Dieva glābjošo žēlastību. Attiecības starp evaņģēliju un Baznīcu bija starptautiskā luterāņu un Romas katoļu dialoga pirmā posma tēma. Pateicoties Maltas ziņojumam, kā arī daudziem citiem tam sekojošajiem ekumeniskajiem dokumentiem, mūsdienās ir iespējams labāk izprast luterāņu un katoļu nostāju un noteikt gan kopīgos vienprātīgos uzskatus, gan jautājumus, kurus vēl nepieciešams apspriest.

⁸³ Šos jautājumus Vācijā pētījis *Ökumenischer Arbeitskreis evangelischer und katholischer Theologen*; viņu darbs pieejams W. Pannenberg and Th. Schneider (eds.), *Verbindliches Zeugnis*, 3 vols (Freiburg: Herder and Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1992, 1995, 1998).

Baznīca luterāņu tradīcijā

213. Luterāņu tradīcijā Baznīca ir »svēto draudze, kurā pareizi māca evaņģēliju un pareizi pārvalda sakramentus« (CA VII). Tas nozīmē, ka garīgās dzīves centrā atrodas ap kanceļi un altāri sapulcēta vietējā draudze. Tā ietver arī universālās Baznīcas dimensiju, jo katra atsevišķā draudze ir saistīta ar citām draudzēm caur patiesu sludināšanu un pareizu sakramentu svinēšanu, kam Baznīcā ir iedibināts garīgais amats. Jāņem vērā, ka Lutera savā »Lielajā katehismā« Baznīcu sauc par »māti, kura katru kristieti rada un uztur ar Dieva Vārdu, kuru atklāj un māca Svētais Gars [...]. Svētais Gars paliks pie svēto kopības [Gemeinde] jeb kristiešiem līdz pat pastarajai dienai. Ar tās palīdzību Viņš mūs piesaista Kristum un lieto to, lai sludinātu un mācītu Vārdu.«⁸⁴

Baznīca katoļu tradīcijā

- 214.** Katoļu izpratnei par Baznīcu būtiska ir Vatikāna II koncila dokumentā *Lumen Gentium* izsacītā mācība. Koncila tēvi izskaidroja Baznīcas lomus pestīšanas vēsturē, pielīdzinot to sakramentiem: »Baznīca ir Kristū kā sakraments vai zīme un instruments, kas ir gan ļoti ciešā saistībā ar Dievu, gan vienotībā ar visu cilvēci.« (LG 1)
- 215.** Pamata jēdziens šīs sakramentālās izpratnes par Baznīcu izskaidrošanai atkārtojas priekšstatā par mistēriju un apstiprina nesaraujamo saikni starp Baznīcas redzamajiem un neredzamajiem aspektiem. Koncila tēvi mācīja, ka »Kristus, vienīgais starpnieks, izveidoja un turpina uzturēt uz zemes savu svēto Baznīcu – ticības, cerības un mīlestības kopienu – kā vienību ar redzamu apveidu, caur kuru Viņš visiem pasludina patiesību un žēlastību. Bet cilvēku kopību, kuru veido hierarhiskas institūcijas un Kristus mistiskā miesa, nevar uzskatīt par divām realitātēm, tāpat arī redzamo draudzi un garīgo kopienas, Baznīcu uz zemes un Baznīcu, bagātu ar debesšķīgām lietām, tās drīzāk veido vienu kompleksu realitāti, kurā saplūst dievišķais un cilvēciskais elements.« (LG 8)

⁸⁴ Luther, Large Catechism, in BC, 436–38 (translation altered); BSLK 665, 3–6; 667, 42–46.

Ceļā uz vienprātību

- 216.** Luterāņu un Romas katoļu dialogā radusies skaidra vienprātība par to, ka mācība par taisnošanu un mācība par Baznīcu nevar tikt nošķirtas viena no otras. Šo kopīgo izpratni apliecina dokuments »Baznīca un taisnošana« (*Church and Justification*): »Katoļi un luterāņi kopīgi apliecina, ka pestīšanu var saņemt vienīgi Kristū un tikai no žēlastības un ticībā. Viņi kopīgi skaita ticības apliecības, apliecinot ticību »vienai svētai katoliskai un apustuliskai Baznīcai«. Gan grēcinieku taisnošana, gan Baznīca ir fundamentāli ticības artikuli.« (*Church and Justification, 4*)
- 217.** Dokuments »Baznīca un taisnošana« arī apgalvo: »Strikti un pareizi runājot, mēs ticam nevis uz taisnošanu un Baznīcu, bet gan uz Tēvu, kurš mums ir žēlīgs un kurš Baznīcā mūs sapulcina kā savu tautu; un uz Kristu, kurš mūs taisno un kura miesa ir Baznīca; un uz Svēto Garu, kurš mūs svētdara un mājō Baznīcā. Mūsu ticība ietver taisnošanu un Baznīcu kā Trīsvienīgā Dieva darbu, kuru var pareizi saņemt tikai, ticot Viņam.« (*Church and Justification, 5*)
- 218.** Dokumenti »Baznīca un taisnošana« un »Baznīcas apustulicitāte« ir devuši būtisku ieguldījumu, lai noskaidrotu vairākus neatrisinātus jautājumus starp katoļiem un luterāņiem. Tomēr joprojām pastāv nepieciešamība turpināt ekumeniskās sarunas par tādām tēmām kā saikne starp redzamo un neredzamo Baznīcu, saikne starp universālo un lokālo Baznīcu, Baznīca kā sakraments, sakramentālās ordinācijas nepieciešamība Baznīcas dzīvē un bīskapu konsekrācijas sakramentālais raksturs. Turpmākajām diskusijām jāņem vērā šajos un citos svarīgos dokumentos jau paveiktais nozīmīgais darbs. Šis uzdevums ir ļoti neatliekams, jo katoļi un luterāņi nekad nav pārstājuši kopīgi apliecināt ticību »vienai svētai, katoliskai un apustuliskai Baznīcai«.

5. NODAĻA

Aicinājums uz kopīgu gadadienas atceri

Kristība – vienotības un kopīgas atceres pamats

- 219.** Baznīca ir Kristus miesa. Tā kā Kristus ir viens, Viņam ir tikai viena miesa. Kristībā cilvēki kļūst par šīs miesas locekļiem.
- 220.** Vatikāna II koncils māca, ka cilvēki, kuri ir saņēmuši derīgu Kristību un tic Kristum, bet nepieder pie Romas katoļu baznīcas, ir »ticībā attaisnoti, viņi Kristībā ir kļuvuši par Kristus miesas locekļiem, tāpēc tas ir taisnīgi, ka viņi tiek saukti par kristiešiem, un katoliskās baznīcas bērni tos pamatoti uzskata par brāļiem Kungā« (*UR* 1.3).⁸⁵ Luterāņi to pašu saka par saviem katoļu brāļiem un māsām.
- 221.** Tā kā katoļi un luterāņi ir savstarpēji saistīti Kristus miesā kā tās locekļi, tad patiesība ir tas, ko par viņiem saka Pāvils: »Un, kad viens loceklis cieš, tad visi locekļi cieš līdzī; vai, kad viens loceklis top godāts, tad visi locekļi priecājas līdzī.« (1Kor 12:26) Tas, kas ietekmē vienu miesas locekli, ietekmē arī pārējos. Tādēļ, kad luterāņi piemin notikumus, kas noveda pie viņu baznīcas veidošanās, viņi negrib to darīt bez savu katoļu brāļu līdzdalības. Kopīgi pieminot reformācijas sākumu, viņi apliecina, ka Kristību uztver nopietni.
- 222.** Luterāņi tic, ka viņi pieder pie vienas Kristus miesas, tāpēc viņi uzsver, ka viņu baznīca neradās līdz ar reformāciju vai tikai pirms

⁸⁵ http://www.vatican.va/archive/hist_councils/ii_vatican_council/documents/vat-ii_decree_19641121_unitatis-redintegratio_en.html.

piecsimt gadiem. Tā vietā viņi ir pārliecināti, ka luterāņu baznīcas ir radušās Vasarsvētku notikuma un apustuļu pasludināšanas rezultātā. Tomēr viņu baznīcas savu veidolu ieguva no reformatoru mācības un pūliņiem. Reformatoriem nebija vēlmes dibināt jaunu baznīcu un, saskaņā ar viņu pašu izpratni viņi to nedarīja. Viņi gribēja reformēt baznīcu, un savā ietekmes sfērā viņiem tas arī izdevās, kaut gan ne bez kļūdām un misēkļiem.

Gatavojoties gadadienas atcerei

- 223.** Kā vienas miesas locekļi katoļi un luterāņi kopā piemin reformācijas notikumus, kas noveda pie tā, ka pēc tam viņi dzīvoja sašķeltās kopienās, lai gan vēl aizvien bija daļa no vienas miesas. Tā ir neiespējama iespējamība un lielu ciešanu avots. Būdami daļa no vienas miesas, luterāņi un katoļi, arī esot sašķelti, cīnās par pilnīgu Baznīcas katolicitāti. Šai cīņai ir divas puses: atpazīt to, kas viņiem ir kopīgs un vieno, un atzīt to, kas šķir. Pirmais ir pateicības un prieka avots, pēdējais – sāpju un nožēlas avots.
- 224.** Kad luterāņi 2017. gadā atzīmēs reformācijas sākumu, viņi nesvinēs Rietumu baznīcas šķelšanos. Neviens teoloģiski atbildīgs cilvēks nespēj svinēt kristiešu sašķeltību.

Kopīgs prieks par evaņģēliju

- 225.** Luterāņi savās sirdīs ir pateicīgi Luteram un citiem reformatoriem par viņu devumu: izpratni par Jēzus Kristus evaņģēliju un ticību Viņam; ieskatu Trīsvienīgā Dieva noslēpumā, kurš savā žēlastībā dod sevi cilvēkiem un kuru var saņemt, tikai pilnībā uzticoties dievišķajam apsolījumam; evaņģēlija radītu brīvību un drošību; mīlestību, ko atmodina un kura nāk no ticības, un cerību gan dzīvē, gan nāvē, kas nāk līdz ar ticību; un dzīvu saskarsmi ar Svētajiem Rakstiem, katehismiem un dziesmām, kas ticību nostiprina dzīvē. Atcere un gadadienas atzīmēšana pievienos sarakstam vēl citus iemeslus, par ko būt pateicīgiem. Tieši pateicība ir tā, kas modina luterāņos vēlmi 2017. gadā svinēt reformācijas gadadienu.

- 226.** Luterāņi arī apzinās, ka tas, par ko viņi pateicas Dievam, nepieder tikai viņiem vieniem pašiem. Šajā dāvanā viņi grib dalīties ar visiem kristiešiem. Tādēļ viņi aicina visus kristiešus svinēt kopā ar viņiem. Kā redzams iepriekšējā nodaļā, katoļiem un luterāņiem ticībā ir tik daudz kopīga, ka viņi var – un viņiem vajadzētu – kopā būt pateicīgiem, it īpaši reformācijas atzīmēšanas gadadienā.
- 227.** Tas izriet no Vatikāna II koncila dotā impulsa: »Katoļiem ar prieku jāatzīst un jāciena mūsu kopīgā mantojuma patiesi kristīgās dāvanas, kuras atrodamas no mums atšķelto brāļu vidū. Ir pareizi un derīgi atpazīt Kristus bagātības un tikumiskos darbus to cilvēku dzīvē, kas apliecina Kristu, dažreiz pat ar savām asinīm. Jo Dievs vienmēr ir brīnišķīgs savos darbos un Viņam pienākas visa slava.« (*UR* 1.4).

Iemesli nožēlot un sērot

- 228.** Kā atcere rada prieku un pateicību, tāpat arī tai jāļauj gan luterāņiem, gan katoļiem piedzīvot sāpes par neveiksmēm, pārkāpumiem, vainu un grēku ļaudīs un notikumos, kas tiks pieminēti 2017. gadā.
- 229.** Šajā atcerē luterāņi pieminēs arī Mārtiņa Lutera nežēlīgos un pazemojošos izteikumus par ebrejiem. Viņiem par tiem ir kauns, un viņi tos dziļi nožēlo. Luterāņi ar dziļu nožēlu atzīst anabaptistu vajāšanas, ko veica luterāņu varas iestādes, un faktu, ka Mārtiņš Luters un Filips Melanhtons to teoloģiski atbalstīja. Luterāņi arī nožēlo Lutera nežēlīgo attieksmi pret zemniekiem Zemnieku kara laikā. Lutera un reformācijas tumšās puses atzīšana luterāņu teologos izraisījusi kritisku un paškritisku attieksmi pret Luteru un Vitenbergas reformāciju. Lai gan viņi daļēji piekrīt Lutera kritikai par pāvesta varu, tomēr mūsdienās luterāņi neatzīst Lutera apgalvojumu, ka pāvests pielīdzināms Antikristam.

Lūgšana par vienotību

- 230.** Tā kā Jēzus Kristus pirms nāves lūdza Tēvam, »lai visi ir viens«, ir skaidrs, ka Kristus miesas šķelšanās ir pretrunā ar Dieva gribu. Tas ir

arī pretrunā ar konkrēto apustulisko pamācību: »Centieties uzturēt gara vienību ar miera saiti: viena miesa, viens gars – jo vienai cerībai jūs savā aicinājumā esat aicināti – viens Kungs, viena ticība, viena kristība; viens visu Dievs un Tēvs, kas pār visiem, ar visiem un iekš visiem.« (Ef 4:3–6) Kristus miesas šķelšanās ir pretrunā ar Dieva gribu.

Pagātnes izvērtēšana

- 231.** Kad katoļi un luterāņi kopīgi atceras 16. gadsimta teoloģisko uzskatu sadursmes un notikumus no šāda skatpunkta, viņiem jāņem vērā tā laika situācija. Luterāņus un katoļus nevar vainot par visu, kas notika 16. gadsimtā, jo daži notikumi bija ārpus viņu kontroles. 16. gadsimtā teoloģiskā pārliecība un politika bieži vien bija cieši saistītas. Daudzi politiķi savu mērķu sasniegšanai bieži vien izmantoja patiesas teoloģiskas idejas, savukārt daudzi teologi savu teoloģisko spriedumu izplatīšanai izmantoja politiskus līdzekļus. Šajā sarežģītajā situācijā ir grūti vainot konkrētas personas un uzlikt tām atbildību par konkrētu darbību sekām.
- 232.** Kristiešu šķelšanās 16. gadsimtā bija sakņota dažādās izpratnēs par kristīgās ticības patiesību, un par to tika asi diskutēts, jo tika uzskatīts, ka uz spēles ir likta pestīšana. Abas pusēs cilvēki turējās pie teoloģiskās pārliecības, no kuras viņi nevarēja atkāpties. Nevienam nevar vainot par to, ka viņš seko savai sirdsapziņai, kuru ir veidojis Dieva Vārds un kura pēc nopietnām apspriedēm ar citiem ir nonākusi pie noteiktiem spriedumiem.
- 233.** Tas, kā teologi cīņā par publisko viedokli pasniedza savu teoloģisko pārliecību, ir pavisam cits jautājums. 16. gadsimtā katoļi un luterāņi bieži vien ne tikai pārprata, bet arī pārspīlēja un kariķēja savus oponentus, lai liktu tiem izskatīties smieklīgiem. Viņi atkārtoti pārkāpa astoto baušli, kas aizliedz sniegt nepatiesu liecību pret savu tuvāko. Pat ja dažreiz oponenti viens pret otru izturējās intelektuāli godīgi, viņi nebija pietiekami gatavi sadzirdēt otru pusi un uztvert viņu iebildumus nopietni. Sarunu dalībnieki gribēja atspēkot un uzvarēt savus pretiniekus, bieži vien tīšām saasinot konfliktus, nevis meklēja risinājumu un to, kas viņiem bija kopīgs. OTRAS PUSES RAKSTUROŠANĀ

liela loma bija aizspriedumiem un pārpratumiem. Pretnostatījumi tika veidoti un nodoti tālāk nākamajām paaudzēm. Šeit abām pusēm ir pamats nožēlot un sērot par veidu, kādā notika viņu debātes. Gan uz luterāņiem, gan katoļiem gulstas vaina, kuru, pieminot piecsimt gadus senus notikumus, ir nepieciešams atklāti nožēlot.

Katoļi atzīst grēkus pret vienotību

234. Jau savā ziņojumā Nirnbergas reihstāgam 1522. gada 25. novembrī pāvests Adriāns VI sūdzējās par baznīcas varas nesēju veiktajām ļaunprātībām, pārkāpumiem, grēkiem un kļūdām. Daudz vēlāk, iepriekšējā gadsimtā, pāvests Pāvils VI savā Vatikāna II koncila otrās sesijas ievadrunā lūdza piedošanu Dievam un atšķeltajiem Austrumu »brāļiem«. Šis pāvesta žests izpaudās arī pašā koncilā, it īpaši »Dekrētā par ekumenismu« (*Unitatis Redintegratio*)⁸⁶ un »Deklarācijā par Baznīcas attiecībām ar nekristīgajām reliģijām« (*Nostra Aetate*).⁸⁷

235. Līdzīgā veidā pāvests Jānis Pāvils II Gavēņa sprediķī »Grēku piedošanas diena« (*Day of Pardon*) arī atzina vainu un aizlūdza par piedošanu 2000. svētā gada⁸⁸ atzīmēšanas laikā. Viņš bija pirmais pāvests, kurš izvēlējās rīkoties, nevis vienkārši atkārtot sava priekšgājēja Pāvila VI un koncila tēvu nožēlu par sāpīgajām atmiņām. Viņš grēku piedošanu saistīja arī ar Romas bīskapa amatu. Enciklikā *Ut Unum Sin* viņš atsaucās uz savu vizīti Pasaules Baznīcu padomē Ženēvā 1984. gada 12. jūnijā un atzina, ka »katoļu pārliecība, ka Romas bīskapa amatā tā ir saglabājusī uzticību apustuliskajai tradīcijai un baznīctēvu ticībai un ka tā ir vienotības redzamā zīme un garantija, rada grūtības vairumam citu kristiešu, kuri sevī glabā konkrētas sāpīgas atmiņas«. Pēc tam viņš piebilda: »Ciktāl mēs par tām esam atbildīgi, es pievienojos savam priekšgājējam Pāvilam VI un lūdzu piedošanu.«⁸⁹

⁸⁶ »Tāpēc mēs pazemīgi lūdzam piedošanu Dievam un šķirtajiem brāļiem, kā arī paši piedodam saviem parādniekiem.« (*UR* 1:7).

⁸⁷ »Baznīca, kas nosoda jebkādas vajāšanas, kuras vērstas pret cilvēkiem, lai kas arī viņi būtu, pieminējama mantojumu, kas tai ir kopīgs ar jūdu tautu, un nevis politisku apsvērumu, bet evaņģēliskās mīlestības mudināta, skumst par naidu, vajāšanām un dažādām antisemitisma izpausmēm, kuras jebkad kāds vērsis pret jūdu tautu.« (*NA* 4)

⁸⁸ John Paul II, *Day of Pardon*, 12 March 2000, at www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/homilies/2000/documents/hf_jp-ii_hom_20000312_pardon_en.html.

⁸⁹ John Paul II, *Ut Unum Sint*, 25 May 1995, 88.

Luterāņi atzīst grēkus pret vienotību

- 236.** Pasaules Luterāņu federācija piektajā asamblejā 1970. gadā Evjanē (Francijā), atbildot uz aizkustinošu kardināla Johanesa Vilebrandsa prezentāciju, paziņoja, »ka mēs kā luterāņi un draudzes [esam] gatavi atzīt, ka reformatoru spriedums par Romas katoļu baznīcu un tās teoloģiju nebija pilnībā brīvs no polemiskiem sagrozījumiem, kas daļēji ir saglabāti līdz pat mūsdienām. Mums ir patiesi žēl par aizvainojumu un pārpratumiem, kurus šie polemiskie sagrozījumi ir nodarījuši mūsu Romas katoļu brāļiem. Mēs ar pateicību pieminam pāvesta Pāvila VI ziņojumu Vatikāna II koncilam, kurā viņš lūdza piedošānu par visiem Romas katoļu baznīcas pārkāpumiem. Tāpat kā mēs kopā ar visiem kristiešiem lūdzam pēc piedošanas ar lūgšanas vārdiem, ko mums ir mācījis mūsu Kungs, tā arī centīsimies lietot visās mūsu sarunās tīru, godīgu un žēlsirdīgu valodu.«⁹⁰
- 237.** Luterāņi ir atzinuši arī savus pārkāpumus attiecībā pret citām kristiešu tradīcijām. Pasaules Luterāņu federācija vienpadsmitajā asamblejā Štutgartē 2010. gadā paziņoja, ka luterāņi »dziļi nožēlo un viņus sāpina pret anabaptistiem vērstās luterāņu varas iestāžu vajāšanas un īpaši fakts, ka luterāņu reformatori teoloģiski atbalstīja šīs vajāšanas. Tādējādi Pasaules Luterāņu federācija [...] vēlas publiski paust savu dziļo nožēlu un skumjas. Uzticībā Dievam, kurš caur Jēzu Kristu ir pasauli samierinājis ar sevi, mēs lūdzam piedošānu – Dievam un mūsu menonītu brāļiem un māsām – par pāridarījumiem, ko mūsu priekšteči 16. gadsimtā nodarīja anabaptistiem, par šo vajāšanu aizmiršanu vai ignorēšanu nākamajos gadsimtos un par visiem nepiemērotajiem, maldinošajiem un sāpinošajiem veidiem, kādos anabaptisti un menonīti līdz pat mūsdienām ir atspoguļoti gan populārzinātniskos, gan akadēmiskos luterāņu autoru tekstos.«⁹¹

⁹⁰ Johannes Willebrands, Lecture to the 5th Assembly of the Lutheran World Federation, on 15 July 1970, in *La Documentation Catholique* (6 September 1970), 766

⁹¹ Action on the Legacy of Lutheran Persecution of Anabaptists, at www.lwf-assembly.org/uploads/media/Mennonite_Statement-EN_04.pdf.

6. NODAĻA

Pieci ekumeniskie imperatīvi

238. Katoļi un luterāņi apzinās, ka viņi un kopienas, kurās viņi izdzīvo savu ticību, pieder pie vienas Kristus miesas. Luterāņi un katoļi saprot, ka 16. gadsimta cīņas ir beigušās. Iemesli nosodīt vienam otra ticību ir zuduši. Tādējādi luterāņi un katoļi, kopīgi pieminot 2017. gadu, izvirza piecus imperatīvus.
239. Luterāņi un katoļi tiek aicināti domāt, izejot no Kristus miesas vienotības skatpunkta, un meklēt to, kas šo vienotību padarīs redzamu un kalpos Kristus miesas kopībai. Caur Kristību viņi atpazīst cits citu kā kristiešus. Šī virzība pieprasa nepārtrauktu sirds atgriešanos.

Pirmais imperatīvs: katoļiem un luterāņiem vienmēr ir jāstiprina kopīgais un vispirms jāskatās no vienotības, nevis sašķeltības skatpunkta, pat ja atšķirības var vieglāk pamanīt un piedzīvot.

240. Vēstures gaitā katoļu un luterāņu ticības apliecības ir vērsušās viena pret otru un cietušas no vienpusības. Cīņas ap noteiktām problēmām, piemēram, baznīcas varu, ir izdzīvojušas līdz pat mūsdienām. Tā kā šīs problēmas radās savstarpējā konflikta rezultātā, tad, lai padziļinātu un stiprinātu kopību, tās var atrisināt vai vismaz tām pievērsties tikai kopīgiem spēkiem. Katoļiem un luterāņiem ir nepieciešama savstarpējā pieredze, iedrošinājums un kritika.

Otrais imperatīvs: luterāņiem un katoļiem ir nepārtraukti jāļaujas pārveidošanās procesam, ko izraisa savstarpējā saskarsme un kopīga ticības apliecināšana.

241. Katoļi un luterāņi ir daudz mācījušies no ekumeniskā dialoga un novērtē faktu, ka viņu kopībai var būt dažādas formas un pakāpes. Attiecībā uz 2017. gadu viņiem jāturpina dialogs gan pateicībā par to, kas jau ir paveikts, gan pacietībā un neatlaidībā, jo ceļš var būt garāks, nekā gaidīts, gan dedzībā, kas neļauj samierināties ar pašreizējo situāciju, un mīlestībā vienam pret otru arī nesaskaņu un konfliktu laikos, gan arī ticībā Svētajam Garam un cerībā, ka Gars uzklausīs Jēzus lūgšanu Tēvam, un, no sirds lūdzot, lai tā arī notiktu.

Trešais imperatīvs: katoļiem un luterāņiem no jauna jānododas redzamās vienotības meklējumiem, kopīgi jāapdomā konkrēti speramie soļi un atkārtoti jātiecas uz šo mērķi.

242. Katoļu un luterāņu uzdevums ir no jauna iepazīstināt savu kopienu locekļus ar izpratni par evaņģēliju un kristīgo ticību, kā arī agrākajām baznīcas tradīcijām. Atkārtoti iepazīstot savu tradīciju, viņiem nākas sastapties ar izaicinājumu nepieļaut ieslīgšanu atpakaļ vecajās konfesionālajās uzskatu sadursmēs.

Ceturtais imperatīvs: luterāņiem un katoļiem kopīgi mūsdienās no jauna ir jāatklāj Jēzus Kristus evaņģēlija spēks.

243. Ekumeniskie centieni pēc Baznīcas vienotības kalpo ne tikai Baznīcai, bet arī pasaulei, lai pasaule spētu ticēt. Jo plurālistiskāka reliģiju ziņā kļūst mūsu sabiedrība, jo lielāks būs ekumenisma misijas uzdevums. Šeit atkal ir nepieciešamas daudz ko pārdomāt no jauna un atgriezties no grēkiem (*metanoia*).

Piektais imperatīvs: katoļiem un luterāņiem kopīgi sludinot evaņģēliju un kalpojot pasaulē, ir jāliecina par Dieva žēlastību.

244. Tā ir Dieva žēlastība, ka ekumeniskais ceļojums ļauj luterāņiem un katoļiem novērtēt Mārtaņa Lutera ieskatus un garīgo pieredzi par Dieva taisnīguma evaņģēliju, kas ir arī Dieva žēlastība. Latīņu valodas darbu priekšvārdā (1545) viņš atzīmē, ka, »Dieva žēlastībā dienu un nakti pārdomājot«, viņš guva jaunu izpratni par Romiešu vēstules 1:17: »Šeit es jutu, ka biju no jauna piedzimis un caur atvērtiem vārtiem iegājis

paradīzē. Pēc tam man Svētie Raksti atklājās pavisam no citas puses [...]. Vēlāk es lasīju Augustīna darbu »Par Garu un burtu« (*The Spirit and the Letter*), kur pretēji cerētajam atklāju, ka arī viņš interpretēja Dieva taisnīgumu līdzīgā veidā – kā taisnīgumu, kurā Dievs mūs ietērpj tad, kad mūs taisno.«⁹²

- 245.** Reformācijas sākums tiks pareizi pieminēts tad, kad luterāņi un katoļi kopā dzirdēs Jēzus Kristus evaņģēliju un ļausies aicinājumam no jauna būt kopībā ar to Kungu. Tad viņi tiks apvienoti kopīgā misijā, kas aprakstīta dokumentā »Vienotā deklarācija par taisnošanas mācību«: »Luterāņiem un katoļiem ir kopīgs mērķis visās lietās apliecināt Kristu, kuram vienīgajam var uzticēties pāri visām lietām kā vienīgam starpniekam (1 Tim 2:5 un sek.), caur kuru Dievs Svētajā Garā dod sevi un izlej savas atjaunojošās dāvanas.« (*JDDJ* 18)

---

⁹² Luther, Preface to the Complete Edition of Luther's Latin Writings, translated by Lewis W. Spitz, Sr., in *LW* 34:337; *WA* 54; 186, 3.8–10.16–18.

Saīsinājumi

- AAS* *Acta Apostolicae Sedis* (Apustuliskā Krēsla Oficiālais Vēstnesis)
- ApC* *The Apostolicity of the Church: Study Document of the Lutheran-Roman Catholic Commission on Unity* (2006) (Baznīcas apustulicitāte: Luterāņu–Romans katoļu vienotības komisijas pētījumu dokuments)
- Apol* *Apology of the Augsburg Confession* (1530) (Augsburgas ticības apliecības apoloģija)
- AS* *Smalcald Articles* (1537) (Šmalkaldes artikuli)
- BC* *The Book of Concord: The Confessions of the Evangelical Lutheran Church* (Minneapolis, MN: Fortress, 2000) (Vienprātības grāmata: Evaņģēliski luteriskās baznīcas ticības apliecības)
- BSLK* *Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche* (Göttingen, 1930; 10th ed. 1986) (Evaņģēliski luteriskās baznīcas ticības apliecības raksti)
- CA* Augsburg Confession (Augsburgas ticības apliecība)
- can.* Canon. knons
- CD* *Vatican II: Decree on the Pastoral Office of Bishops in the Church, Christus Dominus* (Vatikāna II koncila dekrēts »Par bīskapu pastorālo amatu Baznīcā, Kristus Kungs«)
- DH* H. Denzinger and P. Hünermann (eds.), *Enchiridion symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum* (Freiburg, 2001) (Ticības apliecību un Baznīcas lēmumu mācības un uzvedības lietās kompendijs)
- DV* *Vatican II: Dogmatic Constitution »Dei Verbum«* (Vatikāna II koncila dogmatiskā konstitūcija »Dieva Vārds«)
- Epit* *Epitome (Formula of Concord)* (Konkordijas formulas kopsavilkums)
- Eucharist* *The Eucharist: Final Report of the Joint Roman Catholic-Lutheran Commission* (1978) (Eiharistija: Kopējās Romas katoļu–luterāņu komisijas noslēguma ziņojums)
- FC* *Formula of Concord* (1577) (Konkordijas formula)
- JDDJ* *Joint Declaration on the Doctrine of Justification* (1999) (Vienotā deklarācija par taisnošanas mācību)
- LC* M. Luther, *Large Catechism* (1529) (Mārtiņa Lutera Lielais katehisms)
- LG* *Vatican II: Dogmatic Constitution on the Church, Lumen Gentium* (Vatikāna II koncila dogmatiskā konstitūcija »Gaisma cilvēkiem«)

- LW* *Luther's Works*, American Edition, eds. J. Pelikan and H. T. Lehmann, 54 vols (Philadelphia and St. Louis, 1955–1986) (Lutera Kopoto rakstu Amerikas izdevums)
- LWF* *The Lutheran World Federation* (Pasaules Luterāņu federācija)
- Ministry* *Ministry in the Church, Lutheran-Roman Catholic Conversation*, 1981 (Baznīcas garīgais amats. Luterāņu–Romas katoļu sarunas)
- PO* Vatican II: Decree on the Ministry and Life of Priests, *Presbyterorum Ordinis* (Vatikāna II koncila dekrēts par priesteru kalpošanu un dzīvi »Priesteramats«)
- SC* Vatican II: Constitution on the Sacred Liturgy, *Sacrosanctum Concilium* (Vatikāna II koncila konstitūcija par svēto liturģiju »Vissvētākā padome«)
- SmC* M. Luther, *Small Catechism* (1529) (Mārtiņa Lutera Mazais katehisms)
- STh* Thomas Aquinas, *Summa Theologiae*, Latin/Engl., Blackfriars (London and New York, 1963) (Akvīnas Toms. Teoloģijas kopsavilkums)
- UR* Vatican II: Decree on Ecumenism, *Unitatis Redintegratio* (Vatikāna II koncila dekrēts par ekumenismu »Vienotības atjaunošana«)
- WA* D. Martin Luthers Werke (Weimar, 1883ff.) (Weimarer Ausgabe) (Lutera Kopoto rakstu Veimāras izdevums)
- WAB* D. Martin Luthers Werke–Briefwechsel (Weimar, 1930ff.) (Lutera darbi – vēstules)

Luterāņu un Romas katoļu vienotības komisijas kopīgie dokumenti

1. posms (1967–1972)

The Gospel and the Church (Malta Report – 1972) (Maltas ziņojums »Evaņģēlijs un Baznīca«)

2. posms (1973–1984)

The Eucharist (1978) (Eiharistija)

All Under One Christ (1980) (Visiem viens Kungs Kristus)

Ways to Community (1980) (Ceļš uz kopību)

The Ministry in the Church (1981) (Garīgais amats Baznīcā)

Martin Luther – Witness to Christ (1983) (Mārtiņš Luters. Kristus liecinieks)

Facing Unity – Models, Forms and Phases of Catholic-Lutheran Church Fellowship (1984)
(Sastopoties ar vienotību – katoļu–luterāņu baznīcu kopības modeļi, veidi un fāzes)

3. posms (1986–1993)

Church and Justification (1993) (Baznīca un taisnošana)

4. posms (1995–2006)

The Apostolicity of the Church (2006) (Baznīcas apustulicitāte)

Joint Declaration on the Doctrine of Justification (1999) (Vienotā deklarācija par taisnošanas mācību, ko 1999. gada 31. oktobrī parakstīja Romas katoļu baznīcas un Pasaules Luterāņu federācijas pārstāvji)

Luterāņu–Romas katoļu vienotības komisija

LUTERĀŅI

LOCEKĻI

Bīskaps *emeritus* Dr. Eero Huovinen (līdzpriekšsēdētājs), Somija

Mācītāja, profesore Dr. Wanda Deifelt, Brazīlija

Dr. Sandra Gintere, Latvija

Profesore Dr. Turid Karlsen Seim, Norvēģija

Mācītājs Dr. Fidon R. Mwombeki, Tanzānija

Profesore Dr. Friederike Nüssel, Vācija

Profesors Dr. Michael Root, ASV (2009)

Mācītājs, profesors Dr. Hiroshi Augustine Suzuki, Japāna

Mācītājs, profesors Dr. Ronald F. Thiemann, ASV (2010–2012†)

KONSULTANTI

Mācītājs, profesors Dr. Theodor Dieter, Institute for Ecumenical Research (Strasbūras Ekumeniskās pētniecības institūts)

PERSONĀLS

Pasaules Luterāņu federācija

Profesore Dr. Kathryn L. Johnson (līdzsekretāre)

ROMAS KATOĻI

LOCEKĻI

Bīskaps profesors Dr. Gerhard Ludwig Müller (līdzpriekšsēdētājs 2009–2012), Vācija

Bīskaps profesors Dr. Kurt Koch, Šveice (līdzpriekšsēdētājs 2009)

Palīgbīskaps profesors Dr. Karlheinz Diez, Vācija (2012–)

Mācītājs, profesors Dr. Michel Fédou, S. J., Francija

Mācītājs, profesors Dr. Angelo Maffei, Itālija

Profesors Dr. Thomas Söding, Vācija

Profesors Dr. Christian D. Washburn, ASV

Profesore Dr. Susan K. Wood, SCL, ASV

KONSULTANTI

Profesore Dr. Eva-Maria Faber, Šveice

Profesors Dr. Wolfgang Thönissen, Johann-Adama-Möhler-Institute für Ökumenik
(Johana Ādama Millera ekumeniskais institūts)

PERSONĀLS

Pontifikālā kristiešu vienotības veicināšanas padome

Monsenjors Dr. Matthias Türk (līdzsekretārs)

No konflikta uz kopību
Luterāņu un Romas katoļu vienotības komisijas ziņojums

© 2017 Latvijas evaņģēliski luteriskā Baznīca

© 2013 by Evangelische Verlagsanstalt GmbH · Leipzig
and Bonifatius GmbH Druck – Buch – Verlag Paderborn

Vāka noformējums: Kai-Michael Gustmann

ISBN 978-9934-8549-8-9

2017. gadā katoļi un luterāņi kopīgi atskatīsies uz reformācijas notikumiem, kuri risinājās pirms piecsimt gadiem. Tāpat arī viņi kavēsies pārdomās par piecdesmit gadiem, kopš notiek oficiāls pasaules līmeņa ekumeniskais dialogs. Šajā laikā no jauna sasniegtā kopība katoļu un luterāņu starpā turpina augt. Tas iedrošina luterāņus un katoļus kopā svinēt Jēzus Kristus evaņģēliju, ko viņi kopīgi apliecina un kas ir viņu kopīgās ticības centrs. Tomēr šo svinību laikā būs iemesls arī piedzīvot ciešanas, kuras radījuši Baznīcas šķelšanās, un kritiski izvērtēt pašiem sevi ne tikai vēstures gaitā, bet arī mūsdienās.

»No konflikta uz kopību« sniedz pamatu ekumeniskai atcerei, kas atšķiras no iepriekšējiem gadsimtiem. Luterāņu–Romas katoļu vienotības komisija aicina kristiešus iepazīties ar šo ziņojumu gan bez aizspriedumiem, gan arī kritiski un turpināt ceļu uz pilnīgu un redzamu Baznīcas vienotību.

ISBN 978-9934-8549-8-9

9 789934 854989